

23 maj.

Debatter m. m.

Sid.

Fredagen den 23 maj.

Svar på interpellationer av:

Herr Jacobson i Vilhelmina ang. de elektriska distributionsföreningarna i de norrländska glesbygderna	3
Fru Sandström ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.	7

Svar på frågor av:

Fröken Ager ang. förslag till 1953 års riksdag om reformering av den husliga utbildningen.	20
Herr Löfroth ang. rätt för den nomadiserande lappbefolkningen att före valdagen rösta å postanstalt	22
Svar på fråga av fröken Vinge ang. utredning om verksläkarinstitutionen samt verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden ..	23
Svar på interpellation av herr Håstad ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad	25
Fråga om uppskov till höstsessionen med motioner ang. restitution av skatt å bensin	32
Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52 (Forts.) I samband härmed svar på interpellation av fru Gärde Widemar ang. försäljning av restaurangblandning till enskilda konsumenter.	39

Samtliga avgjorda ärenden.

Fredagen den 23 maj.

<i>Bevillningsutskottets</i> memorial nr 56, ang. uppskjutande till höstsessionen av behandlingen av vissa till utskottet hänvisade motioner	32
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52 (Forts.)	39

Fredagen den 23 maj.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande maj.

§ 2.

Svar på interpellation ang. de elektriska distributionsföreningarna i de norrländska glesbygderna.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Jacobsons i Vilhelmina interpellation angående de elektriska distributionsföreningarna i de norrländska glesbygderna.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, och herr statsrådet Andersson lämnade nu endast en kort sammanfattning av svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Herr Jacobson i Vilhelmina har i en till mig riktad interpellation frågat, om jag observerat det prekära ekonomiska läge, vari de elektriska distributionsföreningarna i de norrländska glesbygderna befinner sig eller kan beräknas att komma i, och, därest så är fallet, om jag är villig att låta verkställa en utredning om lämpligheten av den elektriska detaljdistributionens förstatligande i här förevarande områden i syfte att förbilliga den elektriska kraften för befolkningen. Härtill vill jag svara följande:

Det synes mig otvetydigt, att landsbygdistributionen av elektrisk kraft inom vissa delar av Västerbottens och Norrbottens län arbetar under rätt svåra förhållanden, främst betingade av långa avstånd samt gles och långs älvdalarna utbredd bebyggelse. Detta har

ofta medfört dålig ekonomi för de el-distribuerande företagen. Sedan vattenfallsstyrelsen vid mitten av 1940-talet anlade en kraftledning för 40 000 volt till Vilhelmina och Storuman, står styrelsen genom lokalförvaltningen Övre Norrlands kraftverk som råkraftleverantör till så gott som samtliga nämnda företag. Styrelsen, som härigenom har god kontakt med företagen och stora möjligheter att följa deras svårigheter, har bistått och är beredd att fortfarande bistå dem på olika sätt, bland annat genom att, när så är lämpligt övertaga även detaljdistributionen. Detta har redan skett inom ett par områden, exempelvis inom Övre Tornedalen.

Åtskilliga av de distributionsföretag, det här är fråga om, organiserade såväl i bolags- som föreningsform, bildades relativt tidigt på grundval av smärre lokala kraftstationer. De flesta av dem inköper nu råkraft från vattenfallsstyrelsen antingen, sedan de lokala stationerna nedlagts, för hela sitt behov eller för utfyllnad av otillräcklig egen produktion. De största aktuella svårigheterna återfinnes hos dessa äldre företag i det att ledningsnäten behöver förstärkas och förnyas för att motsvara nutida krav på kraftförsörjningen. Härvid är finansieringen en besvärlig fråga, särskilt som behoven av byggnadsåtgärder kommer samtidigt med en betydande stegring av övriga kostnader. Ur anslaget till landsbygdselektrifieringens befrämjande erhålles tills vidare bidrag endast till nyelektrifiering och alltså icke till nätupprustningar, icke ens om ombyggnadskostnaden är så hög, att statsbidrag skulle ha erhållits, därest det varit fråga om nyelektrifiering till samma kostnad.

Efter tillkomsten av vattenfallsstyrelsens nyssnämnda 40 000-voltsledning

Svar på interpellation ang. de elektriska distributionsföreningarna i de norrländska glesbygderna.

har ytterligare företag, väsentligen distributionsföreningar, bildats och genomfört nyelektrifiering. Nästan undantagslöst har därvid statsbidrag anlåtats, och i några fall har förhållandena varit så besvärliga att det varit nödvändigt att därutöver ge företagen bidrag ur de av sjöregleringsavgifter bildade regleringsmedlen för täckning av låneamorteringar eller både sådana och driftskostnader. Ett par fjällbygdselektrifieringar har varit möjliga endast genom att vattenregleringsintressenter varit villiga att lämna sin medverkan. Det har skett då i samband med en forcerad elektrifiering kraft behövs för dammkanal- och rensningsarbeten vid regleringssjöarna och det har ställt sig förmanligare att draga ut ledningar från närmast belägna elnät än att använda värmemotorer. Därvid tillkomna ledningar är efter byggnadsarbetenas avslutande obehövliga för regleringsföretagen och utnyttjas då enbart för distributionen, till vilken underhållsskyldigheten därför måste hänföras. I samtliga fall har emellertid finansieringsplanen varit sådan, att — bortsett från en helt onormal utveckling — föreningsverksamheten skall kunna göras ekonomisk med tillämpning av taxor, som icke väsentligt avviker från vad som är normalt på andra håll.

Som jag redan nämnt har vattenfallsstyrelsen inom här ifrågasvarande område redan övertagit ett par distributionsföreningar och i övrigt på olika sätt sökt främja detaljdistributionen. Jag är emellertid medveten om, att ytterligare åtgärder kan komma att erfordras för att skapa tillfredsställande betingelser för eldistributionen i de bygder det här är fråga om. Olika sådana ytterligare åtgärder — låt vara icke avsedda enbart för nämnda bygder men dock hänförliga även till dessa — har också i skilda sammanhang redan aktualiserats. Jag vill erinra om de förslag, som elkraftutredningen framlagt rörande

de stödåtgärder för nätupprustning i form av såväl förbättrade lånemöjligheter som direkta statsbidrag. Även den utredning som riksdagen i år begärt rörande statligt stöd till upprustning av elnät på landsbygden får nämnas i detta sammanhang. Även med beaktande av vad dessa initiativ kan resultera i i fråga om ökat statligt stöd åt eldistributionen på vår landsbygd, är det möjligt, att de icke blir helt till fyllest för att komma till rätta med de speciellt besvärliga förhållanden, som vidlåder distributionen i övre Norrlands skogsbygder. Dessa förhållanden kan nödvändiggöra, att, som interpellanten ifrågasatt, också de återstående enskilda distributionsföretagen i dessa bygder övertages av vattenfallsstyrelsen. I själva verket har man inom styrelsen sedan länge motsett en sådan utveckling, men av olika skäl har man icke bedömt det möjligt att omedelbart och på en gång övertaga alla de företag det här är fråga om. För att i dessa och andra avseenden få situationen klarlagd ämnar jag föranstalta om ett uppdrag åt styrelsen att företaga en utredning av frågan och framlägga en samlad redogörelse för detaljdistributionens läge i Norrbottens och Västerbottens läns skogsbygder. Denna utredning bör då också, därest utredningsresultaten icke föranleder till annat, syfta till upprättande av en mera definitiv plan för ett övertagande av de återstående enskilda distributionsföretagen inom området.

En fråga, som har påkallat och även i fortsättningen kommer att påkalla särskild uppmärksamhet i samband med ett statsövertagande av de enskilda distributionsföretagen, gäller kostnaderna för upprustningen av de många gånger hårt nedslitna ledningsnäten. Hänsyn till dessa kostnader har i något fall medfört att vattenfallsstyrelsen för övertagna distributionsföretags abonnenter ansett sig böra debitera avgifter, som legat något över styrelsens normala

Svar på interpellation ang. de elektriska distributionsföreningarna i de norrländska glesbygderna.

taxor för dess övriga detaljdistribution. En sådan taxepolitik har därvid tett sig motiverad även för att förebygga att distributionsföretag, som ser fram emot ett kommande statsövertagande av sin verksamhet, medvetet åsidosätter underhållet av sitt ledningsnät i förlitan på att den behövliga upprustningen därav senare, efter statsövertagandet, skall bestridas av vattenfallsverket. Jag inser till fullo vikten av att en dylik, ur ekonomiska synpunkter förkastlig praxis förhindras uppkomma. Men jag kan samtidigt väl förstå, att de abonnenter, som det här är fråga om och som ofta redan fått vidkännas tunga uppoffringar i samband med elektrifieringen av sina bygder, ogärna finner sig i att även efter förstatligandet av distributionsföretagen betala högre avgifter än vattenfallsverkets övriga detaljdistributions abonnenter. Även sociala och andra skäl synes, för de bygder och befolkningsgrupper det här gäller, göra det önskvärt att om möjligt komma fram till en annan ordning för finansieringen av upprustningskostnaderna och därmed för taxepolitiken. Den förutnämnda utredningen bör för den skull omfatta jämväl att söka finna en lösning av denna fråga.

Härefter yttrade:

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret.

Det är med den största tillfredsställelse som jag av herr statsrådets svar finner att min i interpellationen framförda anhållan, att en utredning måtte komma till stånd angående de elektriska distributionsföreningarna i de norrländska glesbygderna, har tillmötesgått. Jag noterar med särskild tillfredsställelse herr statsrådets åsikt att denna utredning bör syfta till upprättan-

de av en definitiv plan för övertagande av de återstående enskilda distributionsföretagen inom Västerbottens och Norrbottens skogsbygder. Jag uppskattar vidare i synnerligen hög grad herr statsrådets förståelse för de abonnenter, som det är fråga om och vilka redan fått vidkännas tunga uppoffringar i samband med elektrifieringen av sina bygder, även efter förstatligandet.

Herr statsrådets uttalande att sociala och andra skäl talar för önskvärdheten av att de bygder och befolkningsgrupper det här gäller om möjligt bör komma fram till en annan ordning än den nuvarande, när det gäller finansieringen av upprustningskostnaderna och därmed för den nuvarande taxepolitiken, är synnerligen glädjande. Det är ytterst betydelsefullt, att, såsom herr statsrådet förutskickar, jämväl denna fråga blir föremål för utredningens handläggning.

Jag har, herr statsråd, efter att ha tagit del av det positiva och tillfredsställande svaret endast en önskan, nämligen att den utlovade utredningen om möjligt måtte bedrivas med största möjliga skyndsamhet. Det prekära ekonomiska läge, vari de elektriska distributionsföreningarna i de norrländska glesbygderna befinner sig eller kan beräknas komma i, motiverar största möjliga skyndsamhet.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Jag har ingenting att invända mot den utredning, som kommunikationsministern här har bebådadt. Det är naturligtvis riktigt att, vad gäller det elektriska distributionsnätet, förhållandena är annorlunda uppe i dessa glesbebyggda områden i Norrland än i övriga delar av landet. Jag har emellertid den mening, vilken jag låtit komma till uttryck tidigare här i kammaren i samband med behandlingen av frågan om anslag till landsbygdens fortsatta elektrifiering, nämligen att man genom sta-

Svar på interpellation ang. de elektriska distributionsföreningarna i de norrländska glesbygderna.

tens försorg bör hjälpa till att upprusta det redan befintliga distributionsnätet så att man slipper de transaktioner varigenom vattenfallsstyrelsen av nödvändiga skäl tvingas att överta dessa distributionsnät.

Statsrådet medgav att denna utveckling kunde vara olycklig, och han förstod att abonnenterna blir missnöjda, när i samband med ett övertagande den elektriska energien blir dyrare för dem än den är på andra ställen.

Jag har här i min hand en skildring från ett övertagande av ett distributionsnät i Pajala. Jag vet inte om händelseförloppet i det ifrågavarande fallet är riktigt skildrat. Frågan gällde emellertid ett stort distributionsnät, och ett sammanträde i detta ärende hölls i Pajala kyrka den 9 mars i år. Vattenfallsstyrelsen övertog då detta stora distributionsnät till ett pris av 400 000 kronor. Enligt en uppgift i Norrbottenskuriren var emellertid denna anläggning värd ca 6 miljoner kronor. Enligt Norrbottenskuriren hade medlemmarna gjort en väldig prestation när de byggde upp detta distributionsnät. Medlemmarna hade gjort denna prestation in natura. De hade som timersättning inte fått tillgodoräkna sig högre belopp än 50 öre. Enligt denna beräkningsgrund hade de fått utföra 120 timmars arbete per andel i stället för, devalverat i nuvarande timpriser, endast 20 timmars arbete. Det väcker naturligtvis anstöt, inte bara hos dem som direkt beröras därav utan i hela landet, när såsom vid denna transaktion vissa abonnenter får betala så fantastiskt mycket högre priser än andra.

Nu kan man naturligtvis säga att förhållandena i detta fall inte är jämförbara med förhållandena i södra Sverige. Detta vet jag, och även kommunikationsministern inser detta, att döma av hans svar här i dag. Förhållandena är emellertid i viss mån analoga. I varje fall förhåller det sig på det sättet, att när

en distributionsförening tvingas ge upp, givetvis på grund av att man inte sett om sitt ledningsnät i tid, så kommer vederbörande abonnenter i en ofördelaktig ställning.

Jag har gjort detta inlägg för att få den förhoppningen uttalad, att kommunikationsministern hjälper till att den utredning, man här tänkt sig för en upprustning av redan befintliga linjenät, så snart som möjligt blir verkställd.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Om det i herr statsrådets svar ligger en antydning om att han skulle ha någon tanke på ett framtida förståtligande av hela eller i varje fall större delen av den elektriska detaljdistributionen genom elektriska distributionsföreningar på landsbygden, då vill jag säga, att det skulle vara ett stort misstag att slå in på den vägen.

Jag tror inte att den verksamhet det här gäller riktigt passar för staten att ta hand om. Tvärtom tror jag att det är en verksamhet som i största utsträckning passar för enskilda företag i den form som verksamheten i allmänhet har bedrivits, nämligen att inom lämpliga områden abonnenterna slår sig tillsammans och bildar distriktsdistributionsföreningar för att ta hand om den elektriska distributionen. Genom en dylik organisation väcker man hos abonnenterna intresse för just denna verksamhet, som de enskilda abonnenterna själva får sköta om på ett sätt som säkerligen blir mycket billigare än om staten skulle ta hand om det hela.

Däremot instämmer jag helt med herr Pettersson i Dahl däruti att det är anledning för staten att stödja de elektriska föreningarna dels genom förmånligare taxor och dels, där så kräves på annat sätt vid genomförande av mera omfattande upprustning. Om ledningsnät och annan materiel blivit förslitet, kostar det nu mycket pengar att rusta

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

upp detta. Jag är alldeles viss om att därest staten skall ta hand om detta och göra det själv, blir det mycket dyrare än om staten genom att lämna ett lämpligt stöd hjälper föreningarna att sköta om dessa saker.

Jag hoppas sålunda, att den utredning som statsrådet har ställt i utsikt också skall omfatta möjligheterna till statligt stöd åt enskilda föreningar som behöver vidtaga förstärkning och upprustning för att kunna tillgodose de starkt ökade krav på elektrisk energi som nu ställs från olika håll.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**: Herr talman! Jag vill inte att det ur mitt svar skall utläsas mer än jag verkligen har sagt. Den utredning jag ämnat föranstalta om skall bara gälla Norrbottens och Västerbottens läns skogsbygder, där förhållandena är alldeles speciella. Såsom framgår av interpellationen önskar distributionsföretagen och befolkningen där uppe att staten skall överta dessa nät. Det är oekonomiskt för staten att göra det, men något annat sätt att hjälpa befolkningen där uppe till billig elektrisk kraft lär väl inte finnas.

Herr **JACOBSON** i Vilhelmina: Herr talman! Jag tar för avgjort att det är okunnighet om förhållandena i skogsbygderna i de landsändar varom här är fråga som är anledningen till herr Anderssons i Dunker yttrande. Han gör gällande att detta är en verksamhet som inte passar staten utan där det enskilda initiativet bör rycka in. Nej, det är så, herr Andersson i Dunker, att de enskilda har försökt så långt som möjligt att hålla denna verksamhet i gång, men när det inte längre går vänder man sig till staten. Det är mycket vanligt att man gör så. Men man skall kanske inte vara så förvånad över att både herr Pettersson i Dahl och herr

Andersson i Dunker är motståndare till statsingripande på detta område.

Jag skall ta ett enda exempel som kanske får även herr Andersson i Dunker att förstå svårigheterna. Vilhelmina norra distributionsförening tillkom i samband med en sjöreglering och gick bra så länge sjöregleringen pågick. Nu har man emellertid de långa ledningarna kvar, och underhållet blir mycket dyrbart. Man har endast några hundratal abonnenter, men ledningarna utgörs av 17 mil högspänningsledning och 11 mil lågspänningsledning. Kanske också herr Andersson i Dunker förstår att det inte är en fin affär för enskilda att slå sig på detta.

Herr **ANDERSSON** i Dunker: Herr talman! Jag har inte sagt att jag inte vill vara med om statligt stöd till hjälp åt Norrbottens och Västerbottens elektriska distributionsföreningar. Tvärtom sade jag ju, att staten behöver hjälpa till, men jag trodde inte att det därför var behövt eller önskvärt med ett förstatligande. Ger staten föreningarna ett kraftigt stöd både med upprustningen och med taxepolitiken, där staten kan göra mycket, tror jag föreningarna har fått all den hjälp de behöver, men det skulle, synes det mig, vara en olycklig utväg att helt förstatliga detaljdistributionen.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 3.**Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.**

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**, erhöll på begäran ordet för att besvara fru Sandströms interpellation angående statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, och herr statsrådet Andersson lämnade nu endast en kort sammanfattning av svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har fru Sandström i en interpellation riktat följande frågor till mig:

1. Anser statsrådet att ett statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken är önskvärt?

2. Om så inte skulle vara fallet, hur lång tid anser statsrådet, att det kommer att ta innan ett sådant monopol i realiteten uppstått med nuvarande utvecklingstakt på området inom den statliga verksamheten?

3. Vilka planer på utvidgning har utarbetats inom SJ för den närmaste tioårsperioden?

4. Om en sådan planering finnes, hur ser statsrådet på utvecklingen inom den statliga sektorn i relation till den privata företagsamheten inom här berörda område?

Innan jag går närmare in på de olika frågorna vill jag i förbigående erinra om att all linjetrafik med bussar här i landet är uppbyggd på monopolprincipen. När SJ förvärvar en enskild busslinje, innebär detta alltså att ett privat monopol överflyttas i statens ägo. Jag har velat nämna detta för att interpellantens flitiga bruk av ordet monopol i samband med SJ:s billinjer skall ställas i sin rätta belysning.

Med anledning av interpellantens första fråga vill jag till en början framhålla, att spørsmålet om fördelningen av de yrkesmässiga transportuppgifterna inom landsvägstrafiken mellan allmänna och enskilda företag enligt min mening bör bedömas med utgångspunkt från vad som är ägnat att ge landets transportväsen den i samhällsekonomiskt hänseende effektivaste ordningen. Jämfört med denna huvudfråga ter sig för mig snart sagt

varje annan fråga om denna trafiks utformning eller organisation, däribland också frågan om äganderätten till transportmedlen och transportföretagen, som underordnade. Kunde avgörande skäl framläggas för att den äganderättsform, som interpellanten gjort sig till talesman för, är en förutsättning för att de samhällsekonomiska kraven skall kunna tillgodoses, har jag för min del ingenting att invända mot att denna äganderättsform i fortsättningen som hittills förblir den förhärskande. Men omvänt menar jag, att samma fördomsfrihet borde få göra sig gällande, om motsatsen kunde visas vara fallet.

Att järnvägsdrift kombineras med biltrafikrörelse är som bekant inte någon ny företeelse eller något särskilt för SJ utmärkande. Åtskilliga av de enskilda järnvägar, som nu är införlivade med SJ, hade en mycket starkt utvecklad biltrafikrörelse och detta är en av de viktigaste orsakerna till att SJ:s biltrafik nu har den omfattning som interpellanten anser så oroväckande. Dessa järnvägsföretag hade på ett tidigt stadium insett att de kunde förbättra sin ekonomi genom att utvidga sin verksamhet att även omfatta landsvägstrafik och att de på detta sätt också kunde möta den hårdnande konkurrensen från bilismen. Biltrafikrörelsen torde åtminstone för vissa av järnvägsföretagen ha inneburit en räddning ur ekonomiska svårigheter, som annars skulle ha kunnat bli dem övermäktiga. Jag vet inte om interpellanten även vill fördöma den här angivna politiken från de enskilda järnvägarnas sida. Om så inte är fallet borde hon, tycker jag, också ha någon förståelse för SJ:s strävanden att genom liknande motåtgärder möta och anpassa sig till konkurrensen från bilismen. Dessa åtgärder är till en stor del endast ett fullföljande av den utveckling, som påbörjades av de enskilda järnvägsföretagen.

Att SJ:s ekonomiska ställning under-

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

gått en avsevärd försämring torde vara bekant. Om denna försämring fortsätter att skärpas, kan enligt min mening en ökad ekonomisk samordning mellan järnvägarna och den landsvägstrafik som mera direkt konkurrerar med järnvägarna, komma att framstå som en av de åtgärder, som måste övervägas, om man vill undvika ett läge, i vilket antingen statsbanenätets kostnader delvis får täckas med subventioner av skattemedel eller radikala indragningar av järnvägstrafik på förlustbringande bandelar får tillgripas. Den ekonomiska och sociala betydelse som bl. a. här i riksdagen tillmätes järnvägstrafiken även när det gäller trafiksvagare sträckor visar på sitt sätt nödvändigheten av att alla tänkbara lösningar av järnvägarnas ekonomiska problem noggrant prövas.

En stor del av interpellationen har ägnats åt att söka räkna ut hur många privata bussar i yrkesmässig trafik det finns och hur många år det kan dröja innan staten köpt upp alla dessa bussar. Utgångspunkten för dessa funderingar har närmast varit det årsanslag av i regel 2 miljoner kronor till förvärv av billinjer, som brukar anvisas under statens järnvägars kapitalfond. Interpellanten har funnit bl. a. att den till SJ:s biltrafik hörande bussparken under tioårsperioden 1942—1952 ökats från 477 till 1 454 bussar. Hon har vidare kommit till den slutsatsen, att antalet trafikbussar i enskild ägo f. n. skulle vara 2 654. Med hänsyn till den starka ökning av SJ:s busspark, som ägt rum under den gångna tioårsperioden, ifrågasätter interpellanten om SJ inte efter ytterligare en sådan period kommer att ha förvärvat i stort sett hela den återstående privata sektorn av bussparken. Jag har låtit järnvägsstyrelsen kontrollera de i interpellationen lämnade sakuppgifterna. Kontrollen har visat att interpellanten gjort sig skyldig till flera felaktiga slutsatser.

Den totala ökningen av antalet SJ-

bussar utgjorde under den gångna tioårsperioden 963. Härav är endast 252 eller 26 procent att hänföra till förvärv från rena bussföretag under det att 338 eller 35 procent överförts till SJ med förstatligade enskilda järnvägar och 373 eller 39 procent anskaffats för utbyggnad dels av den busstrafik SJ bedrev vid 10-årsperiodens ingång och dels den busstrafik som successivt övertagits under perioden genom nyssnämnda förvärv resp. förstatliganden. Mot bakgrund av dessa siffror synes interpellanten väsentligt ha överdrivit omfattningen av den biltrafik, som övertagits genom förvärv av privata bussföretag.

Interpellantens farhågor för att SJ med ett anslag på 2 miljoner kronor om året inom kort skulle få monopol inom busstrafiken är också åtskilligt överdrivna. Man kommer icke långt med den summan, särskilt som beloppet alltså står oförändrat trots det sjunkande penningvärdet. Om man drar bort goodwillersättning, värdet av vid köpen medföljande fasta anläggningar (garage, verkstäder m. m.), lastbilar, släpvagnar, personbilar och tillbehör m. m. återstår ca 1 miljon kronor per år till bussarna som sådana. Bruksvärdet på en buss ligger beroende på ålder och kvalitet ungefär mellan 85 000 och 3 000 kronor (det ungefärliga skrotvärdet), vilket gör i medeltal ca 44 000 kronor per buss. Om man för att vara på den säkra sidan prutar ned denna summa till 37 000 kronor per buss, skulle miljonen alltså räcka till ca 27 bussar per år. Även om man godtar interpellantens siffra, 2 654 privata bussar, vilken siffra är alldeles för låg, och man förutsätter att busspriserna slutar att stiga och slutligen går med på att den privata sektorn inte kommer att utöka sin vagnpark utan står absolut stilla, skulle det alltså med ett anslag av 2 miljoner kronor per år åtgå ca 100 år innan dessa 2 654 privata bussar övergått i SJ:s ägo.

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

Vid framräknanDET av antalet privata trafikbussar har interpellanten utgått från i centrala bilregistret i november 1951 upptagna bussar, 7 779, och denna siffra reducerar interpellanten sedan genom avdrag för vissa slag av bussar, så att slutsiffran för sammanlagda antalet statliga och privata bussar enligt hennes beräkningar blir 4 857. Det måste emellertid vara missvisande att som interpellanten gör räkna bort

a) 257 bussar med flak, d. v. s. fordon för kombinerad person- och godsbefordran. Dylika bussar, byggda för befordran av fler än 8 passagerare, förekommer inom såväl den privata som den statliga busstrafiksektorn,

b) 201 trådbussar. Dessa bussar synes nämligen även vara inräknade i interpellantens avdragspost »kommunala bussar», vilket innebär att avdrag för desamma gjorts två gånger,

c) 458 »specialbussar», såsom utställningsbussar, möbelvagnar, uppckningsbussar, flyttnings- och andra transportvagnar, skåpbussar och rullande butiker, vilka jämlikt definitionerna på bussar och lastbilar i vägtrafikförordningen med ganska få undantag (uppskattningsvis 50) bör vara besiktigade och statistikförda i bilregistret som lastbilar. Med *buss* förstås enligt sagda förordning bil, som är byggd för befordran av flera än 8 personer (passagerare) utöver föraren, även om bilen därjämte är inrättad för annat ändamål. Med *lastbil* förstås bil, som är byggd huvudsakligen för befordran av gods och ej är att hänföra till buss; såsom lastbil anses jämväl bil, som icke är att hänföra till visst slag av bil,

d) 38 täckta bussar med öppningsbart tak (turistbussar), 1 öppen buss och 10 bussar med okänt karosseri.

Den slutsiffra interpellanten kommit till, 4 860 bussar, synes därför vara ca 1 000 bussar för låg.

Men interpellanten gör sig även skyl-

dig till det grundfelet att hon räknar med att SJ:s biltrafik skall fortsätta sitt uppsving, medan den privata biltrafiken står absolut stilla. Så är ju alls inte fallet utan den privata busstrafiken ökar successivt sin trafik proportionellt lika mycket som den statsägda. Den utökar helt naturligt antalet bilkm, öppnar trafik på nya sträckor och utvidgar sin beställningstrafik, vilket allt kräver ökat antal bussar. Även om en del företag varje år förstätligas är det därför fel att tro, att den privata sektorn därigenom reduceras med motsvarande antal bussar, då expansionen i bussar räknat torde bli större än detta antal.

Interpellanten framhåller till sist, att staten genom sina dotterbolag har möjlighet att inköpa kanske för minst lika stora summor som beviljas SJ i riksdagen för nämnda ändamål. Här om kan sägas att framförallt Roslagskoncernen men även GDG-bolaget redan under de privata ägarnas tid i stort sett täckt sina naturliga trafikområden med egna busslinjer, GDG har senare härutöver endast gjort vissa kompletteringar, varigenom i detta komplex ernåtts en bättre avrundning än inom många av SJ:s biltrafiks områden.

Interpellanten efterlyser de planer på bussnätets utvidgning, som utarbetats inom SJ för den närmaste tioårsperioden. Beträffande denna fråga har järnvägsstyrelsen lämnat följande redogörelse.

Om man bortser från den fortlöpande utvecklingen av trafiken inom SJ:s gamla busslinjeområden har några sådana planer ej uppgjorts. Det belopp på 2 miljoner kronor, som en följd av år stått till SJ:s förfogande för dylika utvidgningar, har ej räckt till för något långtidsprogram, och än mindre har det funnits skäl till någon sådan långtidsplanering, om man tar i betraktande att SJ icke haft möjlighet att påverka *utbudet* av busslinjer, m. a. o.

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

koncessionsinnehavarnas villighet att sälja. — Utbredningen av SJ:s busslinjenät i samtliga våra landskap och de många gluggarna mellan de ca 70 busslinjegrupperna har i och för sig gjort att det funnits ett stort antal fall, där möjligheter förelegat att genom sammanslagningar med existerande privata busslinjer rationalisera och ekonomisera driften. Man har härvidlag fått bedöma behovet och lämpligheten av ett förvärv från fall till fall, allteftersom tillfällen yppat sig. Planläggningen har därför inskränkt sig till en förhandsbedömning av de mest önskvärda sammanslagningsmöjligheterna. Eller annorlunda uttryckt, de disponibla anslagen har gjort det möjligt för SJ att vara med och bevaka SJ:s intressen, då en busslinje av någon anledning varit till salu. Det har emellertid förekommit flera fall, då SJ av brist på anslagsmedel icke kunnat genomföra en erbjuden affär, som skulle ha varit mycket gynnsam för såväl det allmänna som för verket.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellantens frågor.

Härefter anförde:

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation. Herr kommunikationsministern har i detta svar påvisat en felkalkylering från min sida, innebärande att jag, när jag subtraherade den totala siffran för bussar i landet, råkade räkna trådbussarna bland de specialbussar, jag skulle särskilja från landsvägstrafiken, och inte tänkte på att det talet låg inneslutet i siffran för de kommunala bussarna. Jag beklagar denna lapsus. Antalet trådbussar var emellertid enligt centrala automobilregistret per november 1951 201, och denna siffra kan i och för sig inte i någon överväldigande grad förändra resultatet av min lilla undersökning.

Vad jag ville visa var nämligen att när man nu är efter år lagt det totala antalet bussar i landet som bassiffra för att urräkna den statliga och kommunala bussparkens procentuella andel, så har det varit och kommer alltså att vara fel. Vad som skall jämföras är bussar i linjetrafik. Ideligen har också — liksom statsrådet nu gjort i sitt svar — påståtts att det med nuvarande expansionstakt och ekonomiska möjligheter kommer att ta 100 år innan statsmonopol uppnåtts. Siffran 100 år tycks man ha bitit sig fast vid för gott — att fortsätta och tvista om den är som att tvista om påvens bekanta skägg. Jag anser siffran vara nonsens, men om man likväl skulle godta den, skulle det innebära att efter den tiden SJ skulle vara ägare till varenda teaterbuss, varenda transportbuss, varenda utställningsbuss och varenda turistbuss i hela landet, men det är väl ändå inte detta som resonemanget rör sig om.

Statsrådet anser också att jag gjort mig skyldig till ett grundfel när jag räknat med att SJ:s biltrafik skall fortsätta att expandera men att den privata busstrafiken skall stå stilla. Jag anser inte detta vara något grundfel. Jag anser inte ens att den privata trafikvolymer, mätt i antalet bussar, kommer att ligga stilla; den kommer måhända att gå tillbaka. Jag ber för undvikande av missförstånd att få tala om att jag fortfarande talar om koncessionerad linjetrafik. Antalet redovisade bussar inom busstrafikens branchorganisationer har från 1949 till den 1 januari 1952 visat en nedgång av i runt tal 300 bussar. Vad som inte går att siffermässigt kontrollera är de linjeföretag som inte är anslutna till branschorganisationen, men huvuddelen av företagen ligger likväl inom densamma. Expansionen på detta område behöver naturligtvis inte betyda enbart ökning av antalet vagnar — större och bättre vagnar ger ökad kapacitet, och antalet körkilometer be-

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

höver heller inte stå i direkt proportion till vagnparken. Men vad vi här talat om är ju faktiskt relationerna mellan siffrorna för vagnar i linjetrafik.

Jag vet tyvärr inte efter vilka normer registreringen för bussar i centrala automobilregistret sker — måhända är registreringen uppgjord med tanke på en eventuell beredskap, där det gäller att snabbt kunna ta i anspråk även sådana vagnar som med lätthet kan ändras om i fråga om inredning. Herr statsrådet säger att specialbussar sådana som flyttningsbussar och butiksbuskar och andra, i centrala automobilregistret bör vara registrerade som lastbilar. Det skulle ha varit av utomordentligt intresse om jag kunde upplysa huruvida dessa vagnar också är registrerade som lastbilar. Mitt siffermaterial har varit ofullständigt, och jag har fått en bestämd känsla av att det är mycket svårt att över huvud taget få en samlad och exakt bild av läget på det område det här gäller.

Det är emellertid inte detta som är det huvudsakliga och var inte heller det huvudsakliga i min interpellation. Min första fråga gällde huruvida statsrådet ansåg, att ett statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken är önskvärt. På detta svarar statsrådet, att all linjetrafik här i landet är uppbyggd på monopolprincipen. Det skulle då måhända betyda att jag slår in en öppen dörr, när jag frågar om det är meningen att göra statsmonopol av landsvägstrafiken. Herr statsrådet menar då att det koncessionsförfarande och den tillståndsgivning som sker i fråga om linjetrafiken i sig själva är ett monopol. Koncessionsförfarandet ger visserligen en trafikutövarer rättighet att utöva sin trafik och stänger ute eventuellt uppdykande konkurrenter. På så vis kan man tala om en monopolprincip, men den är ingalunda vare sig total eller varaktig. Statens järnvägar kan när som helst gå in med en genomfartslinje i ett område där en eller flera privata företa-

gare har sina koncessionslinjer. Statens järnvägar söker nämligen som bekant inte koncession på det sätt som de privata företagen gör. SJ söker Kungl. Maj:ts tillstånd.

Det har ofta i sådan här sammanhang framhållits, att SJ bör få konkurrera på lika villkor. Villkoren har aldrig varit riktigt lika och är det i dag mindre än förr, eftersom investerings-skatten ytterligare skärpt olikheterna. I detta sammanhang kan det för övrigt vara av intresse att något beröra hit-hörande frågors behandling i internationellt sammanhang. En representant för järnvägarnas internationella organisation, där Sverige är representerat, förklarade, om jag inte tar fel, i föl att det måste vara ett missförstånd att tro att järnvägarna avser att skaffa sig monopol på busstrafik. Järnvägarna krävde bara rätt att bedriva landsvägstransport. I föl ansökte järnvägsstyrelsen i vårt land om tillstånd att bedriva turistlinjetrafik. Styrelsen framhöll i sin ansökan att man tidigare i fråga om konkurrensen mellan rälsgående- och landsvägstrafik ansett, att den långväga trafiken var järnvägens sak, de kortare sträckorna kunde ombesörjas av landsvägstrafiken. Långa linjesträckor på landsväg har således i regel inte beviljats, men på senare tid har sådana linjesträckor kommit till i form av direktgående turistlinjer. Järnvägsstyrelsen framhåller i sin skrivelse att lönsamheten på dessa sträckor baserar sig på den trafik som eljest skulle ha framförts via järnvägen. I det sammanhanget framhålles att enligt § 12 i förordningen om yrkesmässig biltrafik bör statens järnvägar äga företrädesrätt till dylik i konkurrens med järnvägen bedriven och med denna parallellöpande busstrafik. Vidare erinrar styrelsen om att den internationella järnvägsorganisationen har — det gäller de europeiska järnvägsförvaltningarna — bildat ett internationellt busslinjenät och att det framförts önskemål om att detta linjenät skulle

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

å anknötning till de nordiska länderna. Eftersom detta är förhållandet nu, anser järnvägsstyrelsen — tvärt emot vad man ansett tidigare — att det verkligen föreligger behov av landsvägslinjer på långsträckor parallellt med järnvägarna. Men då bör enligt styrelsens mening sådan trafik också vara förbehållen järnvägen.

Sedan begär järnvägsstyrelsen som bekant tillstånd till fem långlinjesträckor med en rad mellanstationer i olika delar av landet. Att kalla dessa sträckor »turistlinjer» syns vara en smula oegentligt. Här skall emellertid varken ärendets vidare öden eller begreppet »turistlinjetrafik» beröras. Vad som är anmärkningsvärt är att järnvägsstyrelsen åberopar den 12 paragrafen även i dessa fall och desslikes frångår den tidigare ståndpunkten, att de långväga transporterna bör förbehållas den rälsbundna trafiken. En sådan anordning som den järnvägsstyrelsen nu begärt för mycket stora områden, skulle om den kommer till stånd, gå in i trafiknät, som ligger i händerna på den privata företagsamhet, vars arbete herr kommunikationsministern anser vara uppbyggt efter monopolprincipen. Herr kommunikationsministern har med sitt påstående velat sätta mitt »flitiga bruk av ordet monopol i sin rätta belysning». Jag ber verkligen om ursäkt för att jag måhända brukat ordet för flitigt, men jag visste ju inte att det skorrade så illa i kommunikationsministerns öron.

Och nu kanske det är lämpligt att komma till kärnfrågan. Jag är på den punkten glad åt kommunikationsministerns svar. Man har tidigare på olika håll velat göra gällande, att den fråga jag nu är inne på och som jag tidigare vid flera tillfällen tagit upp, är en obetydlighet, som jag bara blåst upp i ovist nit i form av okynnesmotioner. Det har påpekats att om riksdagen två år å rad viftat bort en begäran om anslag på 2 miljoner till inköp av privata busslinjer, så är det ouppfostrat att återkom-

ma. Det har sagts att frågan inte har någon som helst principiell betydelse, utan uteslutande är att se som en praktisk åtgärd för statens järnvägars normala utveckling. Nu säger emellertid kommunikationsministern, att spørgsmålet om fördelningen av de yrkesmässiga transportuppgifterna inom landsvägstrafiken mellan allmänna och enskilda företag bör bedömas med utgångspunkt från »vad som är ägnat att ge landets transportväsen den i samhällsekonomiskt hänseende effektivaste ordningen». Visserligen är detta påstående en smula dunkelt och lika tänjbart som en allmänt hållen deklaration i ett politiskt programblad. Men påståendet är i vart fall av mera politisk än praktisk innebörd. Och därmed har vi också fått en politisk utgångspunkt för denna fråga. Vad som är samhällsekonomiskt effektivt kan man ha mycket olika meningar om. Politiskt sett har det från socialdemokratiskt håll i program och annorledes uttalats att bl. a. just kommunikationsmedlen borde övertagas av det allmänna. Den utveckling, som nu sker, ligger i linje med denna allmänna deklaration, men jag menar därför inte ett ögonblick att SJ för någon i det hänseendet medveten politik. Jag ber, för undvikande av missförstånd att få betona det mycket noga. Men å andra sidan är det väl också så, att om SJ är ett statens verk som för olika ändamål erhåller anslag, som vi här i riksdagen beviljar, så bör både den politiska och den praktiska innebörden av anslagen åtminstone uppmärksammas.

Herr statsrådet ställer i detta sammanhang till mig den lilla försåtliga frågan om jag anser det oriktigt handlat av de enskilda järnvägarna att skaffa sig linjetrafik — som sedermera övertogs av SJ i samband med övertagandet av de enskilda järnvägarna. Jag kan svara att jag förstår motivet till att att så skedde bland både enskilda och statens järnvägar. Depressionen på 1900-talet med minskade transportupp-

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

gifter på rälsen och stora svårigheter gjorde, att järnvägarna ansåg den då uppåtgående busstrafiken vara en farlig konkurrent. Men det var *då*. Jag har frågat men aldrig fått något svar på det: föreligger i dag exakt samma förhållanden som på 1930-talet, förhållanden som ge samma motiv som då att utbygga linjenätet från SJ:s sida.

SJ har under senare år haft större uppgifter än man orkat med. Kapaciteten för godstransporter har inte räckt till. Lok- och vagnbeståndet har varit i det skicket, att tågförseningar snart sagt varit ordinära, o. s. v. Kommunikationsministern har själv omvittnat detta ehuru i andra ordval i årets statsverksproposition. Någon starkare känning av hård konkurrens från biltrafiken kan det sålunda inte ha varit fråga om. Trots att SJ utnyttjat sin kapacitet till det yttersta har nu dess ekonomiska ställning, som kommunikationsministern säger, undergått en avsevärd försämring. Orsakerna därtill kan i varje fall inte återfinnas i det faktum, att folk också åker på landsvägarna. Orsakerna måste sökas någon annanstans. På 1930-talet förelåg verklig konkurrens. I dag föreligger inte någon sådan. Men det faktum att det finns behov av landsvägstrafik och att denna trafik tycks bära sig, det tycks vara nog för att man i dag från statens sida visar en mycket stor vilja att gå in på den trafiksektorn i allt större utsträckning för att hjälpa upp sina afärer.

Herr kommunikationsministern förklarar öppenhjärtligt, att om järnvägarnas ekonomiska ställning ytterligare försämras, så blir det angeläget med »ökad ekonomisk samordning». Och i det sammanhanget förklarar kommunikationsministern, att det i jämförelse med denna huvudfråga är av mycket underordnad betydelse hur äganderätten fördelas. Jag tror mig förstå herr kommunikationsministern på den punkten. Jag delar emellertid inte statsrådets uppfattning, och jag begär inte att han ska

förstå mig. Vad jag emellertid inte alls kan förstå är bondeförbundets ställning i denna sak. Bondeförbundet delar i dag regeringsansvaret och gör det i alldeles särskild grad i fråga om kommunikationsfrågor. Jag har sålunda anledning att anta att herr Anderssons — om jag får tillåta mig det uttrycket — tvillingminister herr Nilson i Spånstad i denna fråga har samma uppfattning som herr Andersson. Jag har därför ytterligare anledning att uttala ett tack till kommunikationsministern för att klarhet skapats även på den punkten.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Interpellantens anförande ger mig inte anledning att i något längre anförande ta upp de synpunkter som hon här framfört. Det är alldeles tydligt att vi i principfrågorna har skilda meningar, och det hade jag på känn innan debatten började.

Om jag fattade interpellanten rätt har hon nu begränsat frågeställningen till de förvärv av enskilda linjer som SJ gör. Jag fattade interpellanten så, att hon i och för sig väl förstår det övertagande av busslinjer som sker i samband med övertagande av järnvägar. Kammaren har t. ex. att i dag taga ställning till övertagandet av en sådan järnväg, varmed följer två bussföretag. Det är Köping—Uttersberg—Riddarhyttans järnväg, och jag har sett att statsutskottet varit fullständigt enigt. Saken kan alltså, såvitt jag förstår, inte gälla den sidan av SJ:s busspolitik. Inte heller kan interpellanten ha menat, att SJ inom de områden, där SJ nu bedriver bussrörelse, inte skulle ha tillfälle att utvidga rörelsen, d. v. s. förbättra den service, som allmänheten begär.

Om interpellanten alltså är enig med mig om att de busslinjer, som SJ fått genom att överta enskilda järnvägar, och den utvidgning som skett inom

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

SJ:s gamla bussrörelse måste accepteras, begränsas ju frågeställningen till de cirka 25 bussar om året, som SJ under de sista åren skaffat sig genom att förvärva enskilda små bussföretag. Det är där vi har denna sifferlek med de 100 åren. Det är alldeles tydligt, att om SJ bara skulle köpa upp 25 bussar om året, skulle det faktiskt ta mycket längre tid än 100 år, innan det enskilda bussnätet komme i SJ:s händer. Men jag delar interpellantens mening om att denna sifferlek är alltför hypotetisk för att ha något med verkligheten att göra. Vi vet mycket litet om hur det kommer att gå.

Då vill jag fästa interpellantens uppmärksamhet på att det är inte bara SJ som köper upp små busslinjer. Det finns några stora bussföretag som i minst samma utsträckning ägnar sig åt denna sport att få små busslinjer uppslukade av större organisationer. Då är det faktiskt så, att man här har att välja mellan privat eller statligt monopol. Det hela är ju en fråga om monopol. Varje busslinjekoncession är ett monopol. Det är väl där egentligen som vi har olika meningar. Jag föredrar statliga monopol framför privata monopol. Både allmänheten och riksdagen har mycket större möjlighet att öva inflytande på de statliga monopolen än på de privata.

Sedan vill jag nog gärna säga att interpellanten överdriver, när hon talar om att SJ har alldeles speciella fördelar på detta område beroende på att SJ får sina koncessioner beviljade av Kungl. Maj:t. Då skulle de fördelar, SJ men inte de privata i så fall skulle kunna skaffa sig, bestå i att Kungl. Maj:t hänsynslöst tillät SJ att få koncession på områden, där privata företag redan fått koncession. Jag känner inte till något sådant fall. Under den tid jag varit kommunikationsminister har jag inte gått med på att låta SJ konkurrera ut något privat företag. Jag känner således inte till något sådant fall. Den

fråga, som interpellanten drog upp här om de aktuella ansökningar som ligger inne från SJ om turistlinjetrafik, har vi inte tagit ställning till. Jag kommer att låta en utredning undersöka hela detta problem om länlinjetrafik, turisttrafik och beställningstrafik, och jag tror det sker i fullt samförstånd med de privata bussägarnas organisationer.

Den stora frågan här är naturligtvis, hur det kommer att gå i framtiden med våra transportmedel. Interpellanten vill göra gällande att konkurrensen från bilismens sida mot järnvägarna inte är lika hård nu som på 1930-talet. Jag tror att interpellanten därvid har fel. Det är sant att vi haft en högkonjunktur under de sista åren, som givit full sysselsättning åt både SJ och den utökade bilismen. Det är alldeles riktigt. Men det är inte riktigt att säga, att SJ har sin kapacitet utnyttjad vad gäller personbefordran. Det är bara en tredjedel av SJ:s kapacitet, som där blivit utnyttjad. Naturligtvis är det här liksom på andra trafikområden svårt att tillgodose trafiken under vissa helger och vissa söndagar på somrarna, men ett faktum är nog att SJ möter en allt hårdare konkurrens från landsvägstrafiken. Tag bara som exempel en sådan järnväg som den vi har att diskutera i dag! Om man känner till förhållandena där vet man, att det är en järnväg som är utkonkurrerad i fråga om personbefordran av bussföretag, som järnvägen för all del själv äger, men det är alldeles tydligt att där går persontrafiken över till landsvägen. SJ har också föreslagit att järnvägens personbefordran skall upphöra och hela denna trafik flyttas över till landsvägarna.

Sådana problem har vi aktuella på åtskilliga håll i landet och vad jag har velat erinra om i interpellationssvaret är att dessa problem kan komma att få en ännu större betydelse i framtiden. Man måste ha ögonen på dem,

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

och utan att kunna ange hur man skall kunna nå en lösning har jag bara velat erinra om förhållandet. Detta problem finns i alla länder, och ett faktum är att nästan det enda land som hittills lyckats klara sin järnvägsdrift utan att behöva tillgripa statliga subventioner är Sverige. SJ är praktiskt taget det enda stora järnvägsföretag i hela världen som bär sig ekonomiskt.

Det kan tänkas att dessa problem kan komma att aktualiseras, och då gäller det att inte alltför ensidigt se på dessa frågor om konkurrensen mellan järnväg och landsväg å ena sidan och mellan olika transportföretag å den andra.

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Jag tar med glädje fasta på kommunikationsministerns deklaration att han inte har begagnat möjligheten att ge koncession på det sätt, att man utan vidare har konkurrerat ut privata företag, och att detta inte förekommit under kommunikationsministerns tid i departementet.

Att det skulle vara samhällsekonomiskt fördelaktigt, att SJ nu genom övertagande av enskilda järnvägar fått en mycket stor busspark, är jag inte riktigt med på. Jag skall be att i största korthet få exemplifiera detta med några ord om ett näraliggande område.

När Stockholm—Västerås—Bergslagens järnvägar övertogs, ingick i övertagandet också ett litet antal lastbilar, som betjänade kunderna inom detta ganska begränsade område. Det var ungefär 23 lastbilar som tillhörde bolaget och som således övertogs. Detta var 1945. Efter ett par år började man också få koncessionerade linjer inom detta område. 1948 trafikerade man över 100 mil koncessionerade sträckor och hade då en lastbilsark på ungefär 300 vagnar inklusive en fordonsreserv.

Detta var ju en mycket kraftig expansion sedan detta företag kommit i

statens händer, och det kan man naturligtvis vara glad för, men samtidigt kom också företagens ekonomi att förete en helt annan bild. Det dröjde inte så länge förrän man var nere i en årsvinst för hela det expanderade företaget på femhundra eller sexhundra kronor. Året därpå var det ungefär 140 000 kronor — back. Hur mycket det är back i år vet jag inte. Det kanske kommunikationsministern vet bättre än jag. Man kan fråga sig, om det är samhällsekonomiskt fördelaktigt med en sådan stordrift i statliga händer, då man har sådana exempel att peka på.

Jag håller med kommunikationsministern om att det är ganska många frågekomplex för framtiden, som öppnar sig på detta område, och att det därför också är värt att uppmärksamma utvecklingen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Med anledning av vad fru Sandström sist sade, vill jag bara säga, att jag skulle kunna ta fram ännu mera avskräckande exempel på linjer som går med förlust. Statens järnvägar och postverket kör på många håll busslinjer som är mycket dåliga affärer. Men varför gör statens järnvägar och postverket det? Jo, därför att bl. a. i de bygder, varifrån fru Sandström kommer, måste befolkningen ha landsvägs trafik och vi där inte kan få några enskilda bussföretag att etablera sig. Det finns många områden, där man av sociala och kulturella skäl helt enkelt begär, att staten skall ha hand om trafiken. Vad jag är rädd för är, att fru Sandström företräder den meningen, att statens järnvägar skall hålla sig till de områden, där enskilda inte orkar med att driva bussföretag, medan de feta bitarna skall förbehållas enskilda. Det är den avvägningen, som jag såsom ansvarig för detta område måste reagera mot. Jag menar att vi skall hjäl-

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

pa statens järnvägar att kunna sköta sin verksamhet affärsmässigt, så att dess verksamhet går ihop. I så fall måste vi också låta statens järnvägar få hand om trafikområden, där det finns tätbebyggelse och där det kanske finns möjlighet att få inkomster, som gör det möjligt för statens järnvägar att få till stånd en ekonomisk utjämning för hela landet.

Herr **ON SJÖ**: Herr talman! Fru Sandström riktade en direkt fråga till statsrådet Hjalmar Nilson. Hon frågade, hur bondeförbundet ställde sig till denna fråga, om bondeförbundet likgiltigt kunde åse vad som här sker i fråga om busstrafiken. Jag vill för min del säga, att principiellt sett skiljer jag mig inte i min inställning från fru Sandström. Även jag är i princip emot socialisering. Men när man kommer in på detta område, är det svårt att hålla på principerna. Vi vet att järnvägarna, som är det betydelsefullaste kommunikationsmedlet, är socialiserade och att järnvägarna, i den mån de inte är socialiserade, skall bli det. Principiellt går det inte, att dra upp några gränser i detta fall. Jag förstår därför inte varför inte bondeförbundet skulle kunna skriva under på det svar, som kommunikationsministern här har givit. Han säger t. ex. att man på detta område bör gå fram med utgångspunkt från vad som är ägnat att ge landets transportväsen den i samhällsekonomiskt hänseende effektivaste ordningen.

Om fru Sandström anser sig företräda speciella landsbygdsintressen i detta fall, förstår jag henne inte. Det tror jag ingalunda att hon gör. I landsbygdsintresse ligger det, att kommunikationsväsendet blir så ändamålsenligt utformat som över huvud taget är möjligt. Förhållandena är kanske olika i skilda delar av landet. Jag har många gånger undrat över och haft svårt att förstå fru Sandströms upprepade fram-

stötat härvidlag. Jag har en känsla av att hon har målat spöken på väggen, när det varit fråga om anslag på en miljon kronor till SJ:s bussinköp, som man förstår inte räcker till mer än att åstadkomma ändamålsenliga anordningar och kompletteringar av SJ:s eget transportväsende. Om fru Sandström med hänsyn till förhållandena i Norrland kan ha speciella intressen i detta fall, det vet jag inte. Men då det gäller min landsända vägar jag säga, att jag snarast varit rädd för den utveckling statsrådet åsyftade, nämligen att enskilda bolag skulle monopolisera landsvägstrafiken. Vi får inte förbise att även privata monopol kan innebära vissa faror. I varje fall är det alldeles uppenbart att det inte kan vara något landsbygdsintresse att förhindra en ändamålsenlig utveckling av busslinjerna.

Herr **SKOGLUND** i Umeå: Herr talman! Jag har med uppmärksamhet lyssnat på fru Sandströms inlägg i denna fråga. Jag har därvid inte kunnat undgå att till mig själv ställa frågan, om det kan vara i befolkningens intresse fru Sandström uppträder, när hon, såsom här sker, vill bromsa upp möjligheterna att få till stånd en rationalisering av busstrafiken. Jag vill tillsamt säga att jag vägrar tro detta, i varje fall beträffande befolkningen i Norrland. Det var, herr talman, bara det jag ville säga.

Fru **SANDSTRÖM**: Herr talman! Liksom det finns kulturbanor inom statens järnvägar, kan vi självfallet tala om kulturlinjer inom landsvägstrafiken, vilket innebär, att det finns glest befolkade trakter, där befolkningsunderlaget är svagt och trafikfrekvensen inte så stor, men där det är tacknämligt, att man upprätthåller busstrafik. På den punkten är jag alldeles överens med herr statsrådet. Men vad jag vill peka på är detta: är det alldeles säkert, att

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

vad som nu sker är ekonomiskt? Här frågade statsrådet mig, om jag ansåg, att de feta bitarna skall ligga i händerna på privata företag och de svaga områdena vara förbehållna statens järnvägar. Nej, det menade jag inte med det exempel jag framdrog. Svenska lastbilsaktiebolaget måtte väl i all rimlighets namn bedriva sin verksamhet i ett av de fetare områdena. Här kan man möjligen peka på en verksamhet, som borde bära sig mycket bra och genom vilken man skulle kunna få hjälp till upprätthållande av trafiken inom områden, där sådan hjälp behövs. Om så vore skulle jag förstå resonemanget. Men i realiteten är det ju så, att även SLAB:s verksamhet tydligen går med mycket stor förlust, vilket jag inte tycker ser så lyckligt ut, när man pekar på, att man skall använda vinsterna från en tätbefolkad bygd för utjämning till glesbygder.

Annars är det självklart, att just de bygder jag företräder är mycket tack samma för t. ex. postverkets verksamhet. Jag kan i det sammanhanget säga, att postverket förtjänar en eloge för det sätt, på vilket det sköter sina linjer uppe i Västerbotten. Det förhåller sig inte så, att jag a priori är emot statsdrift. Men när statens sakrevision på sin tid föreslog, att statens järnvägar skulle överta postverkets verksamhet, kunde man läsa ut ur remissvaren bl. a. från generalpoststyrelsen, att om sakrevisionens förslag skulle genomföras, skulle postverkets service försämrast, ty postverkets och statens järnvägars verksamhet bedrivs ur olika utgångspunkter. För postverket är det viktigt att få ut postförsändelser till alla möjliga skrymslen och vrår i vårt land. Därmed betjänar man också trafikbehovet. Om statens järnvägar skulle fått hand om detta, skulle, ansåg generalpoststyrelsen, inte längre detta mål bli det primära, och då kunde man inte förutsäga hur den framtida servicen skulle bli.

Till herr Onsjö vill jag säga, att jag kanske till en del redan har besvarat herr Onsjös fråga. Herr Onsjö ansåg, att jag inte företräder landsbygdsintressen utan stadsintressen i denna fråga. Det tror jag inte att jag gör. Jag är ganska väl medveten om hur vi har det på landsbygden, och jag har nyss berört det. Sedan läste herr Onsjö upp programförklaringen om den samhälls-ekonomiska nyttan och sade, att den kan bondeförbundet skriva under. Jag konstaterar att så är fallet.

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Då jag såsom ledamot av busslinjeutredningen under de båda senaste åren haft tillfälle att komma landets busstrafik ganska nära inpå livet, skall jag nu ta tillfället i akt för att säga några ord. Min erfarenhet från detta utredningsarbete är inte, att det skulle råda någon irriterad stämning i bussföretagarkretsar över statens järnvägars bussinköp, som fru Sandströms upprepade framstötningar möjligen skulle föranleda någon att tro. Utredningen har yttrat sig över ett par hundra försäljningar, överlåtelse inom busstrafiken, som ägt rum under de senaste åren. I de allra flesta fall har det rört sig om överlåtelse från enskild till enskild. I så gott som samtliga fall har statens järnvägar fått tillfälle att yttra sig. Statens järnvägar har i de flesta fall, utan att själv engagera sig, tillstyrkt överlåtelseerna. Endast i de fall, då statens järnvägar haft uppenbara egna trafikintressen att bevaka, har statens järnvägar intagit en annan ståndpunkt. Det har även inträffat att privata företagare har sett lika realistiskt på statens järnvägars strävanden att i ett eller annat sammanhang komma åt en busslinje.

Jag har alltså den uppfattningen, att det för närvarande råder ett mycket förtroendefullt samarbete i landet emellan bussägarnas mycket starka organisationer och de statliga transport-

Svar på interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken, m. m.

och trafikföretagen och Kungl. Maj:t. Jag tror att detta bottnar uti medvetandet om, att det på det här området gäller så ofantligt mycket större spörsmål än vad fru Sandström bitit sig fast vid. Fru Sandström är orolig för, jag höll på att säga den mekaniska socialisering, som hon tror sig spåra i dessa två miljoner om året i bussköp från statens järnvägars sida. Men som statsrådet redan påpekat, förhåller det sig så, att om inte SJ uppträder som köpare, skulle andra sammanslutningar på det här området göra det i stället och monopoliseringen, i den mån den leder hän mot storföretag, vara ett faktum.

Om fru Sandström tittar på kartan över det svenska busstrafikväsendets utbredning, skall hon kunna finna — jag nämner inte några namn — att det finns landsdelar, där monopolistiska storföretag har ett ofantligt mycket starkare grepp över trafiken än vad SJ har någonstans i landet — jag bortser då från hur det är för landet i dess helhet. Låter man dessa företag köpa utan att SJ eller statsmakterna bryr sig om saken, måste ju följden bli, såsom också antytts, att vad som blir kvar att hänvisa till att vegetera fram av egen kraft blir icke bärkraftiga linjer. Det blir långlinjerna i våra nordliga län, i de befolkningsfattiga bygderna, som kanske inte blir mer isolerade än nu men som icke kan få sina med styrka hävdade önskemål om bättre trafik tillgodosedda. Därför måste nog staten här på ett eller annat sätt ha sitt finger med i spelet, och det kan nog inte hjälpas, om det här och där måste ske i den formen, att den statliga företagsamheten byggs ut vidare.

För min del skulle jag dock anse den lyckligaste lösningen vara att få till stånd en samverkan emellan enskilda företagare och statsägda företag, som skulle kunna resultera i ett definitivt lösande av samtrafiksspörsmålen och leda hän till att större trafikenheter

toge hand om busstrafiken. Nu har vi några få stora och tillräckligt bärkraftiga företag men också en oändlig mängd trafikenheter, som icke är bärkraftiga och som icke kan hålla sig med en materiel av den standard man har rätt att kräva därför att trafiken icke ger den avkastning som erfordras. Materielen kan icke utnyttjas i så tät trafik, att det blir möjligt att skaffa den bästa materielen etc.

Jag har med detta velat säga fru Sandström, att jag tror, att hon gör busstrafikväsendet den allra största tjänsten, om hon modererar sin häftiga opposition emot detta lilla anslag och i stället inriktar sig på att i andra sammanhang medverka till positiva lösningar av detta spörsmål.

Fru Sandström har väl inte undgått att observera, vilket dilemma Churchill ställts inför. Labour socialiserade som bekant den tunga landsvägstrafiken i England. Churchill har nu föresatt sig att återbörda denna trafik till den privata företagsamheten. Men vad har han sagt samtidigt? Jo, han skall licensbelägga den privata företagsamheten på detta område till förmån för de engelska järnvägarna, som fortfarande tydligen skall vara i statens hand. Vad skulle fru Sandström säga, om den svenska regeringen plötsligt lade fram ett projekt om att de privata busslinjeägarna skall betala tusentals eller tiotusentals kronor om året för att statens järnvägars förluster skall kunna hållas inom rimliga gränser? Det är Churchills mening, att man skall förfara på det sättet. Här i Sverige har man försökt komma fram med hjälp av andra metoder. Jag tror, att det är viktigt att eftersträva en sådan anordning, att icke någon del, icke ens de svaga enheterna, av bussväsendet behöver bli föremål för vare sig statliga subventioner eller subventioner som man tar ut från vissa privata företag för att kanalisera över dem till andra företag.

Svar på fråga ang. förslag till 1953 års riksdag om reformering av den husliga utbildningen.

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Det har här framhållits, att jag skulle vara så irriterad vid behandlingen av denna fråga. Det måste emellertid i så fall vara mitt naturliga sätt att uppträda; jag själv lägger inte märke till det.

Vad herr Nilsson i Kristinehamn sade ger mig osökt anledning att påpeka en sak. Han sade, att stämningen bland de privata bussorganisationerna inte alls är så irriterad som den är hos mig. Men, herr Nilsson, jag är icke någon speciell talesman för de privata bussorganisationerna, utan jag bara hävdar en princip, som jag tycker är riktig men som jag givetvis är beredd att ompröva, om jag blev övertygad om att den är oriktig. Jag har emellertid än så länge inte någon anledning därtill.

Herr Nilsson i Kristinehamn är rädd för privata storföretag, och det kan jag förstå. Jag är inte heller någon talesman för dem. Men jag vill fråga: Har dessa företag, som råkar vara så stora, att deras storlek på något sätt irriterar, på något sätt misskött den trafikuppgift de har inom sina områden? Jag har inte hört talas om det.

Jag måste säga, att det var ett mycket intressant projekt herr Nilsson i Kristinehamn här framlade, nämligen att man skulle försöka nå fram till något slags samgående mellan det privata och det statliga bussväsendet. Jag tycker, att det skall bli mycket roligt att se detta förslag, när det ligger på bordet.

Herr Nilsson i Kristinehamn har hand om en utredning, som bland annat har till uppgift att undersöka, huruvida det skall bli tillåtet för staten och kommunerna att företaga expropriationer av busslinjer. Det skall också bli intressant att se, hur utredningen kommer att ställa sig till detta.

Slutligen detta med Churchill. Jag får, herr Nilsson i Kristinehamn, bekänna min fullständiga okunnighet om vad herr Nilsson skildrade! Jag har faktiskt inte reda på vad Churchill

gjort på detta område. Det är i varje fall inte därifrån jag fått mina impulser.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 4.

Enligt föredragningslistan skulle chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Norup, nu besvara fru Gärde Widemars interpellation angående försäljning av restaurangblandning till enskilda konsumenter. På förslag av herr talmannen beslöts emellertid, enligt herr statsrådets begäran, att interpellationen skulle besvaras senare under sammanträdet i samband med den fortsatta överläggningen rörande jordbruksutskottets utlåtande nr 39.

§ 5.

Svar på fråga ang. förslag till 1953 års riksdag om reformering av den husliga utbildningen.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som anförde: Herr talman! Fröken Ager har frågat mig, om jag har för avsikt att vid 1953 års riksdag framlägga förslag om och reformering av den husliga utbildningen.

Härpå vill jag endast svara, att detta för närvarande synes osannolikt.

Härefter yttrade:

Fröken AGER: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min enkla fråga. Jag beklagar emellertid, att herr statsrådet inte haft möjlighet att i svaret inlägga någon liten förhoppning om att dessa lärares utbildningsfrågor skul-

Svar på fråga ang. förslag till 1953 års riksdag om reformering av den husliga utbildningen.

le kunna lösas eller lösningen av dem åtminstone påbörjas under 1953 års riksdag. Det är nödvändigt att någonting snart göres för dessa lärargrupper, så att de skall kunna utbildas på sådant sätt, att de kan medverka till en uppbyggnad av den nya skolan. Jag är fullt medveten om att ett allmänt genomförande av de förslag, som framkommit i betänkandet om den husliga utbildningen, är organisatoriskt omöjligt, och även vår ekonomiska situation är sådan att det är omöjligt, men jag tror, att man skulle kunna lösa en hel del av dessa frågor etappvis. En del av dessa åtgärder skulle helt säkert inte kosta några pengar. Skulle det inte vara möjligt för herr statsrådet att framlägga förslag om vilka förskolor dessa lärare behöver, vilken teoretisk utbildning, vilken praktikantverksamhet som behöver fastställas. På grundval av detta skulle man ändå kunna utarbeta en hel del nya kurs- och undervisningsplaner.

Jag är också fullt medveten om att det inom en hel del av dessa lärargrupper råder stor brist på lärare. Jag vill bara nämna några av dem. Barnavårdslärarinnor t. ex. finns till ett alldeles för litet antal. Barnsköterskeutbildningen har på senare år reformerats, så att ett trettiotal nya skolor upprättats, men det finns inte tillräckligt med lärare för dessa skolor, utan man får lov att anställa en del lärare med mindre kompetens och med tidsbegränsad behörighet. Ännu mer katastrofalt är läget beträffande sömnadslärarinnor och andra yrkeslärarinnor i sömnad. Jag tror att i denna kammare sitter många riksdagsmän som är ledamöter av sådana skolstyrelser, där man får anställa yrkeslärarinnor, som icke har den kompetens, som de skulle inneha, eller där man helt enkelt måste utesluta en hel del kurser därför att kompetenta lärarinnor saknas.

En annan fråga, som också anmäler sig i detta fall, är lokalfrågan. Den

gäller över huvud taget alla seminarier. De skulle behöva nya lokaler. Det seminarium, som f. n. ligger närmast, är statens skolköksseminarium, som under trettio år begärt nya lokaler, men som har flyttats än hit än dit och som nu arbetar i en utdömd fastighet på Götgatan, där det varken finns vanlig normal utrustning eller ännu mindre specialutrustning för denna undervisningsanstalt. Det finns knappast så mycket som ett samlingsrum, där man kan samla de olika kurserna till diskussioner. Om en nybyggnad för statens skolköksseminarium skall uppföras under den närmaste tiden — vilket vi förväntar — hoppas jag att statsrådet planerar byggnaderna så, att det senare blir möjligt att företa utvidgningar och lägga in nya kurser där.

Sedan är det också önskvärt att samtliga undervisningsanstalter blir förstatligade, men detta är ju i nuvarande ekonomiska läge omöjligt. Jag hoppas dock att de enskilda anstalterna skall få ökade bidrag till sin undervisningsverksamhet, så att de inte skall behöva dragas med de ekonomiska svårigheter, som de har för närvarande. Framför allt bör driftbidragen ökas, så att det blir möjligt att minska elevavgifterna och helst göra skolorna helt avgiftsfria, i likhet med vad fallet är med andra seminarier.

Vidare hoppas jag, att medel skall kunna ställas till förfogande för dessa enskilda anstalter, när det gäller för dem att reparera lokalerna och förse dem med bättre utrustning. Jag vill där som exempel nämna lanthushållsseminariet Brogård utanför Uppsala, där man nu inte har någon som helst möjlighet att uppföra det elevhem, som är absolut nödvändigt.

Vidare poängterade jag kraftigt för några veckor sedan nödvändigheten av fortbildningskurser för här ifrågasvarande lärare, och jag skall därför i detta sammanhang inte närmare ingå på

Svar på fråga ang. rätt för den nomadiserande lappbefolkningen att före valdagen rösta å postanstalt.

den saken. Jag vill endast starkt understryka nödvändigheten av denna fortbildning för nämnda lärargrupper.

Självklart finns det många andra önskemål, som här skulle kunna dras fram, många åtgärder som man skulle vilja ha vidtagna, och många problem, som man skulle vilja ha lösta. Jag tänker härvidlag inte minst på konsulentutbildningen och på den högre utbildningen över huvud taget, och på önskvärdheten av att eleverna vid dessa seminarier får statsstipendier. Dessa frågor är emellertid av underordnad betydelse i jämförelse med dem som jag här tidigare har berört.

Till sist vill jag endast uttala den förhoppningen, att nämnda lärarkategorier under de närmaste åren får sina problem lösta etappvis, ett steg i taget, och att statsmakterna då inte håller så hårt om penningpungen som tidigare, när det gällt dessa lärargrupper.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**: Herr talman! Fröken Agers långa önskelista visar ju med all önskvärd tydlighet hur komplicerade dessa problem är. Det är därför inte möjligt att i en handvändning ordna dessa frågor, i all synnerhet inte som frågorna i själva verket berör även andra departement än ecklesiastikdepartementet.

Mitt korta svar på fröken Agers enkla fråga betyder emellertid inte, att departementet ingenting gör i denna sak. Vi har givetvis vår uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden, och blir det bara möjligt att komma fram med förslag till lösning av något delproblem, så skall vi naturligtvis göra det. Men man kan inte för dagen uttala sig om hur långt man kan komma redan till nästa års riksdag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 6.

Svar på fråga ang. rätt för den nomadiserande lappbefolkningen att före valdagen rösta å postanstalt.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Herr Löfroth har frågat mig när det kan förväntas förslag till sådana ändringar i vallagen, att den nomadiserande lappbefolkningen erhåller rätt att i likhet med vissa andra yrkesgrupper före valdagen rösta å postanstalt.

Med anledning av motioner av bl. a. herr Löfroth hemställde 1951 års riksdag om dylika förslag redan till innevarande års riksdag. Skrivelsen föranledde en utredning inom justitiedepartementet. Därvid undersöktes till en början hur andra speciella röstningsfrågor blivit behandlade. Det visade sig att konstitutionsutskottet och riksdagen alltid följt en mycket restriktiv linje i fråga om undantag från regeln att röstning vid andrakammarval och kommunalval skall ske å valdagen. Gång efter annan har en utvidgning av rätten att rösta före valdagen föreslagits men avvisats av riksdagen. En särskild svårighet som möter beträffande lapparna är, att det är mycket besvärligt att bestämma och avgränsa de kategorier av lappar, som bör äga en dylik särskild röstningsförmån. Eftersom det inte var möjligt att närmare bedöma spörsmålet utan att erhålla upplysningar i åtskilliga hänseenden från de närmast sakkunniga instanserna — de nordligaste länsstyrelserna, lappfogdarna samt vissa andra, som kunde anses företräda sameintressen, upprättades en promemoria, vilken blev remitterad till dessa instanser.

Resultatet av remissen blev, att med ett enda undantag ingen av dem som yttrade sig förordade en lagstiftning efter de riktlinjer, som uppdragits i 1951 års riksdagsskrivelse. Man vitsor-

Svar på fråga ang. utredning om verksläkarinstitutionen samt verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden.

dade visserligen att det på flera håll — bl. a. inom Jämtlands och Norrbottens län — fanns behov av lättnader för lapparna. Men man menade att man i första hand borde söka underlätta röstning på valdagen. Uppdelning av alltför stora valdistrikt skulle innebära en förbättring i detta hänseende, likaså inrättande av särskilda postanstalter för röstmottagning på valdagen på avsidade belägna platser, där lappar uppehåller sig i större antal vid valtillfällena. Dyliga åtgärder kan företagas utan lagändring. Inom inrikesdepartementet, som har hand om de administrativa valförberedelserna, har man också vidtagit förberedelser för att underlätta valdeltagandet vid höstens val i största möjliga utsträckning efter dessa linjer. Sålunda kan man räkna med att åtminstone två särskilda postanstalter upprättas till lapparnas tjänst och vidare att ett extra konsulat anordnas i norska lappmarken för röstmottagning från de svenska lappar, som vid tiden för valet befinner sig där.

Jag är medveten om att man inte på detta sätt kan helt och hållet eliminera svårigheterna att rösta för olika befolkningsgrupper, som är bosatta på avsidade liggande orter och av vilka de nomadiserande lapparna utgör en. Jag tror dock knappast att det är lämpligt att nu överväga någon lagändring i den av herr Löfroth antydda riktningen, i vart fall icke innan man har sett hur mycket man kan vinna genom administrativa åtgärder av den art, som jag nu antytt.

Härpå anförde:

Herr LÖFROTH: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min interpellation. Jag beklagar bara, att riksdagens så tydligt uttalade vilja icke har kommit till uttryck i ett lagförslag på detta område. Jag tror att den bästa lösningen hade varit, att de

nomadiserande lapparna, i likhet med vad fallet redan är med fem, sex andra grupper, fick rösta upp till 18 dagar före valdagen. Jag hälsar emellertid även de anordningar med tillfredsställelse, som nu har förberetts för att göra det lättare för lapparna att rösta vid höstens val.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 7.

Svar på fråga ang. utredning om verksläkarinstitutionen samt verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN, som anförde: Herr talman! Fröken Vinge har frågat mig om jag har för avsikt att inom en inte alltför avlägsen framtid låta verkställa utredning om verksläkarinstitutionen och verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden.

Härtill får jag svara, att verksläkarnas arvodesförhållanden står i nära samband med utformningen av provinssiällkartaxan, vilken som bekant f. n. är föremål för överväganden. Så snart resultatet av dessa överväganden föreligger, är det min avsikt att upptaga frågan om en översyn av verksläkarinstitutionen till behandling.

Härefter yttrade:

Fröken VINGE: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lingman för det synnerligen snabba svaret på min enkla fråga, som jag framställde för endast några dagar sedan.

Jag har tillåtit mig att väcka en motion i denna fråga till årets riksdag, och vederbörande utskott har besvarat densamma dels genom att hänvisa till den

Svar på fråga ang. utredning om verksläkarinstitutionen samt verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden.

beslutade provisoriska höjningen av verksläkararvodena och dels genom att förklara, att enligt vad utskottet hade sig bekant var verksläkarfrågan föremål för överväganden inom Kungl. Maj:ts kansli. När detta utskottsutlåtande behandlades här i kammaren, var klockan ungefär halv tre på natten, och det var därför olämpligt att riva upp någon debatt. Jag hade annars önskat att redan vid det tillfället av statsrådet få bekräftelse på huruvida en utredning var planerad, och jag är mycket glad över att nu ha kunnat konstatera, att vi kan räkna med en sådan utredning. Å andra sidan är det emellertid mycket beklagligt, att det inte går att nu säga något om den tidpunkt, då denna utredning kan igångsättas.

Verksläkarförordnandena utgår den 1 juli i år, och många verksläkare anser sig för närvarande ha anledning att allvarligt ompröva frågan huruvida de skall åta sig nytt förordnande. Risk finns således för att rekryteringen till dessa läkartjänster i framtiden försvåras.

Jag vill gärna understryka, att min aktion inte är förestavad av någon önskan att komma verksläkarinstitutionen som sådan till livs. Det fanns kanske en tid, då jag trodde att den skulle kunna avskaffas och tjänstemännen få möjlighet till fritt läkarval, men som jag framhållit i min motion vore ett sådant förfarande olämpligt med hänsyn till statens kontrollmöjligheter. Jag har därför föreslagit andra vägar.

Jag vill gärna tillägga, att vi tjänstemän inte skall underskatta värdet av den service, som ligger i att vi dock har tillgång till läkare med skyldighet att ha mottagning varje dag. Detta är åtminstone här i Stor-Stockholm rätt betydelsefullt, eftersom det kan vara ganska svårt att få tag i en läkare, när ett hastigt sjukdomsfall sätter in.

Jag tror också att verksläkarinstitutionen skulle kunna utvecklas till något mycket värdefullt, om vi fick den rätta

sortens läkare, d. v. s. skickliga allround-praktiker, med intresse för patientens inte bara fysiska utan också psykiska status. Då skulle vi kunna få något av den husläkarinstitution, som en del av oss minns från vår barndom. Men om detta skall kunna ske, så måste arvodesförhållandena för verksläkarna vara sådana, att förordnandena blir eftersökta. Från verksläkarhåll pekar man också på andra faktorer, som gör att läkarna nu är ohägade att åta sig verksläkarförordnande. Så har t. ex. en verksläkare, som vill ta semester, ofta svårt att skaffa ersättare. Det är nämligen så för närvarande, att verksläkarna själva måste skaffa semesterersättare. Sådana saker gör, att läkarna blir mindre och mindre hängade att åta sig ett verksläkarförordnande.

Framför allt är det dock, tror jag, arvodesfrågan som spelar den största rollen. Man kan visserligen säga att verksläkararvodena har höjts några gånger sedan institutionen kom till, men verksläkarna själva påstår, att deras arbetsbörda har ökat i snabbare takt än arvodena. Förklaringen härtill skulle vara att tjänstemännen, trots den kritik som från tjänstemannahåll riktas mot verksläkarinstitutionen, ändå utnyttjar dessa läkare mer än förut, så att det bland de tjänstemän, som är hänvisade till en viss verksläkare, nu är en större del än förut, som anlitar honom. En verksläkare har sagt, att om han slår ut sina samlade inkomster av verksläkarpraktiken på antalet besök, så hade han år 1941 kr. 6: 15 per besök, men 1951 hade han bara kr. 4: 45 i inkomst per besök. Detta skulle innebära, att hans nominella inkomster per besök — i realiteten alltså hans timlön — har minskat med över 25 procent under nämnda tid, och då har han ändå inte tagit hänsyn till penningvärdeförsämringen. Huruvida dessa uppgifter är riktiga kan jag inte svara för, men jag har den uppfattningen, att denna sak är en av de frågor som den

Svar på interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

blivande utredningen måste undersöka mycket noggrant.

Jag vill också nämna, att jag, sedan jag väckte min motion, har fått mottaga både brev från och besök av bekymrade tjänstemän ute i avlägsna orter, som har ansett att det förslag jag lagt fram i min motion inte är tillräckligt, eftersom det bara ger tjänstemännen på de större orterna möjligheter till ett inom vissa gränser fritt läkarval. Jag vill därför uttala förhoppningen, att det skall bli möjligt för den kommande utredningen att undersöka hur detta problem skall kunna lösas också för tjänstemännen på de mindre orterna.

Herr talman! Med detta ber jag än en gång att få tacka herr statsrådet för svaret på min fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8.

Svar på interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Håstad — med utgångspunkt från vissa tidningsmeddelanden om förhandlingarna mellan 1949 års tjänsteförtekningskommitté och personalorganisationerna — frågat mig, om det inte är min mening att riksdagen i förväg bör få uttala sig om principen för läroverkslektorernas inplacering i lönegradssystemet, eftersom ett generellt slopande av disputationsvillkoret för lektorat och en inplacering utan differentiering av lönen för lektorer, som har avlagt disputationsprov, och för lektorer, som är licentiater, inte är enbart ett lönetekniskt problem utan centralt berör hela vårt kulturella liv.

Såsom herr Håstad har framhållit, avser frågan inte bara de lönetekniska problemen utan också spörsmål, som faller inom ecklesiastikdepartementets verk-

samhetsområde. Efter samråd med chefen för detta departement får jag till frågans besvarande anföra följande.

Frågan om lektorskompetensen har diskuterats i årtionden. Motiv och argument för och emot disputationskravet som kompetensvillkor för lektorat är därför väl kända. Under alla förhållanden torde ökade insikter inte stå att vinna genom ytterligare utredningar. Jag vill också erinra om att 1946 års skolkommision ingående har behandlat frågan om lektorskompetensen och i sitt principbetänkande föreslagit, att disputationsprovet avskaffas för behörighet till lektorstjänst. I samband med remissbehandlingen av detta betänkande fick ett flertal myndigheter och organisationer tillfälle att yttra sig också om detta speciella spörsmål. Frågan om kompetenskraven för behörighet till lektorstjänst är för övrigt inte av den art, att den torde böra underställas riksdagens prövning.

Att frågan om lektorskompetensen nu åter har aktualiserats beror inte i första hand på det pågående arbetet inom tjänsteförtekningskommittén utan på att bristen på kompetenta sökande till lektorstjänster har visat, att det inte längre torde vara möjligt att upprätthålla de hittillsvarande kompetenskraven. Chefen för ecklesiastikdepartementet anmodade därför den 13 februari i år skolöverstyrelsen att inkomma med förslag till de ändringar i gällande läroverksstadga, som kan föranledas av att kravet på disputationsprov för behörighet till lektorstjänst skulle bortfalla. Skolöverstyrelsen har den 2 maj inkommit till ecklesiastikdepartementet med sitt förslag.

Också skolöverstyrelsen understryker omöjligheten av att längre upprätthålla kravet på disputation för erhållande av lektorat. Av de 139 personer, som under treårsperioden 1949—51 har utnämnts till lektorer vid de högre allmänna läroverken, var endast 72 doktorer. Då sålunda nära hälften av samt-

Svar på interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

liga utnämnda har erhållit dispens från disputationssprovet, synes det enligt ämbetsverket vara ofrånkomligt att sanktionera dispensförfarandet genom stadgebestämmelser. Jag vill tillägga, att inga prognoser i fråga om arbetskrafttillgången tyder på att vi under överskådlig tid skulle kunna besätta huvudläroverksposterna på gymnasiet med enbart doktorer. Inget annat land upprätthåller för övrigt krav på disputation för lärartjänst i det allmänna skolväsendet.

Ett ställningstagande nu till förmån för ett sänkt formellt kompetenskrav för lektorat innebär givetvis inte ett underskattande av betydelsen för det högre skolväsendet att ha tillgång till vetenskapligt skolade gymnasielärare. Regeringen är också klart medveten om att det framför allt för universiteten och högskolorna måste vara av största vikt, att intresset för doktorsarbeten upprätthålles, eftersom en stor del av den vetenskapliga produktionen i vårt land sker i samband med doktorsavhandlingar. En tillfredsställande rekrytering av akademiska lärare kräver dessutom möjligheter till urval bland kvalificerade yngre forskare. Utan tvivel har också kravet på disputation för behörighet till lektorstjänst medverkat till att många studerande fortsatt sina studier fram till doktorsgraden. Men genom en lämplig värdering av lärdomsmeriter och genom en differentiering av lektorslönerna också då det gäller framtida utnämningar torde alltjämt en tillfredsställande produktion av filosofie doktorer kunna påräknas, oaktat det generella kravet på disputation bortfaller för behörighet till lektorstjänster. Jag vill här också erinra om de väsentligt högre löneförmåner som vid årets riksdag på regeringens förslag har beslutats för de akademiska lärarna, särskilt docenterna.

Vad slutligen tjänsteförtekningskommitténs förhandlingar med läroverkslärarna beträffar så är jag inte beredd att nu lämna någon mera ingående redogörelse därför, men enligt vad jag har mig

bekant synes lönegradsplaceringen kunna avvägas så att doktorsarbeten uppmuntras genom att lektor med doktorskompetens placeras i högre lönegrad än övriga lektorer. Däremot kan det enligt min uppfattning inte vara lämpligt att riksdagens mening om principerna för vare sig läroverkslektorernas eller andra grupper inplacering i lönesystemet inhämtas innan de pågående löneförhandlingarna har avslutats.

Detta är det svar på interpellationen, som i onsdags eftermiddag i vanlig ordning delgavs herr Håstad. Med hänsyn till vad som därefter har inträffat vill jag tillägga följande.

Enligt en i dag träffad preliminär överenskommelse om läroverkslärarnas lönegradsplacering kommer lektor med doktorskompetens i fortsättningen att placeras två lönegrader högre än lektor med enbart licentiatkompetens.

Härpå anförde:

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet för det svar han lämnat. Det innebär att en differentiering av lektorslönerna även i framtiden kommer att genomföras. Jag vill kort och gott här förklara att jag sällan har varit så nöjd med ett interpellationssvar under mina elva riksdagsår, som jag i dag i sak har anledning att vara.

Dock skulle jag åtminstone på en punkt vilja anmäla en något avvikande mening. Det gäller den rent formella fråga, som jag ställde, nämligen huruvida statsrådet ansåg att spörsmål av denna speciella art i förväg borde underställas riksdagen.

Jag förstår det resonemang som ligger bakom interpellationssvaret i denna del. Jag föreställer mig att statsrådet anser att det skulle leda till oerhörda besvär för en departementschef att före förhandlingar samråda med riksdagen och kanske därigenom ibland få gå med bundna händer till förhandlingarna.

Svar på interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

Trots detta är det väl ändå alldeles uppenbart att riksdagen har en rätt att uppställa kompetensvillkor, även om Kungl. Maj:t också skulle äga denna rätt. Ingenting kan ju hindra riksdagen från att i anslagsvillkoren inskriva vissa regler, som Kungl. Maj:t sedan har att följa om anslagen skall kunna utanordnas.

Det som gör att jag är litet betänksam emot den av statsrådet hävdade uppfattningen, att frågor av denna art inte i förväg bör underställas riksdagen, är vad så många gånger sagts från olika partier då lönefrågor diskuterats, nämligen att formellt har riksdagen en suverän möjlighet att ändra förhandlingsresultat i lönefrågor — men i praktiken är denna möjlighet mikroskopiskt liten. Förhandlingsresultat, sådana de framgår vid förhandlingsbordet, är ju tabu. Man har givit dem en gloire av ändamålsenlighet för att inte säga statsnödvändighet, som i praktiken inte medger riksdagen någon egentlig möjlighet att ändra dem.

Även om man principiellt i många hänseenden kan förstå statsrådets uppfattning härvidlag, anser jag sålunda att i en fråga av just denna art, där inte bara lönespörsmål utan även andra, vida kulturella aspekter är inkluderade, hade det varit skäl i att låta riksdagen yttra sig på det förberedande stadiet, då riksdagens opinion kan få fritt spelrum och många gånger kanske också kan vara av stort värde att inhämta.

Jag skall nu lämna detta och med några ord kommentera den reella delen av statsrådets svar, som jag nyss betecknade såsom från de utgångspunkter jag här anlagt synnerligen gynnsamt. Jag skall i detta läge inte särskilt uppehålla mig vid de allmänna motiv som förestavat min interpellation, men jag vill ändock vid detta tillfälle understryka att denna differentiering, detta att man eftersträvar att få lektorerna i fortsättningen utrustade med doktors-

kompetens, är för olika bildningsintressen i vårt land av ett oskattbart värde. Den är av betydelse för universiteten med hänsyn till deras forskningsuppgifter och för att det skall finnas största möjliga konkurrens om de lärostolar, som skall tillsättas. Den är av största betydelse för läroverken, framför allt för läroverken runt om i landet, inte bara dem som ligger i huvudstaden eller i några stora provinsstäder eller i Uppsala och Lund, dit man annars skulle tänka sig att fåtalet doktorskompetenta lektorer helst skulle söka sig. Om vi inte ytter denna differentiering som nu statsrådet föreslår är jag alldeles säker på att läroverken ute i provinsen, långt borta från de stora allfarvägarna, skulle ha blivit i avseende på lärarkåren läroverk av andra klass. Slutligen är differentieringen av ett allmänt intresse för landet i dess helhet. Jag yttrade i min interpellation, att de gamla läroverkskollegierna var ett slags decentraliserade kulturakademier, och jag vidhåller detta fortfarande. Inte minst inom detta hus måste det vara en allmän önskan att i exempelvis Oskarshamn, Falköping, Lidköping, Arvika, Avesta och andra städer, som nu är på väg att få läroverk, få en så kompetent lektorskår som möjligt.

Nu vill jag självfallet omedelbart säga att jag anser och har tillräcklig erfarenhet därav personligen, att det finns många licentiater som är utomordentliga lärare. Det kan ha varit ekonomiska hinder, familjebildning, under studenttiden lockande förvärvsarbete eller andra omständigheter som gjort att de inte fullföljt sin studiebanan. Det kan också ha berott på bristande energi och koncentrationsförmåga, egenskaper som naturligtvis också har betydelse för lärargärningen. Man skall alltså inte övervärdera, menar jag, den pedagogiska förmågan hos dessa doktorskompetenta lektorer i jämförelse med dem som endast har licentiexamen.

Svar på interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

Men å andra sidan vill jag bestämt varna för något slags övertro på att de lektorer, som har bara licentiatexamen, såsom lärare genomsnittligt är absolut lika bra som de promoverade.

Erfarenheten torde säga, nästan inom varje fack, att bland licentiaterna är det genomsnittligt — jag säger genomsnittligt — eliten som disputerar. Av denna kategori har många sedan gått ut som lektorer till läroverken runt om i landet. Det är förmodligen just denna elit som själv känner den största studiehågen, som lärarna uppmuntrar, som har de största möjligheterna att få stipendier, och att få vägen jämnad. Och all sannolikhet talar väl för att just dessa i allmänhet har mera att ge även såsom lärare vid läroverk.

Doktorsavhandlingen är det gamla gesällprovet. Det har precis samma värde som gesällprovet haft för hela vårt hantverk och vår industri. Det är en väsentlig skillnad mellan en licentiatavhandling, som aldrig offentligt granskas, och en doktorsavhandling, som offentligen ventileras och nagelfares. Den som skrivit en doktorsavhandling har i allmänhet en känsla av att ha utfört ett redbart, vetenskapligt arbete. Han blir i de flesta fall en auktoritet inom sitt speciella område; hans namn föres in i den vetenskapliga diskussionen; den uppgift han löst på ett framgångsrikt sätt kan sedan ge honom nya uppdrag inom vetenskapen och på detta sätt tvinga honom att även sedan han gått ut till ett läroverk uppehålla kontakten med forskningen.

Om man skulle övergå till att i allmänhet låta blott licentiatexamen bli utslagsgivande, kommer detta att innebära en fullkomlig förändring av denna examen. Då måste det bli en helt annan differentiering, gradering och kontroll av denna än hittills. Det är möjligt att detta kan genomföras; men jag tror att var och en som har någon erfarenhet på detta område känner en inte ringa ängslan inför en sådan full-

ständig omläggning av licentiatexamen. Det gäller dock t. ex. copyright och patenträtter och mycket annat, om man på det förberedande stadium, vari forskningarna när det gäller licentiatexamen i allmänhet befinner sig, meddelar andra sina forskningsresultat. Kan man undvika en större omläggning av licentiatexamen, tror jag detta är att hälsa med allra största tillfredsställelse, inte minst bland forskarna själva.

Naturligtvis — kanske någon hade invänt om det skulle ha blivit en längre debatt här — finns det bland dessa gamla lektorer med doktorsexamen en del original, som inte är så särskilt märkliga pedagoger. Men jag tror ändå att var och en som haft förmånen att gå igenom ett läroverk kommer ihåg originalen nästan bäst, sannolikt därför att de måste ha haft något annat att ge: de har varit personligheter, uppfostrare men kanske inte alltid så skickliga som pedagoger. Jag hoppas att vi alltid inom våra läroverkskollegier må ha en blandning av goda pedagoger och goda uppfostrare, d. v. s. även personer av samma art som »Mr. Chips» i den odödliga filmen.

Jag kanske ytterligare bör tillägga att om det skulle bli så att läroverken till största delen finge sina lektorskadrer fyllda med licentiat — alltså personer som aldrig har spikat avhandlingar och försvarat dessa — skulle det innebära att den nära kontakten mellan universiteten och läroverken brötes. Däremot så länge det finns en mängd vetenskapsmän utplacerade vid läroverken i provinsen, innebär detta en garanti för att hela bildningssystemet så att säga bibehåller sin enhetliga karaktär. Jag skulle därför våga det påståendet — och jag vill då särskilt vända mig till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet — att doktorsexamen som normalt underlag och kompetensvillkor för lektorstjänst är ett led i den enhetliga skolan, där toppen är universitetet.

Svar på interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

Sedan endast ett par ord om skolöverstyrelsens yttrande och de siffror som statsrådet åberopade däri, när man nu är på väg att slopa kompetenskravet. Jag tror liksom statsrådet och skolöverstyrelsen att detta för närvarande är oundgängligt. Vi har kommit in i en sådan situation där åtgärder, åtminstone av tillfällig art, är nödvändiga. Men det förefaller mig ändå, i varje fall med de perspektiv ur vilka jag ser på denna fråga, som om skolöverstyrelsens yttrande vore alltför pessimistiskt, jag skulle vilja säga alltför tungsint, när det gäller att organisera för framtiden. Det svåra läge vi har råkat in i för närvarande med denna stora brist på promoverade lektorsaspiranter kan ändå lätt förstås.

För det första har vi en allmän brist på intellektuell arbetskraft. Särskilt när det gäller de naturvetenskapliga områdena har näringslivet utövat en pressning som aldrig förut på doktorer i vår lärdomshistoria.

För det andra ha vi en uppsjö av nya läroverk; mellan trettio och fyrtio kommunala gymnasier har byggts ut, och vi har en ny, nästan fördubblad folkskoleseminarieorganisation. Slutligen har även relativt många enskilda läroverk sett sig nödsakade att uppställa samma kompetensvillkor för sina främsta lärare som de statliga läroverken, med påföljd att en sugning på de statliga läroverkens lärarkrafter uppstått.

För det tredje har vi under de sista åren genomgått en tid av omfattande universitetsupprustning — dock inte så mycket vid Stockholms högskola, som vi kanske får höra här under de närmaste dagarna. Detta har inneburit att på en mångfald nya områden professorer, laboratorstjänster, precepturer eller docenturer har inrättats. Jag kan säga, att bara i mitt eget ämne har ingen av de fem innehavarna av professorer tillsatts tidigare än 1947. Och skulle jag gå till historieundervisningen, så

visar det sig att nästan alla de nio professurerna kommer att tillsättas under en relativt kort följd av år. I en del fall har denna hastiga omsättning berott på normal avgång på grund av pensionering o. dyl. men i andra fall på upprustningen vid universiteten.

För det fjärde har det, när lektorat stått att plocka överallt för licentiater, inte funnits någon särskild sporre för dem till disputationssprov. Detta har gjort att man måst vidta åtgärder för att uppmuntra till disputation.

För det femte slutligen kan man väl allmänt säga, att de studerande vid våra högre läroanstalter ännu inte har hunnit anpassa sig efter de förändringar i studiekostnaderna, som inflationen och andra utvecklingsfenomen fört med sig.

Jag vill ställa den frågan: Är det så ouppnåeligt att fylla våra svenska läroverk med promoverade lektorer inom olika fack som man kanske vill tro efter skolöverstyrelsens utlåtande? Låt oss t. ex. ta klassiska språk. Antag att det i framtiden kommer att bli 100 lektorat i landet och att varje lektor tjänstgör 25 år. Då behövs det endast en disputation varje år i latin, grekiska eller klassisk arkeologi och fornkunskap vid ettvart av de fyra lärosätena. Är det ouppnåeligt att man får en disputation per år vid varje akademisk läroanstalt i klassiska språk?

Eller låt oss ta historia, där även ekonomisk historia och statskunskap under vissa betingelser kan skänka kvalifikation för lektorat. Man kan väl anta att antalet historielektorat kommer att hålla sig mellan 130 och 150, sannolikt omkring 140; jag tänker då på den närmaste tiden med hänsyn till den nya kommunala gymnasieorganisationen. Detta innebär, att det behövs 1½ disputation per år i historia, ekonomisk historia och statskunskap vid vart och ett av de fyra lärosätena samt att dessa sex doktorer går till läroverken. Antalet disputationer i historia är ju redan nu i allmänhet flera än sex per år.

Svar på interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

Jag kommer alltså till det resultatet, att bara vi får litet tid på oss, kan balansen i åtskilliga ämnen nås igen. Jag vill särskilt erinra om att vi ännu inte har sett effekten av de licentiand- och doktorandstipendier, som riksdagen beslöt för fem år sedan. Ur den synpunkten kan jag ännu en gång beklaga, att man faktiskt något minskade antalet doktorandstipendier genom årets riksdagsbeslut.

Det finns ju ytterligare en möjlighet att överväga i detta sammanhang — och jag skulle tro att den bör allvarligt övervägas särskilt inom universitet och högskolor. Det är att inte i samma utsträckning som hittills kräva kvantitet eller fullständighet i avhandlingarna. Det kvalitativa kravet måste naturligtvis oeftergivligt upprätthållas, men man kan säkerligen utan förfång något minska avhandlingarnas storlek och nedsätta kravet på absolut fullständighet. Jag skulle tro, att i det hänseendet vill nog de flesta svenska universitetslärarna medverka. Även detta kan bli ett betydelsefullt steg.

Jag kommer därför, herr statsråd, till den slutsatsen, att även om det för tillfället av praktiska skäl kan vara befogat att slopa de gamla kompetenskraven, så borde man göra detta bara tillfälligtvis och så fort sig göra låter för ämnesgren efter ämnesgren återinföra de gamla kompetenskraven men samtidigt precis som förut ha möjligheter att ge dispens om någon som inte disputerat utfört ekvivalenta vetenskapliga arbeten eller eljest är en mycket framstående personlighet. Jag skulle tro att detta är den riktiga vägen. Och det är väl inte rimligt att, om det i framtiden skulle bli omöjligt att fylla lektoraten t. ex. i matematik eller fysik med doktorer, slopa kompetenskraven också i andra ämnen, även om det där icke skulle uppstå några svårigheter vid rekryteringen. Jag skulle alltså vilja vädja till regeringen att den, när den i fortsättningen behandlar denna fråga, ville

betrakta slopandet av kompetenskraven som en nödvändighetsåtgärd för tillfället men samtidigt sträva efter att ämne efter ämne, alltefter vad erfarenheterna ger vid handen, återgå till de gamla reglerna men dock bibehålla dispensmöjligheten.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att än en gång få uttala mitt tack till statsrådet. Jag är övertygad om att de resultat, som man nu har kommit fram till vid förhandlingsbordet och som riksdagen i höst får bekräfta, kommer att lända den sektor av den svenska bildningen, som universitet och läroverk representerar, till största nytta i framtiden.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Det var en liten detalj i herr Håstads anförande som jag skall be att få säga några ord om. Herr Håstad anmälde missnöje med mitt uttalande om att frågan om ändring av kompetenskraven inte lämpligen borde underställas riksdagen i förväg. Jag är medveten om att man kan ha olika uppfattningar om detta, beroende på från vilka utgångspunkter man ser på löneproblemen och formerna för lönens fastställande. Jag skall inte gå in på detta, ty det är möjligt att vi får tillfälle att närmare diskutera denna fråga senare under riksdagen. Jag vill bara säga, att i detta speciella fall kan vi väl vara överens om att det inte hade haft någon positiv betydelse, om man hade tagit upp en debatt. En sådan debatt skulle måhända ha lett till att man i stället försvårat de förhandlingar som nu ändå har lett fram till ett resultat, som både herr Håstad och jag anser vara lämpligt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Eftersom herr Håstad riktade en direkt uppmaning till mig, är det kanske lämpligt att också jag säger några ord.

Svar på interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

Eljest framgår det ju klart av det av statsrådet Lingman lämnade interpellationssvaret att det har varit gemensam beredning med ecklesiastikdepartementet och att jag sålunda helt delar de synpunkter, som framförts i interpellationssvaret.

Jag vill emellertid säga att jag hoppas att det med de bestämmelser, som vi nu har fått fram — inte minst den differentierade lönesättningen — och om vilka min kollega och interpellanten tycks vara fullständigt överens, skall bli möjligt att åstadkomma den växelverkan mellan läroverk och universitet, som tydligen ligger herr Håstad så varmt om hjärtat och som jämväl ligger mig varmt om hjärtat. Jag är fullt på det klara med att det inte går för universiteten här i landet att klara sin rekrytering tillfredsställande utan att ha den möjlighet till utbyte med läroverken som de sedan länge har haft. Det ligger nog därvidlag olika till i olika ämnen.

Men det var på ett annat sätt som herr Håstad drev fram en skillnad i olika ämnen. Han menade, att där det bara krävdes tillsättande av ett fåtal lektorat per år, skulle det vara möjligt att få doktorer. Ja, det är möjligt att det kan komma att gå så, herr Håstad, men jag undrar för min del ändå om det kan anses lämpligt att bestämmelserna blir olika utformade för olika ämnen. Jag kan dela interpellantens mening såtillvida att jag anser, att där-est det om någon tid — troligen ganska lång tid — skulle visa sig att det finns möjligheter att övergå till strängare bestämmelser, så måste detta övervägas. Men jag skulle å andra sidan tro att de skiljaktigheter mellan olika ämnen, som interpellanten vill skjuta fram, kommer att visa sig på ett naturligt sätt, om man gör den meritvärdering som skolöverstyrelsen har föreslagit. Skolöverstyrelsen har nämligen hårt tryckt på att en disputation skall vara av ett väsentligt meritvärde vid till-

sättandet av lektorat. Har vi i ett visst ämne ett flertal doktorer, blir det väl de som får tjänsterna. Har vi det inte i andra ämnen, går det väl på annat sätt där.

Slutligen vill jag tillägga, herr talman, att det från skolöverstyrelsens sida trycks på att universitetsmyndigheterna har stora intressen att bevaka såväl när det gäller utformningen av de krav man skall ställa på en licentiatexamen, vilken skulle berättiga till lektorat, som när det gäller meritvärderingsgrunderna i övrigt. Jag har för avsikt att låta åtminstone någon universitetsmyndighet — det blir givetvis främst universitetskanslern som här kommer i fråga — yttra sig över detta, innan vi i stadgeparagrafer fastslår de nya bestämmelserna.

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag skall be att i det väsentliga få instämma i de synpunkter som herr Håstad framlade. Jag vill i sammanhanget uttrycka min glädje över att de segslitna förhandlingarna är över och att man har nått en lösning som har befunnits godtagbar för båda parter — det är till stort fromma för vårt undervisningsväsende. Jag vill gärna understyrka vad herr Håstad mycket starkt betonade, att detta med riksdagens kompetens är en viktig fråga. Även om man anlägger de synpunkter som statsrådet Lingman anförde kan man dock inte komma ifrån att det är av stor vikt att här hålla fast vid att riksdagen inte bör åsidosättas.

Jag tror också att den differentiering som här är föreslagen kommer att, såsom herr Håstad sade, verka positivt när det gäller att få fram forskare. Men om man ändå uttrycker en viss tveksamhet på denna punkt beror det av vad som framhölls i debatten om doktorand- och licentiestipendierna — herr Håstad berörde även detta i sitt inlägg — nämligen att dessa doktorand- och licentiestipendier av allt att

Fråga om uppskov till höstsessionen med motioner ang. restitution av skatt å bensin.

döma är för låga för att man skall kunna få fram ett tillräckligt antal forskare. Jag tror för min del, att om inte universiteten i framtiden liksom nu kan i stor utsträckning bygga på lektorstjänsterna för att få fram forskare blir det svårt att säkra tillgången på sådana.

Jag vill på en punkt, som också herr Håstad berörde, nämligen den som rör avhandlingarna, säga, att det visserligen är riktigt att man inte har den kontroll på licentiatexamina som man har på doktorsexamina men att man dock även när det gäller doktorsavhandlingarna har det intrycket — och det är man väl överens om — att det föreligger ganska stora skiljaktigheter i olika ämnen och även i betygsättningen vid de olika universiteten. Framför allt har man det intrycket — och det underströk också herr Håstad — att det här i landet läggs för stor vikt vid de kvantitativa synpunkterna. Jag undrar om det inte i längden måste förslöa mer än skärpa intelligensen att på det sättet som det krävs bland annat i historia o. s. v. ha dessa mastodontvolymmer, medan man i andra ämnen ofta mycket snabbt kommer fram till doktorsgraden.

Jag vill bara ställa den frågan — jag vet att herr Håstad kommer att göra vad han kan för att beakta dessa synpunkter — om det kan vara rimligt att en doktorsdisputation mera skall vara ett uttryck för flit än för begåvning. Man har det intrycket att vederbörande måste sitta i årtal och skriva en avhandling för att bli lektor, när det egentligen främst borde fästas avseende vid kritiskt omdöme och metod. Jag tror att man över huvud taget, om man skall kunna lösa universitetens behov av forskare, måste varna för en överbetoning av de kvantitativa synpunkterna. Jag hoppas och tror att man, om man når fram till en reform i detta avseende, också skall komma fram till vad herr Håstad uttalade sig

för när han i slutet av sitt anförande sade att han hoppas att det en gång åter skall bli ett principiellt krav på doktorsdisputation för erhållande av lektorstjänst.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 9.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande och betänkande nr 28 och 29, statsutskottets utlåtanden nr 153 och 172—188 samt sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3.

§ 10.

Fråga om uppskov till höstsessionen med motioner ang. restitution av skatt å bensin.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial nr 56, angående uppskjutande till innevarande års höstsession av behandlingen av vissa till utskottet hänvisade motioner.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna I: 103 av herr *Ivar Nilzon m. fl.* och II: 139 av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.* om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte besluta att till innevarande års höstsession uppskjuta behandlingen av de likalydande motionerna I: 103 av herr *Ivar Nilzon m. fl.* och II: 139 av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.* om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer.

Reservation hade avgivits av herrar *Kristensson* i Osby, *Petrén, Velander, Magnusson, Hagberg* i Malmö, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka yrkat, att riksdagen måtte avslå utskottets hemställan.

Fråga om uppskov till höstsessionen med motioner ang. restitution av skatt å bensin.

Kammaren beslöt till en början, i enlighet med utskottets förslag, att nu till avgörande upptaga ifrågavarande endast en gång bordlagda ärende.

Härefter föredrogs utskottets hemställan; och anförde därvid:

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Tretton ärade ledamöter av denna kammare har i en motion yrkat att man skulle restituera 20 öre av bensinskatten för bensin, använd för traktordrift inom jordbruket. Man har tänkt att detta skulle bli en provisorisk ordning, vilken i stort sett skulle följa de grunder som på sin tid tillämpades vid restitution av tilläggsskatten. Som motivering för detta yrkande åberopas samma tankegångar som låg bakom bevillningsutskottets uttalanden i denna fråga under 1950 och 1951 års riksdagar. Då föreslog nämligen bevillningsutskottet att det skulle ske en dylik restitution av skatt för bensin som använts för detta ändamål, men med knapp majoritet avslog riksdagen bevillningsutskottets hemställan.

Då denna fråga både 1950 och 1951 har varit föremål för överläggningar här i kammaren, skall jag nu inte redovisa de skäl som finns för och emot denna restitution. Men jag vill betona att det enligt min uppfattning finns starka skäl för att tillmötesgå motionärerna då de yrkar på restitution från den 1 januari 1952.

Det starkaste skälet är, att man genom att tillgodose motionärernas yrkande kan påverka utvecklingen på detta område i rätt riktning redan under detta år. Går man den vägen, att man behandlar denna fråga först vid höstriksdagen, så påverkar man inte utvecklingen på detta område nämnvärt i år.

Vi har ännu möjligheter att i bevillningsutskottet realbehandla denna sak, och jag anser att det vore värdefullt om kammaren här avslope framställningen om uppskov till hösten med

denna fråga.

Jag yrkar, herr talman, med denna motivering bifall till den reservation som är fogad vid detta memorial.

Herr BJÖRKLUND: Herr talman! Jag har inte stort skäl att diskutera denna fråga mera ingående. Jag vill emellertid hänvisa till vad utskottet har uttalat i memorialet och peka på att kammaren endast följer en gammal god tradition om den bifaller utskottets hemställan. Ty hela denna fråga ligger under utredning, och det är i väntan på denna utredning som utskottet, för att få en grundligare inblick i hur frågan ligger till, har föreslagit att riksdagen måtte uppskjuta denna fråga till höstriksdagen.

Jag finner ingen anledning att gå in i någon debatt här, såsom saken ligger till för närvarande, utan jag yrkar kort och gott bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! I herr Björklunds yttrande framskymtade något som egentligen inte framgår av memorialet, nämligen att det är den föreliggande utredningen som är orsak till att man begär uppskov med denna motions behandling till höstriksdagen. Man brukar ju säga, att om det försiggår en utredning så föregriper man inte gärna denna. Ja, det är riktigt, men hur var det i förra veckan? Då fattade vi ett beslut rörande automobilskattens höjning. Det försiggår en utredning även rörande fordonsskatten, men när detta beslut fattades, hörde man inte ett ord vare sig från socialdemokraterna eller från bondeförbundet om att utredningen skulle avvaktas. Vid detta tillfälle gick det att föregripa den pågående utredningen.

Att jag har begärt ordet här i dag, herr talman, beror därpå, att jag vill ge till känna, att jag är av samma uppfattning nu som jag hade här i fjol, när detta ärende behandlades, nämligen, att jag anser att en restitution bör utgå i

Fråga om uppskov till höstsessionen med motioner ang. restitution av skatt å bensin.

enlighet med vad motionen anger. Jag vill göra herr Hanssons i Skegrie ord av i föl till mina och säga att jag inte kan finna att utredningen på något sätt föregripes i sitt arbete, om vi beslutar om restitution av skatten på den bensin som går till jordbrukets traktorer. Frågan är av så stor betydelse framför allt för det mindre jordbruket, att den fortast möjligt bör avgöras. För det mindre jordbrukets rationalisering är det nämligen A och O att jordbrukarna kan gå över till traktordrift. För att detta skall kunna genomföras måste man använda små, smidiga, bensindrivna traktorer. Skall emellertid bensinen vara belagd med en så hög skatt som den som nu utgår, blir rationaliseringen oekonomisk för den enskilde jordbrukaren.

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon längre debatt om denna sak, utan jag ber att få yrka bifall till den reservation som är anförd av herr Kristensson m. fl.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Herr Björklund gjorde gällande att man borde vänta med denna fråga till hösten därför att en utredning pågår på området. Jag vill då erinra om att syftet med denna motion är att man skall få ett provisorium i avvaktan på denna utredning. Förslaget går ut på en restitution enligt samma regler som man tillämpade vid restitutionen av tilläggsskatten. Om man inte realbehandlar denna fråga nu på våren, kan man, såvitt jag förstår, inte tillgodose syftemålet med denna motion.

Det är sant att utredningen på detta område skall försöka skapa en mera permanent ordning, och enligt direktiven skall det prövas om en del av bensinbeskattningen skall flyttas över till fordonsbeskattningens område. Det är klart att detta i någon mån kan påverka restitutionsförfarandet. Om man på detta sätt lägger upp restitutionsfrågan

i denna utredning betyder det emellertid, att denna fråga kommer upp först i den senare delen av utredningen. Ännu har inte någon vägat stiga fram och säga att utredningen blir färdig till hösten. Om man under detta år vill genomföra åtgärder, vilka påverkar utvecklingen under sommarens lopp, bör man gå in för en realbehandling av denna fråga redan vid vårriksdagen.

Herr BJÖRKLUND: Herr talman! Jag vill till herr Nilsson i Svalöv säga, att skillnaden mellan motorfordonsbeskattningen och den fråga vi nu diskuterar är den att det beträffande motorfordonsbeskattningen, såsom riksdagen väl märkte när vi behandlade den saken, förelåg en specialutredning, gjord av samme utredningsman som har hand om den nu ifrågavarande utredningen. Det är en väsentlig skillnad, herr Nilsson.

Vad själva frågan som sådan beträffar kan jag inte annat än upppepa att jag tycker det är alldeles orimligt att i en situation där det redan är en utredning tillsatt — den tillsattes ju förra året, och Kungl. Maj:t har skyndat på den och förväntar att dess resultat skall föreligga inom en mycket snar framtid — besluta i en specialfråga som denna utan att utredningen har fått säga sitt ord.

Därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! När vi 1951 behandlade denna fråga här i kammaren, yttrade herr Jonsson i Skedsbygd, att han hade sökt klargöra att man på intet sätt hade sökt föregripa utredningen. Jag anser att herr Jonsson i Skedsbygd hade rätt vid det tillfället. Här föregriper man inte utredningen, utan man inför ett provisorium och bygger därvid på de regler som gällde vid restitutionen av tilläggsskatten.

Fråga om uppskov till höstsessionen med motioner ang. restitution av skatt å bensin.

Jag betraktar denna fråga som tämligen viktig, därför att bensindriften på detta område är mer ekonomisk än annan drift. Bensintraktorn är billigare i inköp, den är mer effektiv, den spar bränsle, och den nedbringar jordbrukets kostnader. Allt detta är till fördel för folkhushållet.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **BJÖRKLUND** (kort genmäle): Herr talman! Jag har knappast någon anledning att speciellt svara för vad herr Jonsson i Skedsbygd har sagt, men jag vill bara påpeka för herr Kristensson att herr Jonsson i Skedsbygd kanske intar samma ställning nu som den gången han yttrade det som herr Kristensson återgav; herr Jonsson ville ju inte att man skulle föregripa pågående utredning.

Herr **VIGELSBO**: Herr talman! Det har ju från herr Kristenssons sida framhållits att detta är en fråga av tämligen stor vikt. Det är en sak som vi är medvetna om även inom bondeförbundet, och det är också motionärerna medvetna om. En av motionärerna i första kammaren har till och med ansett denna angelägenhet vara så viktig, att han redan anslutit sig till uppskovslinjen, emedan han inte velat bringa frågan till avgörande förrän utredningen föreligger, då man med större säkerhet vet vilken effekt det blir av det förslag som framförts. Ur den synpunkten ber även jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **HANSSON** i Skegrie: Herr talman! Eftersom herr Nilsson i Svalöv nämnde mitt namn och också var vänlig att läsa upp vad jag hade sagt, ber jag att få säga till herr Nilsson i Svalöv, att jag inte har ändrat åsikt i denna sak. Jag har precis samma uppfattning som förut att det kommer att medföra ett stort gagn för jordbruket den dag då våra traktorer kan få köras på

skattefri bensin. Men då det gäller den rent praktiska sidan av denna frågas lösning, anser jag att när vi befinner oss så nära framläggandet av resultatet av en utredning som vi tydligen gör just nu, är det inte praktisk politik att man föregriper en sådan utredning.

Vad gäller herr Kristenssons yttrande får jag säga, att jag tvivlar på herr Kristenssons verkliga nitälskan i denna fråga. Jag kan i varje fall inte erinra mig att herr Kristensson uppträdde med samma iver 1950, när denna fråga behandlades. Men det är kanhända nu på det sättet att vi får påräkna såväl herr Kristenssons som alla med honom inom folkpartiet liktänkandes stöd för denna frågas lösande så småningom.

Jag vill säga — och jag tror att alla kammarens ledamöter förstår vad jag menar — att man får väl i alla fall försöka att något litet dölja om man är ute i valagitoriska syften eller om man är ute för att driva praktisk politik.

Herr **KRISTENSSON** i Osby: Herr talman! Med anledning av det sista yttrandet vill jag fästa herr Hanssons i Skegrie uppmärksamhet på att när denna fråga tidigare varit föremål för behandling i riksdagen har bondeförbundet, högern och folkpartiet stått på samma sida, och den majoritet som avslagit bevilningsutskottets hemställan både 1950 och 1951 har varit mycket knapp. Jag vill vidare påpeka att när det gäller denna sak har jag för min egen del från början varit intresserad.

I anslutning till herr Björklunds anförande vill jag bara i förbigående säga, att när herr Jonsson i Skedsbygd fällde det yttrande som jag citerade befann han sig på den linjen, att man skulle införa ett provisorium.

Så säger herr Vigelsbo att det blir bättre effekt på detta område, om man väntar till hösten. Vad har herr Vigelsbo för garanti för detta? Vet herr

Fråga om uppskov till höstsessionen med motioner ang. restitution av skatt å bensin.

Vigelsbo när utredningen blir färdig? Och, herr Vigelsbo, om man vill påverka utvecklingen under sommarens lopp genom att möjliggöra traktorköp i rationell riktning, då vore det väl bättre att införa ett provisorium före höstriksdagen, som kunde verka i sådan riktning.

Herr VIGELSBO (replik): Herr talman! Jag utgår ifrån att man bör uppnå en bättre effekt av riksdagens arbete rörande denna fråga, under förutsättning att det föreligger en utredning, som klart ådagalägger riktigheten av de anspråk som i detta sammanhang framförts. Detta har varit min uppfattning. Försöker man att utan tillgång till resultatet av en utredning och utan tillgång till något material få frågan avgjord nu, så faller den. Och då kan hända att en fortsatt utredning är meningslös. Vi ansåg det därför bättre att ha en fågel i handen än tio i skogen och gick därför på uppskovslinjen.

Herr KRISTENSSON i Osby (replik): Herr talman! Jag vill fästa herr Vigelsbos uppmärksamhet på att en utredning redan har ägt rum på detta område. I den utredningen var man överens om själva syftet. Vad herr Vigelsbo förut har varit intresserad av såväl som alla andra bondeförbundare var ju att få en provisorisk lösning i avvaktan på en mera permanent sådan. Och det hade ju varit tacknämligt om herr Vigelsbo hade behållit detta intresse. Det finns fortfarande möjligheter att här införa ett provisorium. Ty vi har ännu möjligheter till en realbehandling av detta ärende inom bevillningsutskottet, och frågan kan då komma upp till avgörande i kammaren under nästa vecka. Den vägen är öppen om reservationen segrar, men en dast då.

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Det glädde mig att herr Hansson i

Skegrie icke ändrat uppfattning. Jag konstaterar, att då är det bara taktiken som har ändrats av herr Hansson.

Jag vill dessutom erinra om vad herr Jonsson i Skedsbygd sade i kammaren i onsdags. Han sade någonting i den här stilen: Vill man inte en sak, så begär man en utredning. I det här fallet får man väl ändra det till: Vill man inte en sak, så begär man att få invänta en utredning.

Herr ORGÅRD: Herr talman! Då det har blivit en så omfattande debatt i denna tämligen enkla fråga, anser jag mig skyldig att säga några ord, som jag tror ställer frågan i dess rätta belysning. Denna frågas avgörande hängde på lotten i utskottet, och jag tror att utgången skulle bli ganska oviss även i kammaren om den nu skulle avgöras. I utskottet har jag hela tiden ställt mig positiv till själva tanken, men det skulle aldrig falla mig in att rösta för ett bifall, så länge man inte har en utredning som visar att det finns tekniska möjligheter att på ett tillfredsställande sätt lösa frågan. Jag har på sätt och vis haft utslagsrösten. Då man känner till läget i kammaren, kan var och en räkna ut, att om frågan avgöres nu blir det avslag, under det att, om vi genom en utredning kan finna en tekniskt genomförbar linje till hösten, så finns det möjligheter att lösa frågan på ett tillfredsställande sätt. Om lantbrukarna sålunda är intresserade för ett avslag, skall de driva igenom denna fråga nu. Då kan man säkert förutse att det blir avslag. Vill man däremot en positiv lösning, skall man vänta och se, huruvida det finns en genomförbar linje.

Herr VIGELSBO: Herr talman! Jag tycker det är egendomligt när man resonerar om att man skall försöka genomdriva ett provisorium. Man vet ju inte vad utredningen kommer med. Om vi går in för ett provisorium och lant-

Fråga om uppskov till höstsessionen med motioner ang. restitution av skatt å bensin.

brukarna köper bensindrivna traktorer men utredningen sedan visar att det inte föreligger tekniska möjligheter att gå med på ett sådant här restitutionsförfarande, då har man ju fört jordbrukarna bakom ljuset. Det vore väl i så fall inte första gången.

Herr **KRISTENSSON** i Osby: Herr talman! Vi är ju alla överens om, herr Vigelsbo, att bensinskatt i princip inte skall utgå för bensin till jordbrukstraktorer. Det menar väl också herr Vigelsbo, hoppas jag. Nu säger både herr Orgård och herr Vigelsbo, att vi har inte tekniska möjligheter att klara denna restitution. Kravet har i detta fall gått ut på 20 öres restitution av 25 öre i skatt. Man har sålunda velat vara försiktig. När det gäller de tekniska möjligheterna vill jag säga att man hade en restitution beträffande tilläggsskatten på bensin. När vi behandlade denna fråga i bevillningsutskottet 1950, så upplystes det från sakkunnigt håll, att restitutionsförfarandet beträffande tilläggsskatten fungerade väl och att det inte var alltför dyrbart eller i varje fall krävde ett tämligen ringa belopp i förhållande till de stora värden som här står på spel. Vi har alltså tekniska möjligheter att införa ett provisorium, och vi kan därför fatta positivt beslut under vårriksdagen.

Herr **JONSSON** i Skedsbygd: Herr talman! Jag har litet svårt att förstå den debatt som uppstått i denna fråga. Saken ligger ju så till, att om vi fattar beslut i denna fråga vid denna vårriksdag, så kan inte detta beslut träda i kraft fortare eller få några verkningar fortare än om vi skjuter på detsamma. Jag förutsätter nämligen att beslutet blir retroaktivt när det en gång kommer till. Vi har inom bondeförbundet under flera år fäst uppmärksamheten på denna angelägenhet. Vi har ständigt stött på motstånd. Man säger att en utredning pågår, och därför

vill man inte göra någonting. Nu har frågan avancerat så långt, att man har goda förhoppningar om att denna utredning äntligen skall ge resultat. Då föreligger enligt mitt förmenande större skäl än vad fallet varit förut att denna gång avvakta utredningen eller, om denna inte kommer till något resultat tidigare, ta upp frågan under höstsessionen.

Jag tror att vi kan vara relativt eniga om den här saken. Bevillningsutskottet har ju bara ett ärende, nämligen detta ärende, kvar till höstsessionen. Det bör vi sannerligen orka med att klara, och det kan väl inte skada om vi kommer tillsammans och får diskutera någon fråga i bevillningsutskottet även under höstsessionen.

Herr **ORGÅRD**: Herr talman! Till herr Kristensson vill jag säga, att redan i fjol förelåg ett förslag, byggt på en utredning, om ett provisorium. Men det avgörande är väl, att vi som har utslagsrösten både i utskottet och kanske även i kammaren, inte kan vara med om ett bifall på grundval av denna utredning. Vi vill ha en fullständigare utredning, som är igångsatt av Kungl. Maj:t. Om man vill en positiv lösning borde väl det förhållandet vara avgörande här i kammaren i dag.

Herr **KRISTENSSON** i Osby: Herr talman! Jag skall endast be att få göra två korta påpekanden.

Jag vill först fästa uppmärksamheten på att det här är fråga om ett provisorium, som är användbart och som det finns motivering att införa.

Till herr Jonsson i Skedsbygd skulle jag vilja säga, att det är den stora skillnaden, att om man nu realbehandlar denna fråga, så inverkar det på utvecklingen i fråga om traktorbestånden och traktorköpen under sommarens lopp, men väntar man till hösten, så inverkar det inte på utvecklingen un-

Fråga om uppskov till höstsessionen med motioner ang. restitution av skatt å bensin.
der sommaren och hösten utan på sin höjd under den sista delen av året.

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! I den debatt, som fördes här i kammaren 1950, yttrade herr Kristensson i Osby: »Finansministern tillägger, att om vi nu genomföra en restitution av grundskatten för bensindrivna traktorer i jordbruket, kunna vi icke gärna återvända från en sådan linje.» Sedan säger herr Kristensson: »Jag tror att denna invändning är riktig, jag tror att det ligger något i talet om att man skall avvakta en översyn.»

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Denna debatt är ganska överflödigt. Ur praktisk synpunkt finns det väl inga möjligheter att i detta skede ta upp denna fråga till behandling i utskottet och därefter i kamrarna. Det skulle ju betyda att man inte kunde hålla den tid, som är fastställd för vårsessionen, utan man skulle kanske få fortsätta med riksdagen över hela sommaren.

Jag tror att jag har visat lika stort intresse som herr Kristensson i Osby för denna fråga. Där om vittnar ju riksdagsprotokollet, som herr Kristensson efter vad jag hört har delvis citerat. Jag står fortfarande kvar på samma ståndpunkt, att denna fråga måste lösas. Det är en vital fråga, och riksdagen har sagt att den skall lösas. Finansministern har också sagt att den skall lösas, och vi kommer nog inte att släppa den linjen. Men att nu i riksdagens slutspurt söka driva fram denna fråga till avgörande, tycker jag för min del är ganska malplacerat.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Jag förstår de synpunkter som herrarna, den ene efter den andre, för fram när de talar om att man här skall avvakta en utredning om det hade gällt en permanent lösning. Men det gör

inte motionen. Jag anser frågan så pass viktig, att den bör realbehandlas vid vårriksdagen.

Jag vill till herr Hansson i Skegrie säga, att jag varit positivt inställd till ett provisorium både 1950 och 1951. Jag har också verkat efter den linjen och jag gör det fortfarande. Jag anser att motionen är värd allt beaktande och att den är värld realbehandling nu.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i detta bråk, men det sista anförandet är så märkligt att jag måste säga några ord.

Herr Kristensson vitsordar att en utredning behövs eller är önskvärd för att man skall få klara linjer, men likväl vill han att man skall realbehandla en motion som är dömd att avslås. Vad skall det vara för minsta mening i att realbehandla denna motion, om inte herr Kristensson vid sidan av intresset för restitutionen här har ett politiskt intresse att bevaka? Det är en slutsats man ovillkorligen måste komma till, att herr Kristensson med all sin kraft vill fastnagla vissa ledamöter av denna kammare i denna fråga, sannolikt för att kunna utnyttja detta i valdebatten. Jag tycker att i riksdagens elfte timme, när föredragningslistan är så lång, har vi annat att göra än att ägna oss åt sådana spetsfundiga spekulationer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Herr Sundström talade om att det här skulle ligga vissa spekulationer bakom. Jag får erinra herr Sundström om att här har bevillningsutskottet vid två tillfällen, både 1950 och 1951, beslutat föreslå ett provisorium i samma stil som det förslag motionärerna nu framlägger. Förslaget föll vid båda tillfällena i riksdagen på en mycket knapp majoritet.

Jag tycker nog att den ståndpunkt, som bevillningsutskottet här har inta-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

git, bör respekteras. Man bör räkna med att även om man vid en permanent lösning av frågan bör ha ytterligare utredning, finns det möjligheter till ett provisorium. Med god vilja är den vägen fortfarande öppen.

Herr SJÖLIN: Herr talman! Jag vill bara slå fast att herr Sundström här säger, att motionens öde är beseglat och att den inte kan röna annat öde än att avslås. I så fall tycker jag att det hade varit riktigast av majoriteten i bevillningsutskottet att yrka på realbehandling och nu få motionen avslagen, så att man hade sluppit uppskjuta ärendet till hösten.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå enligt den vid memorialet fogade reservationen; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Sjölin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets memorial nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i enlighet med den vid memorialet fogade reservationen avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde emel-

lertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 59 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden nr 29—33 samt andra lagutskottets utlåtande nr 44.

§ 12.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52. (Forts.)

Herr talmannen anmälde, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande jordbruksutskottets utlåtande nr 39, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52 jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas samt att chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Norup, i samband härmed komme att besvara fru Gärde Widemars interpellation angående försäljning av restaurangblandning till enskilda konsumenter; och lämnade herr talmannen på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP, som anförde: Herr talman! I samband med denna debatt vill jag med interpellantens medgivande svara på en med kammarens tillstånd väckt interpellation av fru Gärde Widemar, som frågat mig, huruvida jag är villig avgiva en förklaring, att myndigheterna icke komma att lägga hinder i vägen för försäljning av s. k. restaurangblandning till enskilda konsumenter.

Med anledning härav får jag till en början erinra om att ransoneringen av

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

matfett upphävdes i mars 1949 samt att i samband därmed överenskommelse träffades mellan statens livsmedelskommission, å ena sidan, samt Margarinbolaget, Kooperativa förbundet och handeln, å andra sidan, av innehåll att detaljhandelspriset på margarin tills vidare icke skulle komma att överstiga 2 kronor 60 öre för kilogram. I överenskommelsen ingick också, att restaurangblandning — d. v. s. en blandning av lika delar smör och margarin — icke skulle få säljas i konsumentförpackningar utan endast tillhandahållas näringsställen, allmänna inrättningar och liknande förbrukare. Sedermera har emellertid margarinpriset höjts utan att motsvarande överenskommelse träffats i fråga om restaurangblandningen. Därigenom har sedan åtskillig tid icke funnits något hinder att sälja restaurangblandning i konsumentförpackning.

Trots detta har emellertid sådan försäljning icke kommit till stånd. Att så icke skett torde bero på flera omständigheter.

En sådan omständighet är, att hållbarheten hos restaurangblandningen är väsentligt lägre än hos margarinet, och det finnes varken hos margarinindustrin eller hos mejerierna något intresse för att tillhandahålla detaljhandeln sådan blandning. Även ur principiella synpunkter synes man inom margarinindustrin hysa betänkligheter mot att restaurangblandningen saluföres till enskilda konsumenter.

En annan omständighet torde vara den ökade tillverkningskostnad, som sammanhänger med blandningsproceduren. Priset på restaurangblandning vid försäljning till näringsställen utgör i dag 5 kr. 20 öre för kilogram. Skulle blandningen hållas till salu i detaljaffärer, så får man därtill lägga detaljistmarginalen. Beträffande smör och margarin uppgår denna till 70 öre för kilogram, och man torde kunna utgå

ifrån att marginalen skulle bli lika stor i fråga om restaurangblandning. Därigenom skulle man komma upp till ett detaljhandelspris på 5 kr. 90 öre — ett pris, som med 47½ öre överstiger det genomsnittliga detaljhandelspriset för smör och margarin. Även om man kan räkna med någon minskning av blandningskostnaden, om tillverkningsfår större omfattning, så torde likväl restaurangblandningen komma att betinga ett i förhållande till de oblandade varorna i hög grad oförmånligt pris.

Som jag nyss nämnt lägga nuvarande bestämmelser icke hinder i vägen för att hålla restaurangblandning till salu för enskilda konsumenter. Icke heller föreligger det för närvarande några planer på att införa några bestämmelser i sådant syfte. Jag vill emellertid erinra om att fettvaror ingå i jordbruksregleringen och att situationen på livsmedelsförsörjningens område snabbt kan växla. Likaså vill jag erinra om de svårigheter, som föreligger att kontrollera huru mycket smör som verkligen ingår i en sådan blandning. Jag kan icke fria mig från tanken att det härvidlag finns stor risk för oegentligheter.

Härefter yttrade:

Fru GÄRDE WIDEMAR (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation.

Det är med tacksamhet jag noterar, att statsrådet inte för närvarande har för avsikt att lägga hinder i vägen för en försäljning av restaurangblandning till enskilda konsumenter. Att en sådan utfästelse fortsatta giltighet måste bli beroende av den statliga politiken i fråga om matfetsförsörjningen i landet är ju ganska naturligt.

Anledningen till min interpellation var, att jag av många husmödrar och andra konsumenter blivit tillfrågad, om

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

smör och margarin verkligen behöver vara så dyrt som det blivit under den senaste tiden, och varför det inte varit möjligt att i handeln inköpa restaurangblandning. Detta är ju ett matfett som anses fullvärdigt för restauranger-
nas del, och enligt de utredningar, som förekommit bl. a. i pressen, inbesparas avsevärda belopp för restaurangerna genom att man har möjlighet att servera restaurangblandning i stället för smör, trots att priset för denna blandning är högre än det genomsnittliga priset på smör och margarin.

Jordbruksministern lämnar den upp-
giften, att blandningskostnaden fördy-
rar produkten med 47,5 öre per kilo-
gram, vilket är anmärkningsvärt högt. Samtidigt uttalas dock, att man kanske kan räkna med en lägre blandnings-
kostnad om tillverkningen skulle få större omfattning i framtiden. För en lekman på detta område förefaller det otroligt att blandningsproceduren kan ställa sig så dyrbar som nära 50 öre per kilogram.

Man borde väl kunna räkna med en lägre blandningskostnad om restaurangblandning mer allmänt skulle komma i bruk. Trots det höga priset på restaurangblandning lönar det sig för restaurangerna att använda den, och det skulle säkert också i många fall löna sig för de enskilda hushållen. Det finns för närvarande ett starkt önskemål hos konsumenterna att få möjlig-
het att inköpa restaurangblandning och detta önskemål bör enligt min åsikt tillgodoses.

Om det inte skulle bli någon sådan möjlighet, är jag rädd att följden skulle bli att de enskilda hushållen alltmer skulle övergå till att använda enbart margarin. Det är nämligen kanske inte så många husmödrar som i längden vill lägga ner tid och arbete på att själva göra blandningen av smör och margarin som är mycket tidsödande och besvärligt. Däremot kanske det skulle

löna sig att betala de där 47,5 örena för att själv slippa göra blandningen.

Herr statsrådet sade, att hållbarheten hos restaurangblandningen är lägre än hos margarin. Det är ganska naturligt, eftersom smör har lägre hållbarhet än margarin. Trots detta har ju inte det skälet anförts för att man inte skulle få köpa smör i detaljhandeln och bör då inte heller åberopas som skäl mot försäljning av restaurangblandning.

Vidare erinrade statsrådet om svårigheten att kontrollera hur mycket smör som ingår i blandningen. Den frågan tycker jag skulle kunna lösas på det sättet att varan försågs med en varudeklaration. I så fall blir den ju underkastad samma kontroll som övriga livsmedel.

Att fabrikanterna, enligt herr statsrådet, inte har något intresse att tillverka restaurangblandning i sådan utsträckning att den kunde tillhandahållas enskilda konsumenter, tycker jag är mycket beklagligt. Konsumenternas intresse bör ju i alla fall vara vägledande för vilka produkter som skall tillhandahållas allmänheten. Jag hoppas dock att husmödrarna och andra konsumenter skall lyckas göra fabrikanterna mera intresserade av den här saken.

Sedan vi nu fått klarhet i att det inte möter något hinder från statsmakternas sida att försälja restaurangblandning i detaljhandeln hoppas jag att det snart skall bli möjligt för de enskilda hushållen att inköpa den. Det är nämligen mycket angeläget att husmödrarna får tillgång till ett fullvärdigt matfett till rimligt pris i dessa tider då prisstegringarna på alla håll hårt anstränger hushållskassorna.

Herr AHLSTEN: Herr talman! Då jag hör till dem som deltagit i jordbrukets förhandlingsdelegation vid förhandlingarna angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område och

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

jag också i jordbruksutskottet har deltagit i detta ärendes behandling, har jag ansett att jag bör säga några ord vid detta tillfälle.

När man går att ta ställning till denna fråga och därmed sammanhängande subventions- och prishöjningsproblem, bör man ha i minnet att de svenska lantarbetarna vid uppgörelsen 1951 nöjde sig med en lönelöftning som motsvarade cirka 13,5 procent, under det att andra grupper vid senare förda förhandlingar skaffat sig en betydligt förmånligare lönehöjning.

År 1948 uppgick enligt socialstyrelsens index lantarbetarnas löner till cirka 70 procent av industriarbetarnas löner. Vid förhandlingarnas början låg lantarbetarlönerna vid cirka 62 procent av samma jämförelsetal. Det hade alltså till industriens favör skett en löneglidning som lantarbetarna helt naturligt försökte inhämta vid de förda förhandlingarna.

När man gör sådana här jämförelser är jag angelägen att framhålla att man bör ha klart för sig, att det i de angivna lönerna för industriarbetare ingår löner åt industriarbetare även i de högre ortsgrupperna, och siffrorna blir naturligtvis reellt sett inte fullt jämförbara om man räknar om dem i öre per timme. Om man däremot räknar i procent, tror jag det inte är mycket att erinra mot att lantarbetarna, som år 1948 fick 70 procent av en viss lönenivå, nu eftersträvar att år 1952 komma till samma utgångsläge, 70 procent.

Nu är det så att jordbrukets priser under 1951 anpassades efter de löner som då utgick till lantarbetarna. Det betyder att konsumenterna under 1951 hade förmånen av ett prisläge på jordbrukets produkter som stod i direkt relation till de löner som lantarbetarna genom att visa stor återhållsamhet fick vid förhandlingarna 1951.

Jag är fullt på det klara med att det

fanns grupper i vårt land som under hösten 1951 kände den då inträffade prishöjningen, särskilt på importerade produkter, som en sänkning av levnadsstandard. Vi måste emellertid göra klart för oss att också lantarbetarna och jordbrukarna, d. v. s. grupper i låglöneställning, givetvis måste känna denna ökade kostnad som en sänkning av sin levnadsstandard.

Ser man lantarbetarnas krav på löner från dessa utgångspunkter och vet man att lantarbetarna har nöjt sig med en lön som ligger något under 70 procent av de löner jag tidigare nämnde, tror jag inte man kan påstå att lantarbetarna ha ställt oblyga krav på något sätt.

När det sedan gäller avvägningen av priser och subventioner, måste man ta hänsyn till den allmänna löneutvecklingen. Enligt uppgifter som jag har sett från mycket tillförlitligt håll, nämligen från Landsorganisationen, belöper sig den totala lönelöftningen vid förhandlingarna i vår till cirka 4,5 miljarder kronor per år räknat, och då skulle man ha kvar sedan skatterna betalats, cirka 3 miljarder. Nu har man från samma källa redovisat, att de prishöjningar som verkställdes i januari och i mars motsvarar cirka 115—120 kronor per år i ökade utgifter för en indexfamilj om fyra personer.

När det riktas kritik mot den höjning av vissa priser som här är föreslagen och som är godkänd av förhandlingsdelegationen, tycker jag att man bör ställa sig den frågan, om det är rimligt att i ett sådant läge, då vi har gjort en så stor lönelöftning över ett stort svep av vårt folk, säga, att vi inte kan ta några som helst prishöjningar på jordbrukets produkter utan måste i stället tillgripa subventioner. Det betyder väl i realiteten att man skapar en falsk levnadsstandard som i det långa loppet säkerligen inte är nyttig att upprätthålla. Förr eller senare måste man

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

komma till ett prisläge där subventionerna avvecklas.

Det har särskilt riktats kritik mot höjningen av smörpriset och margarinaccisen. Vårt folk förbrukar 23—24 kilogram smör och margarin per år och person. Då man har höjt priset till jordbrukarna med 30 öre per kilogram, betyder det en ökad kostnad för smör och margarin tillhoppa på 7 kronor per person och år eller 3 kronor 50 öre för margarin och 3 kronor 50 öre för smör. Man bör se realistiskt på detta problem, så att det inte små småningom kommer tillbaka på ett sätt som säkerligen inte är önskvärt, framför allt inte ur det svenska småbrukets synpunkt. Smör- och mjölkproduktionen är ju det svenska småbrukets främsta inkomstkälla — 70 å 75 procent av hela inkomsten från mjölkproduktionen beräknas ju gå till jordbruk med under 20 har åkerjord.

Det har varit dessa synpunkter, som gjort att vi inom förhandlingsdelegationen ansett det riktigt att få till stånd en så rättvis avvägning som möjligt mellan subventioner och prishöjningar. Jag skall villigt erkänna att det finns folkgrupper i vårt land, för vilka även de nu företagna prishöjningarna måste kännas betungande, men det kan inte vara rimligt att lägga upp problemet på det sättet, att man låter prisutvecklingen inom det svenska jordbruket anpassas efter vad pensionärer, småsparare och andra kategorier med låga inkomster mäktar betala, under det att man i övrigt lämnar fältet fritt och låter löneförhöjningarna komma vederbörande till godo utan någon som helst prisökning på produkterna. Det förefaller mig i varje fall vara oriktigt att här ge sig in på en sådan princip. Det bör vara statsmakternas uppgift att se till, att de grupper, som befinner sig i ett sådant inkomstläge att det är motiverat, på annat sätt blir kompenserade för prishöjningarna. Jag vill än en gång

understryka att man inte kan låta det svenska jordbrukets prisnivå anpassas efter vad dessa grupper med särskilt låga inkomster kan betala.

Jag vill också säga några ord om leveranstillägget. Detta tillägg skall ju utgöra en ersättning för clearingtillägget samtidigt som man har räknat om det extra mjölkpristillägget för norra Sverige. En dylik omläggning av hela regleringssystemet måste emellertid ske på en viss bestämd dag, och när nu vissa bidrag skulle upphöra den 1 mars, har denna dag fått bli det datum, då man övergår till ett förenklat regleringssystem. Det är detta som varit utgångspunkten när förhandlingsdelegationen och jordbruksnämnden tagit ställning till frågan.

Nu säger herr Svensson i Ljungskile, att man har ju kunnat gå med på retroaktivitet i fråga om svinpremierna och en del annat, men så fort det gäller leveranstillägget, som har sådan betydelse för det mindre jordbruket, vill man inte vara med om någon retroaktivitet. Jag vill framhålla att en retroaktivitet i fråga om leveranstillägget skulle faktiskt ha inneburit en prishöjning under tiden från 1 september till den sista februari, varefter det skulle ha blivit en prissänkning den 1 mars. Jag är övertygad om att under sådana förhållanden skulle det från denna talarstol ha gjorts många uttalanden som gått i ungefär följande riktning: »Ja, nu har pristillägget på mjölk varit så och så högt fram till den sista februari, men då sänkes priset på mjölken, som är småbrukets speciella inkomstkälla», och så skulle man ha fortsatt att kritisera uppgörelsen ur denna synpunkt. För oss inom förhandlingsdelegationen har det gällt att få till stånd en prisavvägning, varigenom det ena systemet kunnat direkt kopplas över i det andra, och vi har därför kompletterat leveranstillägget med det extra mjölkpris-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

tillägget samtidigt som leveranstillägget har konstruerats på ett sådant sätt, att det ger det svenska småbruket en större del av inkomsterna från mjölkproduktionen än tidigare varit fallet.

Det har sålunda från förhandlingsdelegationens och de statliga myndigheternas sida varit en bestämd strävan att åstadkomma en sådan balansering mellan tidigare och nyinrättade tillägg, att det svenska småbruket skulle få ett förbättrat mjölkpris. I det högre extra mjölkpristillägg, som sålunda utgår för norra Sverige, är också inräknat körinjebidraget, beträffande vilket riksdagen förra året framförde vissa önskemål.

Jag kommer sedan, herr talman, till frågan om pristillägget för fläsk. Anledningen till att man nu vill införa ett sådant pristillägg är helt enkelt den, att det har rått en viss brist på fläsk här i landet. Av uppgifter som lämnades under förhandlingarna framgick, att det under hösten 1951 endast var möjligt för oss att köpa fläsk från Danmark och att det fläsk, som sålunda importerades, betingade ett pris, som var 1 krona per kg högre än det pris de svenska producenterna erhöll. Inom förhandlingsdelegationen ansåg vi att det under sådana förhållanden kunde vara motiverat med en viss retroaktivitet, särskilt som det den 1 september skedde en höjning av fodersädspriserna — vete- och rågpriserna höjdes ju då med 10 kronor per dt, och fodersädspriserna steg i relation därtill. Den som producerat fläsk under höstmånaderna fick sålunda betala dessa högre priser för fodersåden, och vi ansåg det vara riktigt att han erhöll en viss kompensations därför. Jag kan upplysa om att i september 1951 var partipriset på fläsk här i landet kronor 3:20, medan partipriset i dag är kronor 3:60. Det föreligger således en prisskillnad på 40 öre, vilket motsvarar ungefär 30 kronor per gris.

Nu använder man emellertid en fruktansvärd matematik och säger, att med det föreslagna pristillägget skulle de stora fläskproducenterna få kraftigt höjda inkomster. Varför inte, ärade kammarledamöter, vända på biffen och räkna på det sättet att den, som producerat 20 grisar och sålunda levererat ungefär 1 400 kg fläsk till ett pris som med 90 öre eller 1 krona per kg understiger importpriset, har tillfört de svenska konsumenterna ett belopp på 1 400 kronor, som dessa annars skulle ha fått betala för importerat fläsk? Fortsätter man räkneexperimentet skall man finna, att den som producerat 40 grisar — och det föreslås ju i en motion att tillägget inte skulle utgå för mer än 40 grisar — har tillfört de svenska konsumenterna 2 800 kronor, den som producerat 1 000 grisar har tillfört dem 70 000 kronor, och den som producerat 3 000 grisar har tillfört dem 210 000 kronor. Jag förstår att min vän herr Svensson i Ljungskile accepterar de 20 grisarna — om man inte producerar mer får man behålla sitt svenska medborgarskap — men skulle någon här i landet till äventyrs producera ett större antal grisar, bör han helst gå i landsflykt, ty då har han tydligen gjort sig skyldig till något, som inte är förenligt med det svenska samhällets intressen.

Jordbruksnämnden har till den senaste avgivna jordbrukspropositionen fogat en skrivelse, varav framgår att de svenska fläskproducenterna under senaste regleringsåret beräknas ha tillfört de svenska konsumenterna billigare fläsk för 153 miljoner kronor. Räknar man bort de 52 miljoner, som skulle utgå i form av svinpremier, finns det ändå kvar ungefär 100 miljoner kronor, som de svenska konsumenterna alltså har fått till skänks av svinuppfödarna här i landet.

Det har talats om att man inte kan vara med om det föreslagna pristilläg-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

get för grisar, eftersom detta kommer att tillföra skåningarna så mycket pengar. Men när man säger att skåningarna producerar 50 procent av alla grisar, gör man dem litet för stor heder — det rör sig kanske om cirka 40 procent.

Jag har gjort en sammanställning över svinproduktionen i landet under åren 1944 fram till 1950. Av denna framgår att samtliga län i södra och mellersta Sverige under denna tid ökat sitt innehav av svin, utom två län, nämligen Göteborgs och Bohus län och Blekinge län — genom någon ödets ironi just de båda län som reservanterna i frågan representerar. Jag har vidare gjort en utredning som visar att i Kristianstads län finns det för närvarande 119 000 svin hos jordbruk med under 20 hektar jord och 53 000 svin hos jordbruk med över 20 hektar jord. Det vill med andra ord säga att inom detta län finns 70 procent av svinen hos jordbruk med under 20 hektar jord. Det betyder att varje brukningsdel med under 20 hektar jord redovisar i medeltal 7 à 8 grisar, medan för brukningsdelar på över 20 hektar jord medeltalet svin är 22. Jag har försökt göra en liknande sammanställning beträffande Göteborgs och Bohus län och kommit till det resultatet, att det där finns drygt 1,5 gris per brukningsdel. Detta motsvarar väl inte mer än vad vederbörande själva konsumerar per år, ty det tar ju ungefär 6 månader att föda upp en gris och siffran 1,5 innebär alltså 3 grisar per år och brukningsdel. Man har alltså inte på dessa jordbruk något fläsk till avsalu.

Hur skulle det bli om hela utvecklingen inom svinproduktionen här i landet gick i den riktning som jag senast angivit? Jo, då skulle vi få importera fläsk från Danmark, om det över huvud taget vore möjligt att köpa något där, och de svenska konsumenterna skulle få betala ett pris som var minst

1 krona per kg högre än det nuvarande, samtidigt som vårt försörjningsläge skulle bli fruktansvärt dåligt ur beredskapssynpunkt. Nej, heder åt skåningarna, som vet att producera någonting här i landet.

Om en människa har gjort en insats i produktionen och på det sättet gjort samhället en tjänst, kan man inte ge henne en åsnespark och säga: »Nu skall ni inte få de här 30 kronorna, ni skall behandlas på annat sätt än andra personer.» Hur går det då med den fria företagsamheten här i landet?

Nu har prisutvecklingen gått därhän, att smågrispriset höjts med 30 kronor. Av den anledningen kommer de mindre jordbrukarna, som föder upp smågrisar, att i stort sett inhösta denna premie, under det att de större jordbruken eller de, som man nu vill kalla för svinfabrikanter och som inte har någon smågrisuppfödning utan måste köpa smågrisar, får betala 30 kronor högre pris än eljest. Man har således för dem eliminerat denna premie helt och hållet och fördyrat deras anskaffning av smågrisar. Denna utveckling har alltså direkt gått till det svenska småbrukets favör och jag hälsar den med tillfredsställelse.

De grisar som nedslaktats på grund av mul- och klövsjuka säger den kungl. propositionen ingenting om, utan jordbruksministern har lämnat den frågan öppen. Om utskottet utan särskild skrivning gått på den kungl. propositionen, skulle regeringen givetvis haft möjlighet att vidtaga åtgärder för att lösa detta problem.

Nu har utskottet, när det skulle besvara folkpartiets motion, kanske skrivit något för kategoriskt, vilket jag vill beklaga. Man kan givetvis inte på något sätt lasta statsrådet för det. Första kammaren har redan fattat beslut i frågan, och det går givetvis inte att komma med något annat yrkande här.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Om de jordbrukare, som har fått grisar nedslaktade på grund av mul- och klövsjuka, anser att priset för återanskaffning av svinbesättningarna på grund av riksdagens nu fattade beslut inte står i rimlig proportion till den värdering som skedde vid nedslaktningen, bör dessa jordbrukare gå till kungl. veterinärstyrelsen och få frågan reglerad med anlitande av de anslag, som står till kungl. veterinärstyrelsens förfogande för att utbetala ersättning till de jordbrukare, som lidit förlust eller skada genom nedslaktning av sina djur vid mul- och klövsjuka. Det är den riktiga vägen, ty staten är här köpare och har fört grisarna till slakterierna. Om utskottet inte hade skrivit någonting, skulle på så sätt staten faktiskt kunnat använda 30 kronor för att reglera saken senare. Genom utskottets skrivning har det kanske uppstått ett litet missförstånd, men jag hoppas att den saken skall klaras upp mellan jordbrukarna och kungl. veterinärstyrelsen, och när jag uttalar den förhoppningen tror jag att jag har bakom mig hela den samlade förhandlingsdelegationen.

En reservation innehåller förslag om att premier för högst 40 grisar skall utbetalas fram till sista februari. Där stöter man inte på några tekniska problem. Men förslaget om att betala 20 kronor till varje brukare och varje försäljare över hela regleringsåret, således även under tiden fram över, förstår jag inte hur man skall kunna tillämpa. Då måste man skapa lagar som förbjuder livdjurshandel med svin. Annars kan man sälja grisarna i levande vikt, och det finns inte något förbud här i landet mot att vem som helst säljer svin till slakteriföreningarna eller låter besiktiga svin på besiktningabyråerna i de olika städerna. En sådan anordning skulle säkerligen skapa oerhört stora svårigheter.

Jag skall övergå, herr talman, till

arealbidragen. Vi känner alla vid denna tidpunkt till att det i förhållande till den prognoskalkyl, som upprättats för det nu löpande regleringsåret, på grund av svartrost blev ett underskott på 128 milj. kronor, medan totala inkomsten från brödsäden beräknades till 289 milj. kronor. Det återstår då bara 161 milj. kronor, som i kalkylen tillgodoräknas jordbruket. Det är sålunda en minskning med inte mindre än 40 procent.

Nu har det gått snart ett år sedan skörden. Vi har i förhandlingsdelegationen menat, att det är omöjligt att uppskatta det minskade skördeutfallet så lång tid efteråt. Den enda statistik, som är tillförlitlig och som man från statens sida kan bygga utbetalningen av arealbidragen på, är den officiella statistik, som är upprättad efter de uppgifter som jordbrukarna har lämnat utan några som helst biavsikter och utan att ha några löften om vare sig bidrag eller annat. Man kan alltså förutsetta att arealuppgifterna i denna statistik är riktiga.

Vi har frågat i hur stor utsträckning svartrosten har härjat i landet. Vi har fått uppgifter från växtskyddet om att man räknar med att den härjat över hela landet med undantag av några små områden i östra Uppland och vissa mindre områden i Skaraborgs län. Det är sålunda en farsot, som svept över hela landet.

Det arealbidrag, som här föreslås på 150 kronor per hektar, motsvarar inte mer än 10 procent av en normal skörd, och det uppgår inte till mer än 48 milj. kronor av de 128 milj. man förlorade. Då staten måste kräva en tillförlitlig statistik som grund för utbetalningen av dessa arealbidrag, har vi ansett det omöjligt att komma fram efter en annan linje. En person som ställdes i det läget att han själv skulle bedöma huruvida hans skörd minskat med 30 procent eller inte, skulle sannerligen inte

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

få lätt att avgöra det. Än svårare blir det om en kommunalman i socknen, kanske en folkskollärare eller någon annan, som inte har något med jordbruket att göra, skall ge ett intyg för detta ändamål. Det är absolut uteslutet att han skulle kunna klara detta.

En behovsprövning på detta område skulle på svenska landsbygden skapa situationer, som ledde till mycket större tråkigheter än att någon, som kanske fått en skörd, som inte ens var minskad med de 10 procent som bidraget egentligen motsvarar, nu får 150 kronor per hektar.

Jag vill också säga ett par ord om hönskraftfodret. Vi har haft en känsla av att det varit svårt att skapa bättre förhållanden för äggproduktionen, eftersom vi har överskott på ägg och prisläget på världsmarknaden är sådant, att föreningsrörelsen inte ansett att man kunnat höja priset ytterligare. Nu föreligger ett förslag om att man i stället skall sänka kraftfoderpriset. I en reservation säger man någonting med innebörden att man skall sänka priset till det läge som kan anses lämpligt, och det kan väl vem som helst instämma i. Men detta hönskraftfoder är dock ett utomordentligt gott svinfoder, och man kan inte ordna handeln så, att man inte kan köpa detta hönskraftfoder utan kontroll. Hur skall man kunna åstadkomma en sådan kontroll? Här måste man anpassa sig efter den naturliga prisbildningen.

I en högerreservation vill man ha bort subventionerna. Jag skall ärligt erkänna, att jag i förhandlingsdelegationen har varit mycket intresserad för att man skall ta vissa prishöjningar och sålunda få en mindre summa i subventioner. Men det skulle för svenska jordbruket vara synnerligen allvarligt, om riksdagen skulle skriva fast meningen, att subventionerna skall avvecklas. Det är faktiskt nödvändigt i dagens läge att regeringen och de stat-

liga myndigheterna och inte minst jordbrukets förhandlingsdelegerade har möjlighet att spela på två strängar och göra en avvägning mellan subventioner och prishöjningar.

Till sist, herr talman, några ord om rätten till förhandlingar och föreningsrörelsen i allmänhet. Förhåller det sig inte på det sättet, att den svenska ekonomiska föreningsrörelsen på jordbrukets område under krigstidens avspärrning gjorde en utomordentlig insats i det svenska samhället? Man var då från vissa konsumentgruppers sida villig att för jordbruksprodukter betala dubbla priser, ja, kanske tredubbla emot vad som gällde vid inköp av ransonerade produkter. Denna villighet från konsumenterna att betala högre priser utsatte den ekonomiska föreningsrörelsen för oerhörda påfrestningar. Vi fick kräva solidaritet av våra medlemmar, vi fick kräva att de avstod från de högre priser, som de kunde ta ut på marknaden, och på detta sätt göra mycket stora uppoffringar till gagn för samhället. Jag är glad över att man från arbetarhåll har visat tacksamhet och fortsatt solidaritet på detta område.

Jag har hört berättas hur man hade det i arbetarhemmen under första världskriget. Då fanns icke den ekonomiska föreningsrörelsen till, som garanterade statsmakterna de kvantiteter produkter, som behövdes för att täcka ransonerna. Det var då ont om bröd i de fattiga hemmen, därför att det var andra som tog hem produkterna. Under det senaste kriget fanns det möjlighet tack vare föreningsrörelsen och de lagermöjligheter man hade och den solidaritet emot samhället som visades vid prishöjningen att upprätthålla ransonerna, att ge de svenska arbetarhemmen den kvantitet livsmedel som de behövde och som de hade rätt att få enligt ransoneringsbestämmelserna.

Jag vill ha detta sagt i detta sammanhang, ty det läge på jordbrukets

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

område, som man förutsatte i 1947 års riksdagsbeslut, har egentligen inte inträffat förrän nu. Det är nu det blivit fråga om att vidtaga åtgärder av den art, som man då planlade. Jag har en känsla av att man från olika håll här håller på att vilja mjuka upp den solidaritetsförklaring, som man avgav 1947 emot det jordbruk, som under alla dessa år tagit stötarna på olika områden från sina medlemmar för att tillmötesgå och tillgodose konsumenternas berättigade intressen.

Herr Spetz använde i första kammaren, särskilt i anslutning till min person, ett uttryck som kanske skulle kunna tydas på det sättet, att jordbrukets förhandlingsdelegater borde utses av de politiska partierna. Det må stå för herr Spetz' egen räkning och för dem som möjligtvis delar hans uppfattning. Jag hoppas dock att den förnedringens dag aldrig skall komma för de svenska bönderna, då de politiska partierna skall utse deras förhandlingsdelegater och deras förtroendemän! Den saken, ärade kammarmedlemmar och herr talman, sköter vi själva. Hur skulle det ha blivit om vi i riksdagen kommit och begärt att de politiska partierna skulle utse förhandlingsdelegater för sjuksystrarna eller för tjänstemän av olika slag? Då skulle man ha reagerat, men så fort det är fråga om jordbruket är man villig att låta andra tongångar ljuda.

Det är kanske sista gången, herr talman, som jag talar från talarstolen i denna kammare, och därför har jag velat säga och diktera ner denna förhoppning och bestämda mening till andra kammarens protokoll.

Jag ber med det sagda att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo, Johansson* i Norrfors, *Hansson* i Skediga, *Östlund* och *Carlsson* i Bakeröd.

Herr HÆGGBLUM (kort genmäle): Herr talman! I praktiskt taget allt vad herr Ahlsten har sagt har jag anledning att instämma. Det är bara för att ett litet förbiseende från hans sida inte skall stå kvar i protokollet och i någon mån påverka debatten, som jag har begärt att få en replik. Det gällde högerens reservation, som begär en utredning om en plan för subventionernas avveckling. Såväl i utskottet som i herr Ahlstens yttrande tolkas detta såsom om riksdagen skulle besluta subventionernas omedelbara avskaffande, och man förbiser att yrkandet gäller att få en plan uppgjord för subventionernas avskaffande.

Begär man en plan har man därmed inte sagt hur den planen skall göras, utan den skall utformas med hänsynstagande till alla de faktorer, som det är nödvändigt att ta hänsyn till, särskilt med tanke på att förhindra att jordbruket råkar ut för försäljningssvårigheter och att konsumenterna råkar ut för alltför häftiga ökningar i sina livsmedelskostnader. När vi talar om en plan, herr talman, syftar vi till att få någonting att hålla oss till i fråga om hur länge subventionssystemet skall fortvara och i vilken takt det skall försvinna. Det finns all anledning att göra det i den situation som nu föreligger, då subventionerna under det regleringsår som vi talar om är uppe i 495 miljoner kronor.

Jag skall be att få erinra herr Ahlsten om vad han sade i början av sitt anförande. När en så stor lönelöftning har skett och man inte vill tillgripa prishöjningar på jordbruksprodukter utan väljer att gå subventionsvägen, skapar man en falsk levnadsstandard, sade han. Vet man det, tycker jag man skulle kunna vara med om att få en plan uppgjord för en avveckling av en sådan falsk situation.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte ingå i någon polemik med herr Ahlsten utom i ett avseende. Herr Ahlsten anförde ett yttrande av herr Spetz i första kammaren och gav hans yttrande en sådan tolkning, att herr Spetz skulle ha menat att jordbrukets delegater skulle utses av de politiska partierna. Jag stod vid sidan om herr Spetz och hörde hans yttrande. Någon hade förklarat att herr Ahlsten var representant för folkpartiet. Herr Spetz replikerade att det kan han självfallet inte vara, eftersom han inte är utsedd av folkpartiet. Det är lika självfallet att jordbrukets organisationer utser sina delegerade. Det finns ingen anledning att i detta avseende lägga in en sådan mening i hr Spetz' yttrande som den, mot vilken herr Ahlsten polemiserade.

Jag ber att få säga detta, eftersom herr Spetz inte kan svara i kammaren.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP: Herr talman! Den proposition, som vi i dag skall behandla, bygger ju på 1947 års riksdagsbeslut om den framtida jordbrukspolitik. På detta beslut har senare års propositioner om jordbrukets priser byggd. Men det har i år inträffat någonting, som inte i så stor utsträckning förekommit under de senare åren, nämligen att jordbrukets prisuppgörelse har förts in i den allmänna debatten, i pressdebatten och i den politiska debatten sedan ett halvt år tillbaka. Denna debatt vittnar i mycket om att man på en del håll skjuter ganska mycket över målet.

Om man frågar efter anledningen härtill tror jag att man kan finna den däri, att försörjningsläget ute i världen nu är bättre än vad det var, när 1947 års riktlinjer utarbetades i 1942 års jordbrukskommittéer. Man håller på att glömma vådorna av avspärrningen. Man håller inte i minnet hur viktigt det är för folk-

hushållet att ha ett jordbruk med full produktion. Vi minns nog ändå — herr Ahlsten påminde om det — vilka svårigheter som gjorde sig gällande under de olika kristider som vi, vilka nu är i medelåldern, har varit med att genomleva. Under den sista kristiden kunde jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse faktiskt betjäna folkhushållet på ett helt annat sätt än vad som varit möjligt tidigare. Man hade möjlighet att avläsa produktionsutvecklingen på ett mycket bättre sätt än förut. Men det är klart att om man från konsumenthåll vill ha en garanti för att jordbruket under en eventuell kommande avspärrningstid skall kunna förse det svenska folket med livsmedel, måste man tillgodose jordbrukets krav på att få en sådan värdesättning på sina produkter, att jordbruket inte avfolkas, och se till att jordbrukets befolkning är villig att åstadkomma den produktion, som dock i mycket stor utsträckning är en beredskapsåtgärd. Man kan nog säga att man från de flesta håll, säkert från en oerhört stor majoritet bland det svenska folket, också varit av den meningen, att man är villig att ge jordbruket denna garanti, inte så att jordbruket får för mycket men inte heller för litet.

Jag överdriver säkert inte om jag säger, att dessa tankegångar i dagens läge genomsyrar de breda folklagren på ett helt annat sätt än de gjorde bara för något tiotal år sedan. Viljan att samarbeta gör sig mycket mera gällande i dag än vad den har gjort tidigare.

Man har åstadkommit ett instrument för att försöka uttröna jordbruksproduktionens ersättning, nämligen jordbrukskalkylen. Den har varit utsatt för ganska hård kritik. Även om den kritik som har förefunnits i mycket har skjutit över målet, tror jag att det är ett berättigat intresse att undersöka dessa ting. Men om man verkligen ser efter vad det här rör sig om, har man konstaterat en osäkerhet på en viss post, nämligen arbets-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

kostnadsvolymen, som givetvis är mycket svår att bedöma. Det kan där vara en osäkerhet på mellan 100 och 200 miljoner. Men vi skall ändå komma ihåg att det här rör sig om en kalkylsumma på nära 4 miljarder.

Den alltför långt gående kritiken har åstadkommit misstroende mot de sakkunniga, som ansvarar för utarbetandet av kalkylen, och man har också försökt skapa ett misstroende mot jordbruket. Den som under ansvar vill undersöka dessa förhållanden skall emellertid finna, att svenska livsmedel tack vare den svenska jordbruksregleringen har kunnat tillhandahållas konsumenterna billigare än om varorna skulle ha köpts på världsmarknaden. Jag tror att så har varit förhållandet under de senaste tio åren.

Man har här sagt att jordbruket har subventionerats och fått för mycket. Jag vågar ställa frågan, vilka som egentligen har subventionerats under de senare åren, producenterna eller konsumenterna. Enligt min mening har konsumenterna subventionerats i större utsträckning än producenterna. Följaktligen har de riktlinjer, som uppställdes av 1942 års jordbrukskommitté vilka också godkändes av riksdagen år 1947, inte egentligen behövt komma i tillämpning i större utsträckning då det gällt att subventionera jordbruket.

Den kritik, som har riktats mot jordbrukskalkylen, har inte bara åstadkommit misstroende, utan kritiken har också varit ovederhäftig. Man har givit sig in på spörsmål och krav som tydligt visar, att de som har givit sig in i denna diskussion inte har ägt kännedom om kalkylens grunder och principer. Jag tänker då på det resonemang som har förts fram, att skogsvinsterna skulle föras in i jordbrukskalkylen, en sak som ju är alldeles omöjlig. Det är två ting, som inte alls kan förenas. Det är säkerligen en rättvisare åtgärd som regeringen har vidtagit, nämligen att dra in onormala

vinster på skogen till det allmänna och använda dem i statsbudgeten för att i viss mån hjälpa till att kompensera det underskott, som har uppstått i jordbrukskalkylen.

Kritiken har inte enbart förts fram i den allmänna debatten. En del ärade ledamöter av denna kammare har livligt understrukit det misstroende, som har uppstått mot jordbrukskalkylen. Herr Waldemar Svensson har väl varit en av dem, som allra ivrigast har försökt åstadkomma så stort misstroende mot jordbrukskalkylen som möjligt. Han har i det fallet varit kraftigt understödd av ett par pressorgan, i Stockholm Dagens Nyheter och Expressen.

Man har varit så ivrig att komma åt jordbruket, att vissa tidningar t. o. m. har fört fram kravet att bönderna vid höstens val skall försvinna från folkpartiets valsedlar, därför att de har åkt snålskjuts in i riksdagen på konsumenternas bekostnad. Jag har väl ingen anledning att lägga mig i hur folkpartiet ordnar med sina kandidater, men man blir ju något förvånad när det från folkpartiet talas om att man är så angelägen att bevaka jordbrukets synpunkter. Jag vet inte om detta är folkpartiets linje; i varje fall har det inte framförts någon kraftigare protest mot förslaget. Det kanske är för tidigt för folkpartiet att ta ställning till den saken, man kanske skall göra det när man kommer närmare valet.

Jag skall inte längre resonera om dessa ting utan återgå till den uppgörelse som är träffad. Jag förstår att det har ställt till en del diskussion och verkat ganska irriterande, att man inte har mindre än tre uppgörelser för jordbruket på ett halvt år. Den ena uppgörelsen, den som träffades på nyåret, har inte behövt underställas riksdagen, den andra behandlas nu av kammaren — den behandlades av första kammaren i onsdags — och den sista kommer i nästa vecka.

Det har hänt en del sedan 1947 års prognos för produktionsutvecklingen

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

ställdes, och den har ingalunda infriats. Vi har fått en animalieproduktion av mjölk, smör och ägg, som vi kanske inte anade då och som vissa tider har gett betydliga överskott. Dessa produktionsgrenar är de viktigaste för det stora antalet svenska jordbrukare; för både stora och små jordbrukare är i varje fall mjölken en huvudprodukt. Vi har fått brist på vegetabilier, på spannmål och socker, och vi har också fått en viss brist på animalier, på kött och fläsk.

År 1951 framförde både myndigheter och jordbrukets underhandlingsdelegation den tanken, att man borde företa en omläggning av produktionen, så att den bättre skulle överensstämma med efterfrågan. Det var svårt att då bedöma utvecklingen, och även om man trodde att man skulle komma till ett visst resultat, måste jag säga att det resultatet inte har blivit vad man väntade. På jordbrukarhåll är man försiktig och är rädd att för mycket lägga om produktionen.

Det var en del osäkerhetsmoment som gjorde, att man i fjol vår inte vågade sig på vad man annars har gjort, nämligen att göra överenskommelsen gällande för ett helt produktionsår framåt, utan i stället stannade vid att den överenskommelse som träffades bara skulle gälla de sista fyra månaderna av 1951. Efter de lönerörelser, som hade förekommit på våren 1951, hade det nämligen varit svårt att komma till någon klarhet såväl om utvecklingen på löne marknaden som om det ekonomiska läget över huvud taget. Man skulle följaktligen företaga en omräkning av jordbrukskalkylen i slutet av 1951 för att åstadkomma nya överläggningar avseende tiden 1 januari —31 augusti 1952.

Jag har redan påpekat att det inte kan vara lyckligt med dessa ofta återkommande underhandlingar. Jag tror också att även kalkylen är mogen för en viss översyn. Man bör se efter om det inte kan vidtas åtgärder, som mera automatiskt kunde reglera en del förhållan-

den, så att vi sluppe ifrån de slitningar som vid varje underhandling lätt gör sig gällande. Jag har ju tidigare uttalat att jag ämnar tillsätta en utredning, som skall företa en förnyad översyn över dessa ting, och jag kan här upprepa vad jag i onsdags sade i första kammaren, att jag lägger sista handen vid direktiven för denna utredning och att de inom några dagar skall underställas Kungl. Maj:t för godkännande.

Jag har i onsdags i första kammaren anført en del synpunkter på jordbrukskalkylen och jordbrukspriserna, och det är väl onödigt att i dag upprepa dessa ting här. Priserna under tiden 1 januari —31 augusti, den period som vi nu behandlar, har i hög grad blivit beroende på de kostnadsökningar, som har skett inom jordbruket och inom hela vårt näringsliv. De löneförhöjningar som har genomförts har påverkat kostnaderna på alla håll.

När man gick att undersöka vilka summor som skulle fyllas i denna kalkyl, kom man fram till en brist på 496 miljoner kronor per år räknat. Sedan man dragit bort $\frac{1}{3}$ av årskostnaderna och det överskott som fanns i januariöverenskommelsen återstod ett nettounderskott på 328,5 miljoner, som måste täckas på ett eller annat sätt. Av bristen skall enligt överenskommelsen 42,5 miljoner täckas genom prisökningar, 245 miljoner tillförs jordbruket genom subventioner och 41 miljoner har jordbruket tagit på sig självt. Därmed har inte jordbruket fått vad man anser att det har rätt att få, och överenskommelsen är följaktligen resultatet av en kompromiss.

När man skulle fylla detta underskott var det, som det har sagts från olika håll, tyvärr inte möjligt att åstadkomma en prisökning på jordbrukets produkter, som skulle täcka hela bristen, utan man måste tillgripa subventioner. Nu har man ju något olika meningar om dessa subventioner. Herr Hægglom har från hö-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

gern fört fram tanken på dessa subventioners avveckling. Detta är ingenting nytt, herr Hægglom — samma tankegångar har tidigare förts fram — och det är väl inte någon som är vän av själva principen med subventioner. Regeringen skulle med tacksamhet se att det finnes någon möjlighet att lösa detta problem utan att använda subventioner. Vi har också i handling visat att vi vill försöka avveckla dem, eftersom subventionerna i förslaget för nästa år har minskats med 100 miljoner.

Jag tror emellertid det skulle ha varit olyckligt om man inte hade tillämpat subventioner i år. Nu kan man säga, att ingen har begärt detta. Nej, men rent principiellt sett tror jag att lönekraven skulle ha blivit oerhört stora om vi inte hade haft subventioner, och det hade säkerligen varit omöjligt att få arbetsfred. Det är väl ändå en stor tillgång för en nation att ha arbetsfred så att man kan arbeta vidare.

Herr Hægglom har i sin reservation fört fram tanken på att man skulle göra upp en plan för avveckling av subventionerna. Det skulle vara högerens krav. Jag tror för min del att uppgörandet av en sådan plan är ganska verklighetsfrämmande, därför att det kommer så många streck i räkningen. Vi kan ju bara se på vad som hände i fjol när det blev svartrost. Om inte svartrosten hade kommit skulle subventionerna automatiskt ha blivit mycket mindre. Den löneutveckling som skett var av den storleksordningen, att den inte gick att omedelbart klara upp med prishöjningar på jordbrukets produkter. Jag tror att det skulle ha blivit, som herr Ahlsten sade, katastrofalt för jordbruket, om så hade skett.

Jag medger gärna att det fanns en tid, då vi inom bondeförbundet var mycket starka anhängare av subventionslinjen. Vi menade att löneläget i vårt land i förhållande till andra länder var sådant, att här fanns grupper, som inte kunde vara

med i löneruschen och som skulle få mycket svårt att betala de priser som var nödvändiga, om man skulle få ett jämviktsläge mellan jordbruket och andra näringar, och därför skulle subventionerna till dessa svagare grupper ha en viss uppgift att fylla.

Herr Hægglom var också inne på en annan princip, nämligen principen om fria priser — annars har han glädjande nog i år anslutit sig till så gott som allt i den uppgörelse som åstadkommits. Principen om fria priser framhölls mycket starkt i fjolårets debatt. Jag undrar emellertid, om detta resonemang om fria priser på jordbrukets produkter är lämpligt att föra just nu, när jordbruket verkligen skulle få någon glädje av den garanti, som 1947 års riksdagsbeslut innebär. Kan det vara lämpligt att då tala om att nu vill man att världsmarknadspriset skall vara rådande. Jag tror tvärtom, att jordbruket i viss mån får vara tacksamt för att man här i landet har förståelse för att ge jordbruket vad det skall ha, även om man får en prisbildning, som ligger något över världsmarknadspriset. Jag tycker nog att herr Hæggloms inställning påminner mer om den ständaktige tennsoldatens än om ett praktiskt resonemang.

Herr Hægglom var i onsdags kväll också den snälle farbrodern, som gav bondeförbundet visa råd. Han förklarade, att bondeförbundet gjort felsteg i den politiska skogen, och han sade till och med, att det var oförsvarligt att man så gjort. Herr Hægglom har väl vissa erfarenheter kanske av att gå från det ena lägret till det andra och menar sig måhända därför kunna ge råd i detta hänseende. Vi har emellertid inte gjort det — vi har försökt ett samarbete — men jag får säga att det andra hoppet har han inte gjort riktigt helt. När det gäller den fria prisbildningen är det nog den gamla liberalismen som går igen. Huruvida man accepterar det från högerhåll vet jag inte. Jag varnar emellertid för att, i

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

varje fall i det läge som nu är, för jordbrukets del acceptera det.

Herr Hægglblom frågade: Vad har bondeförbundets ledamöter i regeringen egentligen åstadkommit utöver vad underhandlarna åstadkommit? Visserligen är det nog inte så mycket mer, men jag tycker, att det är ganska bra, att vi kunna få igenom så gott som helt vad jordbrukets representanter från den ekonomiska och den fackliga föreningsrörelsen begärt. Och jag tycker inte att vi i nuvarande läge har anledning att avlägsna oss från den överenskommelsen. I varje fall har jag fullt förtroende för jordbrukets underhandlingsdelegation och menar, att den kommit fram med saker, som varit så pass bärande, att en bondeförbundsledamot av regeringen i varje fall helt kunde acceptera det. När också de socialdemokratiska ledamöterna i regeringen accepterat det, innebär det, att en mycket stor del av svenska folket var överens om det, och herr Hægglblom har sagt, att han för sin del i mycket stor utsträckning velat ansluta sig till detsamma. Följaktligen kan man nog konstatera att kring årets överenskommelse förekommit kanske större uppslutning än vad som skett någon gång tidigare.

Med anledning av den tidigare kritiken mot sammansättningen av förhandlingsdelegation har vi i år haft med en ledamot, som politiskt bekänner sig till folkpartiet. Han har här avgivit sin deklaration, sedan han varit med och sett jordbrukets läge, och den avviker inte så mycket, utan jag tror att han helt instämmer i regeringens uppläggning av denna fråga.

Man har varit inne på vissa resonemang i de olika motionerna och reservationerna. När det gäller fördelningen av subventionerna till jordbruket, dessa 245 miljoner kronor, har den föregåtts av ganska långa överläggningar. Det är klart att olika meningar kan göra sig gällande om de 145 miljonerna för mjöl-

ken, fläskbidraget på 52 miljoner kronor och arealbidraget för vete på 48 miljoner kronor. I fråga om bidraget för mjölk har det införts ett nytt allmänt statsbidrag på 3 öre per kg, som kostar 112,5 miljoner kronor. Produktionskostnaderna för mjölk har ökat inte så litet, och även om vi har en stor produktion har det varit nödvändigt att ge en viss bidragsökning på detta område. Om vi hade haft möjlighet att finna avsättning för mjölken till något högre pris, så nog ger produktionskostnaderna anledning till att mjölken skulle betalas ännu bättre.

Ett annat nytt tillägg är leveranstillägget, som skall utgå med 5 öre per kg för vad som ligger mellan 4 000 och 10 000 kg per år. Det skall utgå med hälften under innevarande år. Man har framfört kritik mot att detta leveranstillägg inte skall verka retroaktivt. Här har herr Ahlsten talat om anledningen till det och jag har inte anledning att upprepa det. Jag skulle tro att det skulle åstadkommit mycket stora svårigheter, om vi skulle haft både det gamla clearingtillägget och samtidigt det nya leveranstillägget. Om det skulle verka retroaktivt, hade vi i varje fall fått anlita subventionsmedel ännu mer, och jag anser att vi då skulle ha pressat statskassan alltför mycket med hänsyn till de möjligheter som finns.

Vi skall komma ihåg att mjölkproduktionen är så stor, att vi haft ganska stora svårigheter att vinna avsättning för den och att subventionen på sina håll är ganska stor per kg, även om man därmed inte har sagt att någon jordbrukare vare sig stor eller liten får produktionskostnaderna för mjölken täckta. Vi hade i fjol ett överskott på smör på 25 miljoner kg. I år har vi inte ett så stort överskott, men vi har ändå stora bekymmer för avsättningen av vårt smör. I Tyskland har man infört en smörtull, som ökat svårigheterna att vinna avsättning där.

När man bedömt de möjligheter man

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

har att ge jordbruket en förbättring, har man emellertid varit överens om att stödja animalieproduktionen så mycket som möjligt. Jag skulle tro, att den som studerat kalkylen och de i propositionen och utskottsutlåtandet framlagda förslagen har funnit, att den animaliska produktionen och därmed även det mindre och medelstora jordbruket har fått större proportionell tilldelning än något år tidigare. Man har sålunda så mycket som möjligt försökt tillgodose de mindre jordbruken och den animaliska produktionen. Jag tror emellertid att vi skall vara försiktiga med att ta till hur stora subventionsbidrag som helst på mjölken med hänsyn till att det är en produkt, som vi har överskott på. Det är ju ändå så, att på vissa håll i vårt land uppgår subventionen på mjölk till vissa producenter till 15 å 20 öre per kg.

Vad beträffar det nya stödet till animalieproduktionen har man därmed velat tillgodose fläskproduktionen. 30 kronor per gris är föreslaget. Ökningen av fläskpriset har tillkommit för att animera till ökad fläskproduktion. Ja, säger man, men ett retroaktivt fläskbidrag kan inte öka fläskproduktionen. Det utgår ju för grisar, som är slaktade och uppättna för länge sedan. Man skall emellertid komma ihåg att förslaget avser att ersätta den brist i jordbrukets inkomster, som uppstått från regleringsårets början. Man har gjort bidraget retroaktivt för att söka åstadkomma så stor rättvisa som möjligt och i varje fall se till att de mindre jordbruken skulle få så mycket som möjligt. Det är inte tal om att öka fläskpriset för att öka vinsten. Det retroaktiva tillägget kommer även att i någon mån ersätta den fördyring av fodermedlen, som har skett. Genom den överenskommelse som gjordes i våras för de fyra första månaderna av detta produktionsår eller de sista fyra månaderna av kalenderåret 1951 blev det, som var och en vet, inte så litet underskott för jordbruket. Man har då accepterat, att man

skulle ha en viss retroaktivitet i fråga om dessa svinbidrag. Man har haft olika meningar och några ha velat, att man inte skulle ha retroaktivitet längre än från och med den 1 januari. Men i så fall hade bidraget måst gått ut med betydligt högre belopp per svin, och det skulle medfört mycket stora svårigheter, när det en gång skulle avvecklas, eftersom vi förmodligen måst få ett högre fläskpris under den tid subventionen verkade än vi senare kunde få. Vi skulle ändå inte i höst kunna höja priset på fläsk med mer än 30 kronor per gris.

Man har också velat att detta bidrag skulle utgå oberoende av storleken av jordbruket. Här föreligger också en reservation, i vilken man yrkar, att man skulle begränsa detta bidrag till 20 grisar, och en reservation med yrkande om begränsning till 40 grisar. Jag får säga att det är en helt ny princip att begränsa bidraget till ett visst antal av produktionen. Man har visserligen givit ett visst stöd åt en del av mjölkproduktionen, men när det gäller att föra nya medel till den animaliska produktionen tror jag för min del att det skulle vara olämpligt att ha olika bidrag till olika producenter. Omkostnaderna för svinuppfödning är säkerligen lika stora för de mycket stora uppfödarna, som får köpa fodret, som vad de är för de mindre.

Man har sagt att det måste vara orätt att de stora svinuppfödarna skall få så mycket pengar. Det rör sig här om ett antal av 307 stycken, som levererat mer än 200 grisar till Sveriges slakteriförbund. Slakteriförbundet har något över 280 000 medlemmar. Genom slakteriförbundet går 80 procent av all besiktigad slakt av fläsk här i landet, varför de flesta producenterna är anslutna till förbundet. Herr Spetz i första kammaren har tagit som exempel, att om en uppfödare levererar 4 000 svin per år, skulle han få 120 000 kronor. De herrar som fört fram denna tankegång vet att det inte

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

finns någon sådan uppfödare i landet, i varje fall inte någon till slakteriförbundet ansluten. Så mycket har inte den leverantör kommit upp till som levererat allra mest. Det finns bara fyra som levererat över 2 000 svin. En har levererat 3 346, en 3 300, en 2 386 och en 2 200. Det gäller hela 1951. Men de kommer ingalunda att få detta bidrag för 1951 års hela produktion, utan det blir bara för de fyra sista månaderna av detta år.

När det i mars månad 1952 blev bekant bland jordbrukarna, att man skulle få detta fläsktillägg, steg noteringen på smågrisar med cirka 30 kronor per styck. Den prishöjning, som kommer på sista halvåret, kommer följaktligen i huvudsak att i slutomgången uppbäras av dem som har smågrisuppfödning. Jag skulle tro att de är att finna hos det mindre och medelstora jordbruket. De som har de s. k. svinstationerna är nog så kloka, att de inte ger sig på att samtidigt ha smågrisuppfödning. Om de gör det blir de varse, att smågrisarna blir ännu dyrare än om de köper dem även till ett ganska högt pris.

När det gäller det retroaktiva pristillägget på fläsk får vi också komma ihåg, att i subventionen på 30 kronor för första delen av detta produktionsår skall ligga även ersättning för en viss uppskjuten prishöjning. Visserligen höjdes priset på fläsk mellan den 3 september och fram till slutet av oktober eller början på november med 30 öre. Sedan har tillkommit en prishöjning på 10 öre. Men säkerligen är det berättigat att alla får ersättning även för den tid som gått. Farhågorna för orättvisa genom att stora producenter också får del av detta är betydligt överdrivna.

Många jordbrukare har så stor fodersädsproduktion, att de kan föda upp 200 grisar. Skulle det vara rättvist att de skulle få en begränsning till 20 grisar per leverantör? Det är ett ekonomiskt resonemang som jag tycker mera harmonierar med de fördelningsprinciper, som

är rådande österut, än med vad som är rådande i vårt land.

Så kommer jag till arealbidraget för vete. Där har man på grund av skördeförkluster föreslagit 150 kronor per hektar. Det skulle åtgå 48 miljoner att klara detta. Här har man också framfört kritik och sagt, att det är en väldig orättvisa att även de som fått hygglig skörd av vete får arealbidrag.

Om man jämför de priser som varit rådande på spannmål under det sista året finner man, att även de som fått full skörd av vete i fjol inte blivit överkompenserade, därför att priserna då låg så mycket lägre än världsmarknadspriset, att de med gott samvete kan ta emot dessa pengar. Varför har vi då haft lägre pris på spannmål? Jo, därför att jordbrukskalkylen har tagit i anspråk så mycket pengar för att tillgodose animalieproduktionen. Vi har varit överens om och jag hoppas att vi även i fortsättningen skall kunna vara överens om att föra en jordbrukspolitik, som ger rättvis bedömning även för det mindre jordbruket.

Nu säger man ifrån folkpartihåll, att det hade varit mera rättvist om man hade givit 250 kronor till dem, som hade lidit verklig skada av svartrosten. För att utreda vilka som skulle vara berättigade till detta bidrag föreslår man ett deklarationsförfarande i efterhand. De som fått mer än 30 procents minskning av skörden skulle genom intyg visa att detta var med verkligheten överensstämmande. Det är väl ändå ett ganska verklighetsfrämmande resonemang! Hur skall man ett halvår efteråt kunna undersöka ute i socknarna, hur stor skörd var och en fått? Är det någon som tror på att det hade blivit en objektiv bedömning? Jag tror det i varje fall inte.

Herr Ahlsten har även berört frågan om priset på hönsfoderblandning. Det har föreslagits bli högst 42 öre per kg. Jag skulle tro att det skulle bli en prisbildning under den kommande perioden,

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

som skulle medföra att hönsfoder inte används precis till vad det var ämnat utan även till foder åt andra djur, och det skulle vara väldigt besvärligt att komma åt detta.

Herr Svensson i Ljungskile har också framfört kritik mot att man höjt spannmålen under två år med 23 öre per kg. Jag har tidigare varit inne på den saken. Det har varit mycket större skillnad än 23 öre mellan världsmarknadspriset och hemmamarknadspriset, och vissa år har veteodlarna kompenserat det svenska konsumtionshushållet med bortåt 250 miljoner kronor per år. Det låga spannmålspriset har som sagt varit avsett att tillgodose den animaliska produktionen.

När det gäller spannmålspriset och ändringarna av detta är det klart, att det fört med sig en del konsekvenser som inte är precis angenäma. Här har förekommit en spekulation bland de svenska kvarnarna. Medan man i höstas hade 2 öre lägre pris på mjöl än vad man överenskommit med priskontrollnämnden och jordbruksnämnden, har man med sikte på att det skall bli ett högre mjölpris efter det att spannmålspriset går upp i september börjat höja priset på mjöl, och det är nu 5 öre högre än vad det var i höstas. Regeringen har fått rapport härom från jordbruksnämnden. Vi kunde inte stillatigande åse detta, utan vi har i dag i konselj beslutat att höja priset på spannmål, inte den 1 september utan omedelbart. Om inte denna höjning hade skett nu, så att kvarnarna fått betala fullt ut för spannmålen, skulle de tjäna cirka 15 miljoner kronor. Nu kommer i stället dessa 15 miljoner in till statskassan. Men staten har inte anledning att tjäna på detta, utan beloppet återgår till konsumenterna på så sätt, att man har beslutat att smör och margarin skall förbilligas med 15 öre per kg. Förbilligandet skall vara så länge som dessa 15 miljoner räcker.

Man har från folkpartihåll frågat, varför man inte lika gärna kunnat följa

folkpartimotionen och sänka matfettet med 30 öre. När denna motion lades fram hade vi inte möjlighet att skaffa pengar till dessa ting utan att öka statens subventioner. Jag skulle tro att detta hade varit främmande för majoriteten i riksdagen. Med de löneökningar som skett var det nödvändigt med en prishöjning på smör och margarin. När man nu får in pengar genom att man tidigare än man räknat med fördyrar brödet, är det klart att de pengarna skall användas till att förbilliga andra livsmedel. Priset på smör och margarin har det varit mest diskussion om, och vi ansåg det därför lämpligt att lägga sänkningen där.

Man har i detta sammanhang anfört mycket klander mot de prishöjningar som har skett och sagt, att de har medfört och kommer att medföra — såsom uttalades i den interpellation, som framställdes härom dagen — en mycket stark begränsning av konsumtionen. Jag har några siffror som talar sitt tydliga språk när det gäller konsumtion av smör. Om man sätter siffran på smörkonsumtionen i mars månad 1951 till 100, hade vi en smörkonsumtion i mars månad i år, som ligger vid siffran 95. Om vi sätter siffran för april i fjol till 100, är siffran för april i år 103. Då säger någon: Men då har ju smörkonsumtionen ökat! Det har den nog inte, därför att i fjol inträffade påsken i mars, då försäljningen och konsumtionen på grund därav var mycket stor, vilket gjorde att siffran för i år är missvisande låg. Följaktligen är den reella siffran inte så låg som 95. Siffran 103 är säkerligen något för hög, därför att i år inföll påsken i april.

Jag skulle tro att den verkliga konsumtionen av smör ligger någonstans mellan 95 och 100 procent av vad den var i fjol. Följaktligen har förbrukningen hållit sig väl uppe trots den presskampanj som förts i fråga om smöret, tyvärr i huvudsak ifrån folkpartipresen, där man säger sig värna om små-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

bruket. Där har denna agitation emot smöret varit starkast. Hur rimmar egentligen denna agitation med resonemanget om att man vill försöka hjälpa småbruket? Man blir ibland litet fundersam över vad som händer.

De prishöjningar som är företagna, har varit ett led i den ekonomiska utvecklingen, och man har anledning att på ömse håll se till att prishöjningarna inte blir större än att konsumenterna i olika läger har möjlighet att bära dem. Om de inte kan det, då måste man ha en lagom avvägd subvention, som är mycket svår att planlägga men där man skall utgå från den principiella inställningen, att vi inte skall ha högre subventioner än som är nödvändigt. Jag tror också att större delen av svenska folket är med på att jordbruket skall få vad det är berättigat till.

Till slut vill jag säga som här är sagt tidigare, att om man med sans och ansvar diskuterar de förslag, som här framlagts för att lösa jordbrukets prisbildning, varvid man måste anlita staten som reglerande faktor, så tror jag för min del att man måste medge att det skall ge både konsumenterna och producenterna sin rätt. Jag tror för min del att svenska folket har råd att låta jordbrukarna få sin rättmätiga del av nationalinkomsten.

Herr HÆGGBLUM (kort genmäle): Herr talman! Jordbruksministern gjorde, tyckte åtminstone jag för min del, ett oväntat försök att leda bort denna debatt från det sakliga planet, när han försökte smeta en hel del moraliskt mindrevärde på mig genom att skildra mig som en person, som är van att gå från det ena partiet till det andra och lämna råd. Jag skall inte falla i den fällan, men för att få denna sak avklarad skall jag inför kammaren erkänna mina synder. Jag har år 1923 kandiderat för Sveriges liberala parti. Därefter har jag

till år 1944 inte hållit ett enda politiskt föredrag, och jag har inte fått någon kommunal eller politisk förtroendeplats i något annat parti än det jag nu tillhör. Jag hade inte tänkt mig att detta skulle vara så besvärande för framtiden. Herr Norup kanske läser bibeln någon gång och har måhända observerat texten om grandet och bjälken. Nu har jag presenterat min bjälke och får kanske gratulera herr jordbruksministern för att han tillhör den lyckliga kategori människor, hos vilka något tvivel på den egna förträffligheten och på de egna ståndpunkternas riktighet aldrig någonsin blossat fram.

I sakfrågan vill jag säga, att jag hade väntat mig att statsrådet någon gång från den plats, där han nu sitter, skulle skaffa sig överblick över jordbrukspolitiken och skaffa sig anledning att ta reda på vad högern avsett med förslaget om fri prisbildning. Vi har klart och tydligt i förra årets protokoll inskrivit, att vi har föreslagit en fri prisbildning med gränsskydd. Med gränsskydd! Vi har aldrig talat om en fri prisbildning utan gränsskydd, och därför faller hela den motivering, som herr Norup här fört fram, nämligen att det vore vansinnigt att nu, när våra priser håller på att närma sig världsmarknadspriserna, släppa prisbildningen fri. Utvecklingen kommer helt säkert, herr Norup, att gå i den riktning, som vi har talat om. Någon gång kommer vi bort från planushållandet. Herr Norup har själv varit med om att ge osten fri nästa regleringsår. Därmed har vi fått den lilla gruppen av fria priser — matärter, matpotatis, foderkorn, foderhavre och ägg — utökade med ost. Det är i alla fall en sjättedel. I procent gör det inte så litet. Får vi hålla på en tid, så kommer vi nog fram till en fri prisbildning — under förutsättning av 1947 års beslut om gränsskydd.

När jag i dag läste i tidningarna om vad jordbruksministern sagt i första

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

kammaren, nämligen att priset på spannmål omedelbart skulle höjas med 13 öre, så tyckte jag att det var ett utomordentligt lämpligt levererat exempel på att högerns yrkande förra året om fri prisbildning under detta regleringsår var ett klokt och förnuftigt förslag. Vi exemplifierade då vad vi avsåg med att framhålla, att om spannmålsskörden skulle bli mindre än beräknat, så borde man kunna låta spannmålspriset stiga. Nu har regeringen gjort detta. Den har emellertid gjort det ur jordbrukets synpunkt dumt, så till vida att man har låtit de flesta jordbrukare, d. v. s. de i den minst goda ekonomiska ställningen, sälja sin spannmål till de förutvarande priserna, vilka sattes i fjol. När vi nu kommit så långt att en betydande del av spannmålen är såld och endast en liten del ligger i lager, tillämpar regeringen rekommendationen om fri prisbildning, som vi gav i fjol. Jag vill inte säga att tillvägagångssättet är rekommendabelt, men det visar att man under vissa förhållanden är nödgad att följa denna väg.

Det är likadant med subventionerna. Själva principen om deras avskaffande har herr Norup anledning att godkänna, men han säger att det hade varit olyckligt, om de hade varit avvecklade redan i år. Vi har erkänt att det i år varit en tvångssituation, men såvitt jag förstår — och även med det exempel som regeringens handlande understryker är riktigt — hade vi, om vi tidigare kunnat höja priserna på spannmål, inte behövt ha fullt så stora subventioner.

Detta om detta. Sedan har det glatt mig att konstatera att priset på smör har justerats. Det har glatt mig ur den synpunkten att det därmed blivit fastslaget, att en produkt inte under hela året behöver ha samma pris. Jag tror det är klokt att låta smörpriset sjunka under sommaren. När vi har gott om smör, behöver vi inte lagra, vilket bara skapar en sämre kvalitet åt konsumenterna. Då kan vi sälja mera, och i stället får vi

tillfälle att senare göra en motsvarande justering åt andra hållet. Nu säger herr Norup, att vi inte behöver vidta någon justering förrän de 15 miljoner kronorna har gått åt. Då antar jag att det räcker över valet, ty så var väl i alla fall meningen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag har begärt ordet litet senare på listan, och det är åtskilligt av vad jordbruksminister Norup här sagt, som med fördel kan tas upp då, i ett mera utvecklat sammanhang. Jag skall därför här endast göra ett par små genmälen.

Jordbruksministern talar om att det framförts kritik mot jordbrukskalkylen och att den varit berättigad. Han påstår emellertid också, att kritiken skjutit över målet, och så kommer naturligtvis de älskade skogsvinsterna in — och gärna för mig! Men dessutom kommer någonting, som liknar ett svinhugg, nämligen det att jordbruksministern kopplar samman mig med diskussionen om huruvida skogsvinsterna skall tas in i kalkylen eller inte. Redan vid remissdebatten i oktober sade jag klart och tydligt ifrån på den punkten, och jag har aldrig sagt någonting, som kan tolkas annorlunda än vad jag då sade. Det är därför direkt oriktigt att över huvud taget koppla samman mig med den frågan. Det är emellertid klart, att om man vill misstänkliggöra någon därför att hans ståndpunkter är besvärande, så kanske det måste gå till på sätt som här skett.

Sedan talade herr Norup om att vissa pressorgan skrivit, att en del av folkpartiets bönder borde försvinna ur partiet. Ja, »det rör mig inte», sa' gubben, när hunden bet honom i träbenet. Det får vederbörande pressorgan stå för själva. Men SLU förklarade för inte så länge sedan att en del bönder borde ut ur bondeförbundet, för att man där skul-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

le få in mera social och statsvetenskaplig expertis än bönderna själva förfogar över. Huruvida Dagens Nyheter och SLU skall bedömas efter olika måttstock överlåter jag åt jordbruksministern att göra upp med vederbörande.

När det sedan gäller leveransbidraget, hänvisar jordbruksministern bara till vad herr Ahlsten sagt, men det som herr Ahlsten anförde, framhöll jag redan i mitt huvudanförande, där jag underkände dessa motiv för att leveransbidraget inte skulle kunna göras retroaktivt. Jordbruksministern säger då, att man inte kan ta hur stora subventionsbelopp som helst, och det är vi i sak överens om. Men vad vi har rekommenderat är ju en överflyttning av subventionsbeloppen från veteodlare, som inte har fått skörden förstörd av svartrost, samt de större fläskproducenterna till mjölkproducenterna. Jordbruksministern säger att de retroaktiva grispremierna måste man ha för att fylla ut kalkylen, och det vill man göra på det sättet att de mindre jordbrukarna får så mycket som möjligt. Jag vill då säga som någon sade för en del år sedan i något politiskt sammanhang: »Ord är tåliga.» Dem kan man missbruka hur mycket som helst. Men att försvara dessa 10 000-tals eller 100 000-tals kronor i grispremier till en enda person med att man skall placera bidragen så, att de mindre jordbrukarna får så mycket som möjligt, är väl ändå orimligt. Något sådant kan väl ett statsråd ändå inte säga i en debatt, där det förs protokoll!

Beträffande frågan om huru mycket fläsk en del större producenter har producerat tycker jag att det som jordbruksministern anförde bekräftar mer än det dementerar. När det gäller de 4 000 grisarna har både herr Spetz i första kammaren och jag här åberopat statsrådets koalitionsbroder herr Svedberg, som jag hänvisar till. Däremot har jag nämnt ett exempel på en leverans av 3 100 svin, och det tror jag inte kan

vederläggas. Jag har nämligen det exemplet från mycket vederhäftigt håll och har detaljerna klara.

Att arealbidrag utgår till alla försvarar statsrådet med att priset på vete har varit så lågt, att även de som inte haft svartrost med gott samvete kan ta emot dem. Jordbruksministern går alltså helt och hållet ifrån det som i propositionen är motiveringen för denna åtgärd och anser att oavsett denna motivering kan bidragen gott utbetalas.

Vad sedan angår kampanjen mot smöret, så har det väl i den mån det har funnits någon sådan varit en kampanj *mot prishöjningen* på smör och margarin. Nu har regeringen genom att höja priset på bröd och sänka priset på smör i viss mån rört sig i samma riktning, ehuru den söker behålla smörgåsens bruttopris oförändrat.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP: Herr talman! När jag talade om skogsvinsterna sade jag, att kritiken varit ovederhäftig, framför allt från vissa tidningar. Jag vet mycket väl att herr Svensson i Ljungskile i höstas var emot tanken att införa skogsvinsterna i jordbrukskalkylen. Men när det gällt att misstänkliggöra jordbrukskalkylen har han varit i sällskap med de tidningsorgan jag nämnde.

Det har från folkpartiet föreslagits att man skulle ta pengar till leveransbidragen från de vetoarealsbelopp som inbesparas. Ja, vem vet hur mycket pengar det rör sig om? Jag tror ingen i dag har någon beräkning på det, och jag är övertygad, att om folkpartiets förslag antages får vi i så fall ta mera pengar till statssubventioner än som nu är beräknat.

Jag har ingalunda sagt att de små svinuppfödarna blir hjälpta därför att de stora får 10 000 kronor i svintillägg. Jag sade att det var rättvist att även de

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

stora svinproducenterna finge ersättning dels för fördyrade foderkostnader och dels för den brist som dock rådde i kalkylen under det år som nu är inne, och man fick lämna ersättning retroaktivt för att så mycket som möjligt tillgodose animalieproduktionen. Det var vad jag sade på den punkten. Följaktligen har jag inte sagt att de 10 000 kronor som går till större svinproducenter går till småbruket, men det är riktigt som herr Svensson sade, det beror på hur man använder ord. Herr Svensson har en stor förmåga att använda ord i demagogiskt syfte.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet påstår att jag har misstänkliggjort jordbrukskalkylen. Ja, för all del, den är en ruin, och det skall ju undersökas om den inte kan göras bättre. Jag interpellade här före jul om jordbrukskalkylen, och herr statsrådet och jag förde en debatt som finns återgiven i riksdagens protokoll, och jag har icke i tal eller skrift utanför denna kammare gått utöver vad jag har sagt direkt till protokollet. Huruvida det skall kallas att misstänkliggöra jordbrukskalkylen kan man tydligen ha olika meningar om; jag tycker inte det är det. Det påstods också vara att misstänkliggöra när vi i fjol påyrkade att man för detta regleringsår skulle göra vad bondeförbundet sedan i viss mån har gjort. Vi kritiserade clearingbidragen som var omöjliga, och vi sade att man borde lägga mera på mjölken, vilket nu har skett. Att säga en riktig sak tolv månader innan bondeförbundet kommer underfund med det är tydligen att uppträda som misstänkliggörare av jordbrukspolitik.

Jag var nere i Skåne i går i de allra fetaste bygderna och hörde talas om en jordbrukare som skulle få 20 000 kronor extra i svinpremier. Han tyckte att

han hade vunnit på lotteri och skulle köpa sig en bil.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag kanske skulle be om ursäkt för att jag lägger mig i denna högtidliga uppgörelse om jordbrukskalkylen, men det är väl så att även andra än experterna kan delta i diskussionen och säga sin mening.

När vi i förrgår påbörjade diskussionen om jordbrukspolitik, spelade man upp den gamla polskan om kalkylen, och jag måste säga, att man spelar den även i dag. Herr Hæggbloom vittnade om underbetalning, och han frågade patetiskt hur lågt jordbrukets löner skall ligga under industriens innan storstadstidningarnas skall gentemot jordbruket tystnar. Han talade även om hjälp i nödens stund, han talade om gränsskydd och slutade med att säga: »Om jag får sammanfatta, föreligger här såvitt jag förstår inga bevis för att den överenskommelse som är träffad mellan jordbrukets organisationer och regeringen betyder ett missgynnande av någon grupp av jordbrukare.»

I dag talar herr Hæggbloom om att han vill ha en fri prisbildning för att höja priserna på spannmål m. m. Jag måste säga att herr Hæggbloom har sjungit kalkylkärlekens haderi och hadera på ett sätt som visar både känsla och övertygelse, och det fattades bara bandyrör och toppluva för att vi skulle få en ny publikidol i vårt land.

Jag tror varken jordbrukare eller konsumenter i längden kan betjänas av att hålla sig i de blå skyarna när man skall syssla med så jordbundna saker som priser och lönsamhet i jordbruksnärigen. Lär man sig inte den ekonomiska realismen även för jordbruket utan låter dessa mer eller mindre underliga melodier spela, är jag rädd att vi får en snedvridning inom vårt näringsliv som varken industrien eller folkhushållet i

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

övrigt har råd att bära. Jag tror att den politisering och det taktikspel som vi i dag har fått bevittna i viktiga ekonomiska frågor är ödesdigra för vårt ekonomiska liv. Det finns nämligen vissa ekonomiska realiteter som vi aldrig kan komma ifrån.

Vid bedömande av ekonomiska frågor spelar känsla och taktik en stor roll inom samtliga partier. Har man hört på de debatter i ekonomiska ting som har förts under senare år och på sista tiden här i riksdagen, måste man ändå beklaga, att oppositionen, som säger sig företräda industriens, handelns och näringslivets speciella intressen, så lättsinnigt kan handskas med ekonomiska värden och skjuta dessa långt i bakgrunden för det taktiska och oratoriska spelet.

Jag tror det är viktigt och även nödvändigt i en demokrati att regeringens göranden och låtanden granskas såväl av opposition som av regeringspartier. En saklig och positiv granskning med ärligt uppsåt är av grundläggande betydelse om man inom riksdagen vid behandlingen av ekonomiska ting vill söka lägga dessa faktiska saker i diskussionen.

Det är också angeläget att det politiska spelet, inte minst här i riksdagen, inte bedrivs så, att de ansvariga skall så att säga få lägga sig i skyttegravar och tillgripa ställningskrigets taktik, ty dessa politiska diskussioner förlamar i så fall ett samhälle, som är och måste vara dynamiskt till sin struktur men som behandlas som om det vore statiskt.

Jordbrukskalkylen är tyvärr en mycket bräcklig ekonomisk skapelse, inte minst på grund av att samtliga partier i riksdagen av taktiska eller känslökäl fallit in i denna haderijargong, och det har blivit en H. C. Andersensk sagostämning som påminner om kejsarens nya kläder när man diskuterar jordbrukskalkylen och även andra ekonomiska ting. Jag vet mer än väl att svä-

righeter möter när man skall försöka få en bild av jordbruksnäringen. Den innesluter alla variationer på den sociala och ekonomiska temaskalan. Misstag har begåtts och kommer väl alltid att begås vid bedömningen av en så stor och betydelsefull del av svenskt näringsliv, men det finns inte därför någon anledning att se mer och bättre kläder på kalkylkroppen än som finns där. Jordbrukskalkylen har slitit ut de kläder vi alla var med om att tillhandahålla år 1947, och jag tycker det behövs en ny kostym, utan att konfektionsfabrikanten får ta det som intäkt för reklam för något visst standardmärke.

När jag förra året fick min motion godkänd om en skyndsam utredning och översyn av jordbrukskalkylen, förutsatte väl både riksdagen och utskottet att denna utredning omedelbart skulle verkställas. Så har inte blivit fallet, och på sista tiden har det presenterats olika propositioner som bygger på samma ekonomiska lergrund som föregående kalkyler. Jag måste i det sammanhanget säga att den diskussion vi för här i dag skulle ha fått en annan karaktär om riksdagens beslut föregående vår hade respekterats och vi hade fått en jordbrukskalkyl som legat närmare verkligheten än den nuvarande. Jag tycker att diskussionen här i dag borde ha beaktat detta sakförhållande.

Jag vill i detta sammanhang även göra en principiell fråga: Är regeringens överenskommelse med jordbruksorganisationerna att betrakta som ett definitivt ingånget avtal som inte kan eller får ändras av riksdagen utan att detta får avtalsbrottets karaktär? Detta är en oerhört viktig fråga, ty skulle så vara fallet, är det meningslöst både för utskottet och för kammare att behandla propositioner och motioner. Det borde då räcka med att man lät konstitutionsutskottet pröva dem i efterhand, och vi skulle inte behöva ödsla tid och arbete på detta.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Bedömandet av jordbrukskalkylen är även från en annan synpunkt en allvarlig fråga. Den omfattar nämligen ekonomiska värden och har en beskattningstendens som efter vad jag kan förstå borde vara riksdagen förbehållen. Statsrådet måste förstå att när det gäller miljardvärden är det angeläget att inte minst riksdagen har en fast grund, och enda sättet att få jordbrukskalkylen ur den förtroendekris som den för närvarande genomgår är att göra en allsidig utredning som tar sikte på att lägga erforderliga ekonomiska fakta på bordet. Det borde vara ett riktmärke för alla partier och alla intressen, och jag tycker att man skall skjuta spekulatioerna i bakgrunden.

Herr Jonsson i Skedsbygd sade i skattedebatten, att svenska folket väntar en skattesänkning. Jag tycker det även är angeläget att säga, att svenska folket också väntar en jordbrukskalkyl för att kunna bedöma om prishöjningarna är berättigade eller inte.

Statsrådet talade om att man håller på att glömma vådorna av avspärrningen, och det har också i olika sammanhang sagts, att man inte har förståelse för att jordbruket skall ha sin rättmätiga del. Jag vill säga att det är att förvanska de syften som förs till togs. Det är ingen som bestrider att jordbruket skall ha sin beskärda del, men när man inom folkhushållet har olika intressen i ekonomiska och andra avseenden, måste man självfallet ha möjlighet att sätta in frågan i ett större sammanhang.

Jag har avgivit en motion i denna fråga, där jag har vidhållit mitt krav på en skyndsam översyn av jordbrukskalkylen. Även om nu jordbruksministern har signalerat att han är beredd att tillsätta den, tror jag det är angeläget att riksdagen ytterligare understryker det, och eftersom utskottsbetänkandet är så uppbyggt att det knappast är möjligt att ställa andra yrkanden än så-

dana som har presterats i betänkandet, kommer jag att stödja det uttalande som görs i reservationen nr 5 under punkt C, avgiven av herr Näslund m. fl.

Sedan har det också sagts att det egentligen var höjningen av lantarbetarlönerna som motiverade dessa oerhörda förändringar. Jag har i motionen påtalat att den arbetstidssumma som ingår i kalkylen måste vara felaktig, ty denna arbetstidssumma har en storleksordning som inte kan ha sin motsvarighet i verkligheten. Jag var i går i tillfälle att besöka ett större jordbruk, där man år 1937 hade 26 arbetare. I går upplyste man att man för närvarande endast har fem lantarbetare i sin tjänst.

Jag vågar även säga, att när man tar lantarbetarlönerna till intäkt för påståendet att man skulle påverka kalkylen i inflationsdrivande riktning, så är det felaktigt, ty de grupper, som håller sig med lantarbetare, har jordbruk av en lönsamhetsgrad som skulle göra det möjligt att höja timlönen från 2,45 till det mångdubbla, utan att det ekonomiskt skulle påverka dessa grupper. Jag tror därför att denna jordbrukskalkyl i fråga om de summor, som man beräknar för löner o. d., innehåller låt oss säga 10 000, 20 000, 30 000, 40 000 eller 50 000 årsarbetare för mycket, och jag vågar säga att det finns utrymme för vissa justeringar utan att utgifterna ur kalkylsynpunkt skulle behöva höjas.

Det har i propositionen sagts, att den prisförhöjning som pågår skulle ha en stimulerande verkan och inrikta produktionen på ett visst sätt. Jag måste säga att utvecklingen har visat, att de »stimulerande» krafterna inte kommit till uttryck, men man har en känsla av att dessa ständiga »stimulerande injektioner» verkat ungefärligen som intressena inom vissa monopolgrupper har gjort. Det är väl ändå på det sättet, att man skall inte reglera det hela endast genom att höja priserna, utan man får väl även se till att relationerna mellan

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

olika grupper inom produktionen kan regleras genom justeringar nedåt i vissa fall.

Jag anser, att då det gäller dessa löner är det nödvändigt att vi får fram en helt annan beräkningsgrund.

Det har även sagts i fråga om smör och margarin, att vi nu skall få 15 öres nedgång i priserna på grund av att de större kvarnarna har höjt priset på mjöl, så att man har fått övergå till en annan prissättning på mjöl. Jag får ju säga, att när jag i den motion som jag väckt har krävt att vi skall ta bort det extra tillägget på margarin, så är det därför att jag anser det vara orimligt att man skall fortsätta med att försöka dirigera smörkonsumtionen medelst margarinpriset, ty margarinet är en för de bredare folklagren så viktig vara, att man inte borde göra några ingrepp där. Då jag förra året påtalade detta och ville att riksdagen skulle säga ifrån, att vi inte skulle göra några justeringar av margarinpriset, ansåg både departementschefen och ansvariga myndigheter att man endast i nödfall skulle tillgripa en justering. Men nu har vi fått uppleva att trots att avsättningsförhållandena för smöret inte försämrats så har man vidtagit denna åtgärd.

I detta sammanhang ber jag, herr talman, att få ställa ett särskilt yrkande. Jag yrkar bifall till jordbruksutskottets hemställan med de reservationer som jag anfört, nämligen med den ändringen att det stycke på s. 17 i utlåtandet, som börjar med »Beträffande de» och slutar på s. 18 med orden »och margarin», utbytes mot följande:

»Beträffande de i enlighet med prisöverenskommelsen företagna höjningarna av partipriserna på smör och margarin med 30 öre per kilogram ha framställts vissa ändringsyrkanden. I motion II: 609 yrkas att pristillägget på margarin av 30 öre måtte upphävas och att konsumtionsreglerande prishöjningar å margarin skola underställas riksdagen

för prövning och beslut. Detta yrkande biträdades av utskottets».

Jag kan inte finna att det är möjligt att få fram denna mening på annat sätt än som jag här föreslagit, och yrkandet bör kunna tas upp under punkt A.

Det är även andra saker som har påtalats här, bl. a. smågrisstödet. Jag måste ju säga att det svinaktiga i propositionen har inte fått något vidare kärleksfullt bemötande från olika håll med undantag för dem som anser att intressena bjuder att man skall företräda den meningen, att detta stöd måtte utgå.

Herr Ahlsten presterade en fläskstatistik som gjorde det möjligt för honom att säga, att det billigare fläsket hade givit konsumenterna cirka 100 miljoner kronor och att konsumenterna stod i skuld till producenterna med dessa 100 miljoner kronor. Ja, han sade även, att det var heder åt skåningarna, som gör oss en så stor tjänst genom att producera grisar. Det är givet att man skall hedra skåningarna, och jag får ju säga att det gör vi väl även i vissa sammanhang, vi ifrån upplandet, ty skåningarna intar en särställning. Men jag tycker att denna argumentering förefaller litet grand underlig, ty det är nästan så att det smakar litet av den där gamla valpropagandan, där man måste fråga sig om det var grisarna eller människorna som hade rösträtt. Jag tror att vissa saker som har timat inom den ekonomiska politiken och inte minst inom jordbrukspolitiken har gjort, att de mera bördiga jordområdena kommit i en särställning. Det är självklart att om det därtill finns en fördelning på de cirka 414 000 olika brukningsdelar som herr Hæggbloom talade om i förrgår, så är det hela så underligt avvägt att orättvisor måste uppstå.

Jag tror att det blir mycket svårt för småbruket att få någon del i gristilläggen. Visserligen säger man att 72 procent går till jordbruk under 30 hektar, och det gör ju 37,44 miljoner kronor.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Men när man ser efter hur mycket dessa brukningsdelar får per styck, så är det en mycket blygsam summa, och det visar sig att de ca 4,4 procent brukningsdelar som ligger över 30 hektar har möjligheter att få en åttadubbel utdelning mot de mindre jordbrukarna. Jag vågar därför ha den uppfattningen, att den begränsning av svintilläggen som ifrågasättes i reservationerna är berättigad, och jag kommer att rösta för denna begränsning.

Det är även andra saker som borde påtalas. Men jag har ett intryck av att om man anför kritik i en fråga, inte minst när det gäller jordbruket, så stämplas man såsom varande fientligt inställd till jordbruket, och det förmenas att man inte har förståelse för det hela. Jag tror, ärade kammarledamöter, att den ekonomiska situation som vi i dag befinner oss i och för resten ekonomiskt tänkande över huvud taget borde stämma till litet grand ekonomiskt ansvar. Det är nämligen inte bara jordbruket som vi behöver ta hänsyn till. Vi har exportindustrier, och vi har andra industrier, som också har sina problem. Det är självklart att man kan föra en ganska givande politik åt storbruket i dagens läge. Men om t. ex. våra möjligheter att exportera skulle förändras, så ställs vi inför ekonomiska fakta, som vi inte kan komma förbi, och det är angeläget att man beaktar detta. Man kan inte avdela en så pass stor och viktig sektor av svenskt näringsliv som jordbruket är och behandla det som en självständig angelägenhet. Man måste se det i dess stora sammanhang, och då är det fullt riktigt att man försöker bedöma det objektivt.

Jag vill säga, herr talman, att när jag i olika sammanhang har anfört avvikande meningar i fråga om vår jordbrukspolitik, så har det inte varit därför att jag är avogt stämd mot jordbrukarna, utan det har varit därför att jag lever på landsbygden så pass mycket,

att jag tycker det vore sorgligt om de olika stämningar, som har gjort sig gällande efter 1930-talet i fråga om samarbete o. d., skulle äventyras genom att man driver en ensidig politik när det gäller vårt jordbruk. Det är ur den synpunkten, herr talman, som jag vidhåller de yrkanden som jag har ställt.

Herr ADOLFSSON: Herr talman! Som underlag för den kungl. proposition som behandlas i detta utskottsutlåtande ligger en överenskommelse som har godkänts av jordbrukets två stora riksförbund, Lantbruksförbundet och Riksförbundet Landsbygdens folk. Det är givet att den utformning, som denna överenskommelse fått, bygger på den kännedom och den sakkunskap som finns inom vederbörande förbund. Det har ju från Mejeriernas riksförening, Sveriges slakteriförbund och Svenska lantmännens riksförbund förelegat klara utredningar om vilka marknadsmässiga prishöjningar man kunde företa och vilka åtgärder som i övrigt måste vidtas. Jag vill därför framhålla, att de som har ställt sig som reservanter måste ha klart för sig att reservationerna inte kan innebära någonting annat än att de har avvikande mening mot vad t. ex. Lantbruksförbundets och RLF:s styrelser och deras rådgivare har haft.

Vad beträffar herr Svensson i Ljungkile förvånar det kanske inte så mycket att han har en avvikande mening — det brukar han ju ha för det mesta. Jag vet knappast att han någon gång ansett att förslag som kommit från ansvarigt håll inom jordbruket kunnat godkännas, utan alltid har han velat ha det något annorlunda. Så är fallet även nu, och jag kan inte uraktlåta att peka på några delar av den reservation, där han står antecknad. På ett ställe talar man om att den kalkyl som vi nu har är bristfällig och att man inte kan läsa ut hur de miljoner som man nu är beredd

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

att besluta om kommer att fördelas inom det svenska jordbruket. Man för därför fram den synpunkten, att vi i stället för en kalkyl skulle ha tre kalkyler: en för jordbruk mellan 2 och 10 hektar, en för jordbruk mellan 10 och 30 hektar och en för jordbruk över 30 hektar.

Jag måste säga, att man har ju redan erkänt svårigheterna att göra upp en kalkyl, och då kan det inte vara lättare att göra upp tre kalkyler. Det finns så många i detta land och inte minst inom folkpartiet, som tycks ha svårt att förstå hur den kalkyl, som vi nu har, är uppbyggd och hur den verkar, och jag föreställer mig att det skulle bli ännu svårare för dem att förstå tre kalkyler.

För övrigt kan man fråga sig vad det skulle tjäna till att göra en sådan uppdelning och varför man just beträffande jordbruket är så angelägen att dra gränser och göra indelningar i grupper. Man påstår att det är därför att om man gör en generell prishöjning till förmån för producenterna, så tjänar en stor producent så mycket mera än en liten producent. Det är givet att bruttointkomsten för vederbörande ökar med den ökade omsättningen, den större produktionen, men detta är ingenting för jordbruket utmärkande. Om man skall vara riktigt logisk skulle detta innebära att om priskontrollnämnden inom andra områden, t. ex. inom handeln, fastställer handelsmarginalerna och man har samma marginal för en viss vara — det kan gälla kaffe, mjöl eller något annat — så är det givet att den lille lanthandlaren, som är ensam i sin butik eller sköter den med familjens hjälp, gör en mindre bruttovinst än varuhuset som har hundratals anställda. Men där hör man aldrig från folkpartiets sida att det är fråga om någon orättvisa. Man skulle kunna räkna upp många fler sådana fall, men vad jag här anfört får räcka.

Beträffande förslaget att man skulle göra tre kalkyler i stället för en måste jag säga, att det nog får inrangeras i den vanliga trallen från herr Svenssons i Ljungskile och hans medreservanterns sida; huvudsaken för dem är ju att de skall ha något annat att komma med än det som föreslagits från jordbrukets sida.

Herrar Ståhl och Widén har i denna kammare väckt en motion som också tagits upp i den reservation, som fogats till utskottsutlåtandet av folkpartisterna herrar Näslund, Johnsson i Kastanjegården och Svensson i Ljungskile. I denna motion begär man en höjning av mjölkprisbidraget med 5 öre per kilogram mjölkfett för Värmlands vidkommande. Detta betyder 0,175 öre per kilogram mjölk. Det är alltså rätt blygsamma krav, som herrar Ståhl och Widén har, och jag skulle i princip inte ha något emot att en sådan höjning komme till stånd. Men man har glömt en väsentlig sak, och det är att om man fördelar ett mjölkprisbidrag, som här skett i uppgörelsen och vilket även är jordbruksutskottets förslag till riksdagen, då har man en given summa att fördela. Nu vill man alltså bryta sönder det förslag som föreligger. Om man inom Värmland höjer bidraget med 0,175 öre per kilogram mjölk, måste man sänka bidraget på annat håll, ty eljest räcker inte ramen för tillgängliga medel. Jag har inte kunnat utläsa ur vare sig reservationen eller motionen, var man skall företa en motsvarande prissänkning. Det borde man kunna göra. Man bör säga ifrån om man skall sänka bidraget i Västerbotten eller Norrbotten eller annorstädes.

Här har talats rätt mycket om svartrostskadorna, och jag vill bara understryka vad som framhållits på den punkten från en hel del håll, nämligen att det skulle vara fullkomligt omöjligt att nu, snart ett år efter det att den skadade skörden bärgats, kunna uppskatta

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

hur stora dessa skördeskadorna varit. Det vore omöjligt att kontrollera och få fram exakta uppgifter. Man tillämpar nu den metoden att beloppen utbetalas generellt till alla som skördat vete föregående år. Därvidlag är uppgifterna redan lämnade, beroende på att i samband med deklarationen för fastighetstaxering i höstas också gjordes en allmän jordbruksräkning. Man har följaktligen arealerna givna, och ärendena kan därför utan alltför mycket krångel expedieras.

Beträffande de förut påtalade mul- och klövsjukeförlusterna vill jag helt instämma med herr Ahlsten. Det vore beklagligt om det skulle bli så att vederbörande bleve utan bidrag på grund av att folkpartiet i sin iver att försöka hitta anmärkningar emot Kungl. Maj:ts förslag har rusat iväg och väckt en motion som var överflödigt, vilket man kunnat bli upplyst om, för den händelse man rådgjort med den medlem av folkpartiet som suttit med i förhandlingsdelegationen.

Ifrån flera håll har man önskat att tillägget för levererade grisar skulle begränsas till 20, såsom man yrkar från folkpartiets sida, medan andra vill öka antalet till 40. Beträffande folkpartireservanternas förslag framgår det inte, om de avser hela prisregleringsåret eller en kortare tid; men man kan nog närmast läsa fram att det är hela prisregleringsåret som avses i reservationen. I så fall skulle följden sannolikt bli — vilket också påtalats tidigare — en rätt livlig och omfattande livdjurs-handel med grisar i avsikt att söka jämna ut antalet, så att det inte blev över 20 stycken på alltför många ställen. Jag tror att ett sådant förslag, om det godkändes av riksdagen, skulle innebära att missbruk i rätt stor utsträckning kunde förekomma.

Till sist, herr talman, vill jag också något beröra subventionerna. Det är närmast från högern man har gått fram

med en reservation för att få till stånd en utredning om avveckling av de utgående subventionerna. Det må nu vara en sak, men vad som förvånat mig i detta sammanhang är att bland reservanterna återfinnes även herr Hæggbloom, som sitter med i lantbruksförbundets styrelse. Vid de överläggningar, som varit gemensamma för lantbruksförbundets och RLF:s styrelser, där förhandlingsdelegationen har redogjort för förhandlingsläget och för hur förhandlingarna skulle läggas upp och där den slutliga uppgörelsen också godkändes av lantbruksförbundets och RLF:s styrelser, där framlade inte herr Hæggbloom någon reservation utan godkände denna uppläggning. Hädanefter behöver således inte herr Dickson, som för ett par år sedan måste söka upp tre folkpartister för att hitta två olika uppfattningar gå så långt. Han kan nöja sig med att gå till sin partivän herr Hæggbloom, så hittar han hos en högerman två uppfattningar på en gång: en företräder han i lantbruksförbundets styrelse och en annan när han sitter i riksdagen.

Beträffande arbetskraftsfrågan, som herr Lundberg var inne på, var det i mycket stor utsträckning obefogade och överdrivna farhågor han där gav uttryck åt. Jag vill upplysa om att den arbetskraftsvolym, som ingår i jordbrukskalkylen, omfattar ungefär 950 miljoner arbetstimmar per år. Om man, herr Lundberg, delar upp denna siffra på årsarbetare med en normal arbetstid på 2 400 timmar — vilket motsvarar 8-timmarsdagen under 300 arbetsdagar — får man ett antal som blir mindre än antalet brukningsdelar i landet. Man bör också göra klart för sig att den arbetskraftsreduktion som göres i jordbrukskalkylen, 3 procent för närvarande, är mycket kraftig. Vi skall vidare ha klart för oss att av den totala arbetskraftsvolymen vid jordbruket är ca 20 procent eller något däröver lejd arbetskraft, under det att ca 80 procent är

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

jordbrukets egen arbetskraft. Detta är också naturligt med hänsyn till att det svenska jordbruket i så stor utsträckning är familj jordbruk, är mindre jordbruk som skötes av ägaren med familjemedlemmar. Därför tror jag som sagt att man lugnt kan påstå, att de farhågor som herr Lundberg i denna del hyste var överdrivna och ingalunda behöver föras fram på det sätt som han gjorde.

Ja, herr talman, jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Jag vill bara till slut säga, att för det svenska jordbruket och det svenska folkhushållet torde det vara nödvändigt att vi här i riksdagen ställer oss positiva till det förslag som här framlagts. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Herr Adolfsson säger att jag uttalat obefogade farhågor i fråga om arbetskraftsproblemet, och han försöker bevisa detta genom att påpeka att årsarbetarnas antal blir mindre än antalet brukningsdelar i landet. Jag har i min motion framhållit att detta är förhållandet, ty om man räknar med 2 400 timmar per år och arbetare gör detta 396 250 årsarbetare, och eftersom vi har 414 000 brukningsdelar, enligt statistiken, så är det alldeles självklart att årsarbetarnas antal är mindre.

Men jag vill fråga: Är det någon som tror att årsarbetarnas antal kan räknas fram genom att dividera antalet arbetstimmar med antalet brukningsdelar? I gruppen 0,26—2 hektar har vi 118 214 brukningsdelar enligt statistiken. Jag kan tala om att i den statistiken ingår även jag, och det antal arbetstimmar som jag — enligt den konstruktion kalkylen har — skulle nedlägga på dessa brukningsdelar, är av en storleksordning som man behöver vara astronom för att kunna få fram siffror på.

På frågan varför man vill göra denna uppdelning i olika grupper inom jordbruket vill jag svara att den splittning av brukningsdelar, som har skett, har medfört ekonomiska och sociala problem som tangerar alla olika grupper, både fattiga och rika, och alla samhällsskikt. Därför måste man, om man skall vara realistisk, ta hänsyn till jordbruket som det är och icke som man önskar att det skulle vara.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag skulle absolut inte ha besvärat kammaren och tagit till orda — det har diskuterats och debatterats tillräckligt; vi började i onsdags och har fortsatt i dag — om det inte hade varit så, att jag jämte herr Svedberg i första kammaren har tillåtit mig att till utskottsutlåtandet foga en reservation.

Innan jag går till den skulle jag emellertid vilja anföra några reflexioner när det gäller arealbidraget för vete. Detta skall ju utgå med 150 kronor per hektar till och med åt de odlare som inte har fått några svarstrostskador. Då är det ganska egendomligt hur man i samma proposition behandlar den framställning från länsstyrelsen i Norrbottens län, som gäller jordbrukare i Norrland vilka har fått skörde skador, orsakade av regn. Hur går man där till väga? Jo, man föreslår att dessa jordbrukare, om de är i ekonomiskt synnerligen svåra förhållanden, skall kunna få s. k. stödlån vara 4 % ränta skall betalas. Man blir ju inte förvånad över den olika behandling som sydsvenskar och norrlänningar får när det gäller jordbruksstödet.

Pristillägget på levererade svin har det ju talats så mycket om, att jag inte behöver erinra om hur det är beskaffat, detta trettiokronorstillägg. Vi reservanter har sagt att vi delar departementschefens uppfattning, att pristillägg bör utgå för stimulans av produktionen, men det är den stora skillnaden mellan

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

utskottsmajoriteten och oss, att vi anser att en begränsning till högst 40 svin bör ske.

Om man menar att detta tillägg skall komma de mindre jordbrukarna till del, vinner man nog detta mål bäst om man begränsar den bidragsberättigade kvantiteten till 40 svin. Jag skulle för min del gärna ha varit med om förslaget att begränsa kvantiteten till 20 svin; vår reservation är egentligen frukten av en kompromiss, som vi framförde vid utskottsbehandlingen. Den vann inte majoritet i utskottet, men om vi inte hade försökt oss på denna kompromiss, hade jag sannolikt varit inne på den där tjugulinjen.

Vad som gör att jag för min del ställer mig mycket betänksam till förslaget om bidrag utan kvantitetsbegränsning är ett meddelande som en av ledamöterna av jordbruksutskottet har lämnat. Han meddelade att det var en person som i fjol kunde sälja 3 100 gödsvin. Det var en synnerligen god affär, som mannen var mycket belåten med, ty fläskpriserna stod högt. Vad säger ni om att han nu, tre kvarts år efteråt, får en extra premie på nära 100 000 kronor eller närmare bestämt 93 000 kronor? Jag kan inte begripa hur man kan stimulera fläskproduktionen genom att tre kvarts år i efterhand utbetala 93 000 kronor till en svinuppfödare. Men det är ju gudskelov så bra, att man inte begriper allt i denna världen, och då får man tänka sig att de som har makten och som har genomdrivit detta i utskottet har bättre förstånd än jag har.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen nr 3, av herr Svedberg och undertecknad, i vad den avser pristillägget för svin.

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! De betydande kompensationskrav från jordbruket, varom nu är fråga, är i huvudsak en följd av de allmänna pris-

stegringarna och inflationsutvecklingen. Att prisstegringarna på andra områden av näringslivet måste återverka på jordbruksproduktionens kostnader och öka dessa är självklart.

Som bekant har prisstegringarna medfört synnerligen olika verkningar för olika grupper av medborgare. Å ena sidan har de medfört en rekordartad vinstkonjunktur för bolag och enskilda företagare inom vissa näringsgrenar. Å andra sidan har genom den allmänna kostnadsstegringen stora medborgargrupper antingen icke kunnat förbättra sin standard eller fått den försämrade. En särskild betydelse har här kostnadsutvecklingen inom jordbruket, vars produktpriser mera än priserna på de flesta andra varor direkt och omedelbart påverkar levnadskostnaderna för den stora allmänheten.

Vi har i samband härmed rätt och slätt ställt den frågan, om inte statsmakterna i syfte att motverka levnadskostnadsstegringen och stabilisera levnadskostnadsnivån genom att hårdare beskatta konjunkturvinsterna och genom att utnyttja en del av budgetöverskottet skulle kunna kompensera jordbruket subventionsvägen. I vart fall anser vi det vara oriktigt att mitt under en avtalsperiod genomföra så betydande prisstegringar på livsmedel som de som genomförts och som planeras för i år. De borde i vart fall ha uppskjutits till nästa avtalsrörelse. Om utvecklingen skall fortgå som hittills blir det alltmera orimligt att göra upp avtal ens för ett år i sänder, och det borde väl vara möjligt att sammankoppla pris- och löneuppgörelsen och åtminstone något så när hålla levnadskostnaderna konstanta under en kort avtalsperiod, därest man vill att allmänheten över huvud taget skall ha förtroende för den ekonomiska politiken.

Jag vill till frågan om subventioner i allmänhet säga vad jag i denna kammare har sagt flera gånger förut. Vi anser visst inte att subventioner i och för sig

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

är något idealiskt system. Tvärtom anser vi att arbetare och andra grupper i samhället bör ha sådana inkomster att de kan betala varor och tjänster till de kostnader dessa betingar. Men det finns lägen där subventioner kan vara mycket lämpliga och nödvändiga, och ett sådant läge föreligger enligt vår mening nu. Regeringen har också delvis slagit in på denna linje genom att medelst subventioner till viss del hindra de stegrade produktpriserna att slå igenom i konsumentpriserna. Men varför kan man då inte fullfölja den inslagna vägen konsekvent, i vart fall till nästa avtalsuppgörelse?

I perspektiv sett bör väl också en annan sak tas med i beräkningen. Det finns åtskilliga tecken på begynnande vikande konjunkturer. Även om jag inte vill karakterisera dessa som tecken på att krisen redan är här, har man väl ändå anledning att ställa frågan, om det kan vara ändamålsenligt att nu pressa upp livsmedelspriserna och levnadskostnaderna och därmed befordra kompensationskrav från alla de håll där detta blir en naturlig följd.

Och den frågan bör väl ingen kunna komma ifrån att ställa sig, allra minst regeringen, detta under förutsättning självfallet att regeringen inte menar att arbetarnas, tjänstemännens, folkpensionärernas och andra liknande gruppers levnadsstandard skall pressas ned genom utebliven kompensation. Är detta däremot avsikten, då är ju den politik som nu bedrivs begriplig för oss.

Att detta i vart fall är högerreservanternas mening är uppenbart. I reservationen nr 2 beklagas att subventionslinjen över huvud kommit i fråga och pläderas för att den snarast bör överges och att produktpriserna bör tillåtas att ohejdat slå igenom i konsumentpriserna. Dessa reservanter menar säkerligen inte att de av dem förordade prishöjningarna på livsmedel skall åtföljas av motsvarande stora lönekomensationer och höj-

ningar av anslagen till sociala ändamål. Herrarna på den kanten brukar ju inte utmärka sig som förkämpar för höjda löner och sociala anslag.

Nu har ju en av talesmännen för denna åsikt här sagt att det bara är fråga om att utarbета en plan, men jag tror jag kan instämma med jordbruksministern i att en dylik plan skulle vara rätt meningslös i nuvarande läge. Nej, man menar naturligtvis att de breda massornas levnadsstandard skall skäras ned väsentligt, och utifrån denna inställning är självfallet högerreservanternas ställning i subventionsfrågan konsekvent. Men detta är mer än man kan säga om regeringens och, skulle jag vilja tillägga, folkpartiets linje.

Om man i nuvarande läge, med vikande konjunkturer och prisnivå på flera områden, verkligen vill hindra kostnadsnivåns fortsatta stegring, borde man förhindra en kännbar höjning av folkets levnadskostnader, och de som inbillar sig att en begynnande arbetslöshet skall skrämja arbetare och tjänstemän att frivilligt acceptera en nedskärning av levnadsstandarden kommer att bli besvikna, det är jag övertygad om. Man borde i vart fall, det är vår mening, om man över huvud taget vill söka få något grepp över det nu inträdande ekonomiska läget, uppskjuta en dylik stegring tills åtminstone sikten är klar.

För övrigt står det klart för varje vettig människa att konjunkturerna kommer att vika än mer, om inte de som vill krig kan få i gång ett sådant. Det är nu en gång det nuvarande systemets dilemma.

Då vi här i riksdagen har att ta ställning till hithörande frågor, befinner vi oss alltid i ett tvångsläge. Då frågorna kommer på riksdagens bord har uppgörelse för länge sedan slutits mellan staten och jordbrukarnas organisationer och prishöjningar redan genomförts. Riksdagen står närmast inför fullbordat faktum, och detta är, tycker jag, synner-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

ligen otillfredsställande, särskilt som det här rör sig om både skatter, betydande anslag och en viktig del av den ekonomiska politiken.

Vi har i motion nr 631 i denna kammar föreslagit att prishöjningen för i år skall kompenseras för konsumenternas del genom en sänkning av margarin- och smörpriset med 1 krona per kilogram och att motsvarande belopp till jordbruket skall utgå av statsmedel. Jag behöver inte påpeka att pengar för ändamålet finns. Vår motivering härför är dels den som jag förut nämnde, att livsmedelspriserna inte borde få stiga under löpande avtalsperiod, dels att smörkonsumtionen sjunker som en följd av det höga smörpriset, dels att smör exporteras till utlandet för lägre pris än som gäller här hemma, och att margarinskatte är en utmaning mot fattiga människor.

Vi kan redan notera en delseger för vårt krav. Jordbruksministern signalerade i onsdags i medkammaren en pris-sänkning på smör och margarin med 15 öre per kilogram. Men samtidigt skall ju brödpriserna höjas i samma mån. I folkpartireservationen yrkas på 30 öre. Men det är naturligt att denna fråga är ett känsligt kapitel och att den kommit i centrum för prisdiskussionen just nu. Jag vill också erinra om att fru Gärde Widemar har snällt bett om att få restaurangblandning. Även socialdemokraten Lundberg vill sänka klasskatten på margarin. Men han tycks vara en ropandes röst i sitt eget parti, i alla händelser bland dess medlemmar i jordbruksutskottet. Man kan kanske förutsätta, att en och annan socialdemokratisk arbetarhustru och folkpensionär lägger detta på minnet. Det är i alla händelser ingen obetydlighet att betala över 1:50 i skatt på varje kilo margarin. Och det synes oss särdeles orimligt i dessa tider av svällande statsinkomster.

I fråga om den föreliggande uppgörelsen i övrigt skall jag inte gå in på

några detaljer, främst därför att det synes tjäna så litet till nu, då uppgörelsen snart går ut. Jag delar emellertid deras mening som har sagt, att den i vissa delar leder till ganska underliga konsekvenser. Arealbidraget skall utgå även till veteodlare, som skonats ifrån svartrostens härjningar, engångsersättning på många tusental kronor går till svinuppfödare med stor fläskproduktion, medan som bekant mjölkproducenternas leveranstillägg inte blir retroaktivt. Och något annat än en fattig hjälp till offren för översvämningskatastrofen i Emådalen har man inte heller kunnat vara med om. Det är trots vad som har sagts uppenbart att många småbönder och särskilt konsumenterna tycker att uppgörelsen fått en särskilt i nuvarande ekonomiska läge utmanande form.

Och herr Waldemar Svensson har inte varit sen att utnyttja detta. Han och hans partikollega herr Ahlsten gjorde ett försök att mota sin partikamrat i grind. Men jag tror inte att försöket går hem ute bland folket i landet lika bra som det kanske gjorde här i kammaren, ty man ser nog ute bland folket mera klassmässigt på frågan, som folk nu brukar göra, då det gäller deras livsintressen. Att socialdemokratiska riksdagsmän från Norrland känner sig besvärade förstår jag, även om jag kanske tycker att de har begått en i viss mån taktisk blunder, när de låtit folkpartiet bjuda under med så mycket som hälften i grisfrågan.

Frågan om beräkningsgrunderna vid fastställandet av compensationen till jordbruket har kommit på tal. Alla tvingas nu erkänna att den nuvarande jordbrukskalkylen är en synnerligen otillfredsställande metod. Det ansåg också riksdagen redan 1947, då man beslutade om en ny metod, som gick ut på att beräkningarna skulle grundas på en viss typ av jordbruk, medelstora jordbruk. I hela fem år har regeringen inte brytt sig om att effektuera detta riksdagens direktiv, och det är, menar jag,

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

en allvarlig försummelse, särskilt som detta direktiv tillkom på den dåvarande regeringens eget initiativ. Och denna försummelse går ut över jordbrukets utövare. Misstron mot kalkylen gör att kompensationen till jordbruket betraktas som godtycklig, i hög grad tillkommen på en höft och som en följd av en viss politisk kombination i riksdagen. Minst av allt är en sådan tingens ordning till förmån för jordbrukarna själva och de rättvisa anspråk de kan ha.

Till förslaget om att begränsa det retroaktiva gristillägget till 20 resp. 40 grisar säger jordbruksministern i debatten, att ett sådant förslag påminner om fördelningsprinciper som tillämpas österut. Jag tror inte att man behöver gå så långt för att finna motsvarigheter. Det är ju här i alla fall fråga om statsmedel, och det förekommer ju mer än en gång att dylika i vårt land fördelas efter en viss behovsprövning. Jordbruksministern sade också, att det främst är de små och medelstora jordbrukarna, som svarar för smågrisuppfödningen. Om detta uttalande skall gälla landet i dess helhet och generellt, så måste man nog först räkna bort hälften av alla jordbrukare, nämligen de minsta. Beträffande den återstående delen av jordbruket kan kanske jordbruksministerns uttalande stämma.

Om reservationen nr 1 skall jag inte orda, då den där berörda frågan om producentbidraget på mjölk återkommer i sitt rätta sammanhang nästa vecka, då vi behandla jordbruksuppgörelsen för nästa år. Jag vill inom parentes säga, att då jordbruksutskottet inte fått det ärende som vi nu behandla färdigt tidigare, så förvånar det mig att inte talmanskonferensen yrkat på att de bägge uppgörelserna, som i stort sett gäller samma saker, skulle behandlas samtidigt. Det hade ju varit att spara något av riksdagens just nu dyrbara tid.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna 501 i första kammaren och 631 i andra kammaren om sänkning

av smör- och margarinpriserna med 1 krona per kilogram. Jag vill samtidigt meddela, att jag, om detta förslag faller, kan stödja reservationen nr 5. Jag kommer alldeles oavsett detta att stödja reservation nr 4.

Herr WIDÉN: Herr talman! Jag har nöjet att på en punkt kunna instämma med föregående talare, och det är när han uttalade sitt beklagande över att vi icke kunnat få de två utlåtandena ifrån jordbruksutskottet, det som vi behandla i dag och det som vi skall behandla nästa vecka, sammanförda till en enda debatt. Jag tror att hela debatten skulle ha vunnit på en sådan koncentration.

I onsdags ställde herr Hægglom en fråga i kammaren som, om jag inte missuppfattade den, innebar ungefär följande: Hur mycket skall jordbruksarbetarnas löner ligga under industriarbetarnas för att jordbruket ej skall anses vara gynnat? Jag skulle gärna av herr Hægglom vilja få reda på vad han åsyftar med denna sin fråga, eftersom han ställde den här i kammaren. Finns det någon här som har gjort något uttalande som kan ge anledning till denna hans fråga?

Jag skulle för övrigt vilja instämma i vad en del olika talare sagt angående de angrepp, som ifrån vissa pressorgan har riktats mot jordbruksuppgörelsen och jordbruket som sådant. En överdriven och i många fall på felaktiga grunder byggd propaganda mot jordbruksuppgörelsen skadar inte bara jordbruket som sådant utan skapar också en irritation i samhället, vars verkningar man för dagen ej kan överblicka. Men samtidigt vill jag också säga ifrån, att jag har en känsla av att den vederhäftiga och sakliga kritik som framförts emot jordbrukskalkylen och jordbruksuppgörelsen, inte får det rätta bedömandet ifrån förhandlarnas sida eller ifrån uppgörelsens försvarare. Man har en känsla av att man på det hål-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

let är rädd för all kritik, även om den är saklig och framföres i positivt syfte. Det kan konstateras, att den kritik som tidigare framförts mot jordbruksuppgörelserna i viss mån har blivit beaktad vid årets uppgörelse. En kritik kan föra fram till vissa mål, och det är väl därhän den syftar. Förhandlarna har varit alldeles för känsliga för den framförda kritiken.

I onsdags talade herr Pettersson i Dahl om att han var förvånad över den irritation som prishöjningarna på jordbrukets område skapat. Han jämförde då dessa prishöjningar med den prishöjning som skett på kaffe och menade, att det i det senare fallet skett en stor prishöjning utan att det har skrivits och talats så mycket därom som om prishöjningarna på jordbrukets produkter. Men vad är det för skillnad mellan förfarandet vid dessa olika prishöjningar? Jo, vad det gäller kaffet är prishöjningen i stort sett beroende på den prishöjning som skett på världsmarknaden. Men när det gäller jordbrukets prissättningar, så vet vi alla att där är det fråga om ett direkt politiskt ställningstagande, det är regering och riksdag som beslutar i dessa prisfrågor. Är det då att undra på att dessa problem underställes både kritik och debatt? Jag anser det helt naturligt, och det är en direkt följd av det nuvarande prissättningsförfarandet.

Jag skulle här gärna vilja göra en mera personlig deklARATION. Jag är mycket skeptisk emot det nuvarande prissättningsystemet på jordbrukets område. Jag tror inte att totalkalkylen och det nu tillämpade prissättningsförfarandet är någonting som kan stå sig länge. Nu har jordbruksministern utlovat en utredning. Hur pass djupgående den blir vet jag inte, men vi har ju hört, att vi snart får del av de direktiven. Jag har en känsla av att vi här är på väg in i en återvändsgränd. Jag ber att få anföra ett exempel. Vi vet att det varit rätt mycket rabalder om prissättningen, när det

gällt avtalet för nästa års prisuppgörelse. Det talas om att herr Norup hade ingripit under förhandlingsskedet. Vad var anledningen? Anledningen var ju, efter vad jag kan förstå, att avtalet mellan lantarbetsgivarna och lantarbetarna inte kunde fullföljas förrän man från jordbrukets sida hade garanti för att täckning kunde erhållas för de nya lantarbetalrönerna. Frågan togs då upp inför jordbruksministern och finansministern. Vi har i dag kommit i det läget, att avtalsförhandlingar mellan lantarbetarna och lantarbetsgivarna inte kan avslutas mellan dessa två parter, utan i stället för lantarbetsgivarna blir det regeringen som inträder som motpart på lönemarknaden.

Man måste fråga sig: Är detta en utveckling som kan fortsätta, och är det en utveckling som vi kan anse vara önskvärd? Jag tror att vi här behöver komma fram till ett mera generellt verkande prissättningsystem, som kan skapa garantier för att vi får en tillräckligt stor jordbruksproduktion i vårt land för att möta eventuella avspärrningar, men som samtidigt också kan skapa trygghet för jordbrukets utövarer. Jag tror att vi här måste komma fram till andra former för prissättningen än vi har för dagen.

För övrigt har jag intet annat yrkande än bifall till reservationen av herr Näslund m. fl.

Herr **JOHNSON** i Kastanjegården: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att säga, därest det inte observerats — i varje fall hade det inte observerats — i första kammaren — att jag är medansvarig till den reservation, som avgivits av herr Näslund m. fl.

I onsdags kom jag händelsevis in i första kammaren, då Blekinges nye landshövding höll på att tala om »folkpartikverulanten i andra kammaren». Han sade, att det var ofint att tala om en ledamot, som tillhörde den andra kam-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

maren och inte kunde försvara sig. Men så upprepade han, förstod jag, vad han i ett tidigare anförande hade sagt, och han nämnde då herr Waldemar Svenssons namn. Nu har jag aldrig förstått varför kamrarna skall polemisera så där mot varandra, men när vår landshövding, herr von Heland, har gjort det, är det väl inte ur vägen att jag också med anledning av vad han sade säger några ord om just detta spörsmål.

Han talade om »folkpartikverulanten» herr Waldemar Svensson. När man nu talar om honom skall jag be att få säga, därest det inte är känt, att jag befinner mig i samma sällskap utan att någonsin ha räknat mig som kverulant. Anledningen till att jag står på samma linje som herr Waldemar Svensson är, att han — såvitt jag har funnit — alltid har arbetat för den grupp av jordbrukare här i landet, som inte har det alltför bra. Jag tycker nog att det utan överdrift kan sägas, att man inte alltid har tagit den hänsyn till denna folkgrupp, småbrukarna, som man hade bort göra. För resten har ju herr Norup sagt, att småbrukarna fått mera av denna uppgörelse än tidigare. Samtidigt säger herr Norup att småbrukarna ännu har att fordra. Jag tycker för min del att detta är det bästa betyg som herr jordbruksministern kan ge herr Waldemar Svensson, ty om han säger att småbrukarna vid denna uppgörelse har mer att fordra än de fått, är det klart fastslaget att denna folkgrupp ännu ligger efter.

Jag har med stort intresse läst vad som skrivits om vår nye landshövding, herr von Heland, under dessa dagar. Detta är väl helt naturligt, eftersom jag skall göra närmare bekantskap med honom. Jag har med beundran läst om allt vad han har gjort och alla uppdrag han har haft. Men det är något, som han inte har varit men som jag har varit, nämligen småbrukare. Jag har inte på något ställe kunnat upptäcka, att herr von Heland har varit småbrukare, men jag

har varit det. Det är längesedan nu; jag har en något större egendom att bruka numera. Det är väl så, att de första åren alltid är hårda för en jordbrukare, men i synnerhet för en småbrukare. Jag var också tidigare van vid ett större jordbruk, och det tog inte så lång tid för mig att komma underfund med att vad jag än skulle bli här i livet, skulle jag i varje fall försöka ge mig ifrån det småbruk, som jag börjat med.

Nu sade herr von Heland, att det inte är så farligt med småbrukarna, men att det är vid de medelstora jordbruken som man sliter ihjäl sig och får arbeta över förmåga o. s. v. På den punkten skall jag inte ta upp någon som helst polemik mot vår nye landshövding. Det kan vara till dess han om en vecka tillträder sitt ämbete i Blekinge. När han har varit där en tid skall vi höra hans uppfattning, om han över huvud taget kan och har förmåga att ändra uppfattning.

Vid ett medelstort jordbruk har man alla möjligheter att använda maskinella hjälpmedel. En småbrukare har inga möjligheter till detta, och jag går så långt att jag säger, att man på ett medelstort jordbruk i alla tider har haft bättre råd än småbrukarna att få den mekaniska hjälp, som är nödvändig.

Det är detta jag önskade säga för att ge tillkänna på vilken linje jag står när det är fråga om denna sak. Jag har alltså inte förhastat gått med på den reservation, som avgivits av herr Näslund, utan efter mycket noggrant övervägande. Jag kommer att hålla fast vid den linjen så länge som jag inte kan få någon annan uppfattning än den jag har.

Jag fäste mig vid herr statsrådets resonemang med herr Waldemar Svensson. Denne hade klankat på den kalkyl, som vi har rättat oss efter vid jordbruksuppgörelsen, och statsrådet sade i samband därmed, att herr Waldemar Svensson gick emot jordbruket. Men det är väl, herr jordbruksminister, inte något fel att vilja ta bort oriktigheter i en kalkyl.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Man behöver väl inte därför gå emot det samlade jordbruket. Jag har heller inte velat gå med på att det skulle bli någon förändring i de nu begärda beloppen, men fördelningen har jag inte med bästa vilja i världen kunnat ansluta mig till.

Nu skall jag inte ta upp någon polemik om svinpremierna igen, ty den saken har det ju redan talats om så många gånger att det är alldeles onödigt. Men jag skall i stället be att få säga, att när det gäller svartrosten och ersättning för svartrostskadorna kan jag inte riktigt förstå, hur man kan lämna ett bidrag inte bara till dem, som haft svartrost, utan också till dem, som inte haft det. Jag ger herr Persson i Bjära rätt — om vad han framför i sin motion — jag sade det också i fjol i debatten — att så länge man kan i motsats till vetet underbetala rågen, som inte ger mer än i många fall halv eller tre fjärdedelars skörd under helt normala tider, kan jag inte förstå, att om en jordbrukarna haft — vilket förekommit — 17½ å 18 säckar vete, man skall ge bidrag till honom för dessa men inte ge bidrag till råg. Nu har jag inte sagt att det skulle vara lämpligt att ge bidrag till rågodlarna, men jag kan inte förstå varför man lämnar dessa bidrag så där generellt.

Man har här anfört, att det är omöjligt att klara upp beräkningsgrunderna för diffentierade bidrag. Jag är säker på att man i livsmedelskommissionen haft betydligt svårare ting än så att reda ut, och jag är lika säker på, att hur man än gör kan det inte bli mera orättvist än vad som nu föreslagits. Det måste, med nedläggande av litet arbete, bli betydligt rättvisare, om man ger dem, som är verkligt handikappade på grund av denna farsot som härjade i fjol, något mera betalt. Jag skulle för min egen del vilja, att de finge ännu mera betalt än vad reservationen föreslår.

Jag har flera gånger haft tillfälle att

träffa sådana jordbrukare, som haft svartrostskador av så stora mått, att det för dem utgjort ett ekonomiskt avbräck. Jag vet att det finns sådana fall, där av två likartade jordbrukare den ene har lidit av svartrostskador och förlorat mycket pengar, medan den andre har sålt sin besättning för flera år sedan och ägnar sig åt svinuppfödning. Den ene får några hundra kronor, den andre får många tusen kronor. Det är klart att folk funderar över detta, och det är alldeles givet att man inte kan annat än fråga sig, om man inte har tagit för lätt på dessa problem eller varför man annars generaliserar på detta sätt. Jag skulle förstå saken om man menade, att det svenska jordbruket skall ha en samlad kassa och att man sedan skall lägga ut pengarna ungefär var som helst. Men man får inte glömma individen i detta sammanhang, och man får inte glömma hur det verkar år från år.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med att ytterligare beröra detaljer. Jag har bara klart velat säga ifrån, att jag delar den uppfattning, som herr Waldemar Svensson har när det gäller jordbrukspolitiken och i denna fråga vad som kommer till uttryck i den reservation, som är avgiven av herr Näs-lund m. fl. Jag skall be att få yrka bifall till denna reservation.

Herr ÅHMAN: Herr talman! Om sakliga argument får något inflytande på den slutliga röstningen i denna fråga, torde tillräckligt vara sagt från folkpartiets sida, varför jag, herr talman, kan inskränka mig till att yrka bifall till folkpartiets reservation, nr 5.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag skulle kanske inte ha begärt ordet i denna fråga, ty jag känner mycket litet till grunderna för uppgörelsen. Men jag har begärt ordet på grund av den agitation, som har förts från folk-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

partiets sida för att försöka söndra jordbrukarna och konsumenterna mot varandra. Man har ju haft en god hjälp av ett par stockholmstidningar, som varit villiga hantlangare åt såväl herr Svensson i Ljungskile som herr Ohlin.

Det började redan i höstas, när priserna på skogsprodukter började stiga. Då var man färdig att kasta sig över dem som hade skog att sälja. Jag kan ju i det fallet vara fullkomligt opartisk, ty jag har ingen skog att sälja, och det är många jordbrukare som inte har det. Man ville då kasta sig över dessa »miljardinkomster». Jag tycker inte det borde vara främmande för herr Ohlin att alla inkomster som uppstår beskattas, således även dessa. Det gäller här stora inkomster, och då blir det höga skatter. Detta borde inte vara främmande för en så framstående och klok människa som han vill vara.

Vad jag också ville vända mig emot var herr Svenssons i Ljungskile tanke att dela upp jordbrukarna i grupper. Nu har det träffats oerhört många avtal i år. Jag talade just med förste vice talmannen i första kammaren om detta, och jag sade att man verkligen får gratulera vårt land, därför att man har kunnat träffa så många uppgörelser. Några särskilda konflikter har det inte blivit, utan uppgörelser har kunnat träffas utan några särskilda stridigheter. Men jag undrar hur det skulle ställa sig, om herr Svensson hade blandat sig i detta och sagt, att den och den gruppen skall delas upp i tre grupper, liksom man här föreslagit att jordbrukarna skall delas upp allteftersom de har 20 eller 30 hektar jord o. s. v., och att det sedan skulle vara något slags fördelning efter detta. När jag läste detta i reservationen, undrade jag i vilken grupp herr Ohlin skulle placeras, om man skulle dela upp professorerna i olika grupper vid en löneuppgörelse för dem. Likaså tänkte jag på herr Svens-

son i Ljungskile. I vilken grupp skulle man placera honom? Jag vet inte vad herr Svensson har för yrke, om han är lärare eller vaktmästare, det känner jag inte till. Det kan också göra totalt desamma.

När det gäller jordbruket har i alla fall en uppgörelse träffats mellan två parter. I detta avtal har två parter stått emot varandra. När sedan en överenskommelse träffats borde saken ha varit klar. Det har inte varit mycket diskussion här i riksdagen om andra grupper, som träffat avtal. Riksdagen har godkänt avtalen och ansett saken klar. När det emellertid gäller jordbruket, då försöker man på alla sätt att trasa sönder det hela. Det finns ett gammalt ordspråk som heter att härska genom att söndra. Jag tvivlar på att folkpartiet skall komma att härska genom att försöka söndra. Söndra kan man nog göra, men vi får nog vara tacksamma för att bli befriade ifrån folkpartiet som det ledande partiet i vårt land med det ansvar, som ledningen har.

När herr Ahlsten nyss hade sitt anförande satt jag i min bänk och lade märke till hur bråttom herr Svensson i Ljungskile fick att komma ut ur kammaren. När en så hedervärd man som herr Ahlsten var uppe var det nog svårt att sitta kvar och smälta alla de synpunkter, som han lade fram. De passar nog inte så bra till den reservation, som herr Svensson i Ljungskile skrivit under.

Jag anser för min del att när en uppgörelse skett inom jordbruket, då skall man ta hänsyn till detta avtal precis på samma sätt som man gör i andra fall. Jag läste i en artikel att högerledaren, herr Hjalmarson, hållit ett föredrag i Stockholm. Han sade där, att man får gå ut ifrån att ett avtal träffats mellan två parter. Arbetslönen för jordbrukarna och deras anställda hade där beräknats till 2:45 per timme och

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

ingen kunde säga — menade herr Hjalmarson — att detta var för mycket. Således har man erkänt från högern, att denna summa åtminstone inte är för hög.

Med detta vill jag bara ha sagt, att den agitation som förts, där såväl Dagens Nyheter som Expressen sekundärat de båda agitatorerna vid deras söndningsförsök, inte har varit lycklig för vårt land.

När jag i dag hörde herr Ahlstens mycket kloka syn på det hela, kom jag, herr talman, att tänka på en historia, som jag är tvungen att berätta. Jag kom ihåg någonting, som hände på 1920-talet. Det var då vägunderhållet flyttades ifrån mantalsatt jord till det allmänna. Det blev s. k. häradsvägsstyrelser. Vi som var med i vägstyrelserna då blev kallade upp till Stockholm för att få ta del av de nya synpunkterna på vägarnas skötsel. Överläggningen varade i två dagar. Den andra dagen tyckte vi, att vi skulle gå på cirkus innan vi åkte hem. Där var bl. a. Dante — eller vad han nu hette — som hade trollkonster att visa. Bl. a. satte han två av sina mannar på några stolar, och när han stått framför dem och jollrat en stund försvann stolarna och de satt i luften. När jag hörde herr Ahlsten tala tänkte jag, att nu sitter nog herr Ohlin och herr Svensson i Ljungskile på var sin stol i tomma luften, eftersom han ryckt undan stolarna för dem. Jag har ingenting emot att de sitter där, men jag skulle vilja vädja till dem att inte försöka söndra producenter och konsumenter. Jordbrukarna har å sin sida inte klankat på andra avtal. Varför skall man då klanka på det avtal, som träffats med jordbruket?

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **VIGELSBO**: Herr talman! Jag vill erinra om vad herr Widén sade för en stund sedan. Om jag inte miss-

uppfattade honom ansåg han att den kritik, som tidigare framförts emot kalkylen, hade beaktats i den kalkyl, som nu föreligger. Om man nu anser detta förefaller det egendomligt, att den kalkyl som nu föreligger kunnat föranleda så många delade meningar, som har kommit till uttryck i dagens debatt.

Om man ser på det utredningsmaterial, som här föreligger — det är en mycket stor volym med många siffror och med ett mycket digert innehåll — då måste man i rättvisans namn erkänna, att det inte är någon lätt uppgift som jordbrukets förhandlingsdelegation haft, innan man slutgiltigt kommit fram till detta resultat.

Vi är medvetna om att mjölkproduktionen inte varit så lönsam, som man kanske skulle ha önskat. Man skulle nog ha velat ge mjölkproducenterna ett bättre handtag — framför allt de mindre mjölkproducenterna. Den nuvarande jordbruksministern och de senaste förhandlarna har också givit småbrukarna ett rätt gott handtag i form av en förbättring av priserna. Det är emellertid klart, att man inom en förhandlingsdelegation inte enbart kan ta hänsyn till behovsprincipen och säga, att mjölkproduktionen behöver ett tillskott, en hjälp. Det finns också en annan sak, som man måste ta hänsyn till, nämligen de rent marknadsmässiga förhållandena.

Vi har, herr talman, haft ett betydande överskott av mjölk och smör. Vi har exporterat över 20 000 ton smör innevarande år och med förlust. När det blir fråga om att ge mjölkproduktionen ett handtag, måste man emellertid fråga sig, om det marknadsmässigt sett är klokt att höja priset på de produkter, som man inte med fördel kan avsätta på inlandsmarknaden, en produktion, som vi således för tryggheten av den inhemska konsumtionen inte behöver stöda. Ser vi däremot på brödsproduktionsmålproduktionen, så hade vi där ett

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

underskott på ungefär 250 000 ton brödspannmål. Det som fattades vårt svenska folkhushåll fick vi köpa från utlandet, och vi fick betala överpris med både 25 och 30 öre per kg. Man frågar sig då, om det inte är marknadsmässigt riktigt att ge brödspannmålsproduktionen ett handtag, så att man därmed kan stimulera till ökad produktion av brödspannmål. Är inte detta klokt och riktigt, även om man har den uppfattningen, att brödspannmålen förut fått bra betalt och att skåningarna kanske tjänar mer än norrbottningarna på att brödspannmålspriset höjs?

Vi har även haft brist på foderspannmål. Vi fick köpa foderspannmål utifrån och den argentinska majsen noterades ända upp till 83 kronor per deciton. Man har förut köpt till billigare priser, men det visade sig, att man fick betala våldsamma överpriser på den majsimport, som man måste tillgripa för att ersätta den brist, som uppkommit på grund av foderspannmålsproduktionens begränsade avkastning. Följaktligen var det nödvändigt att höja priset på brödspannmål och på foderspannmål. På detta sätt skulle man få jämvikt, rent marknadsmässigt sett, inom landet. Man skulle försöka att med landets egna produktiva krafter ersätta de brister, som man i annat fall skulle nödgas fylla genom import till mycket högre priser från utlandet. Jag frågar nu om inte förhandlingsdelegationen, som består av representanter för jordbrukets ekonomiska och fackliga organisationer, i samarbete med jordbruksnämnden och regeringen har handlat fullt riktigt i detta sammanhang, utan att vi här i riksdagen skall behöva så grundligt kalfatra det resultat, till vilket man kommit.

I några tidningar har man roat sig med att försöka åstadkomma splittring jordbrukarna emellan. Man har talat om »rapspatronerna», som tjänat stora pengar på rapsen. Detta resonemang

har kanske haft ett visst fog för sig, och man har fått folk att tro på detta. Vi bör emellertid se på hur inkomsten av rapsexporten har använts. Under fjolåret exporterade vi, enligt jordbruksnämndens uppgifter, raps till ett överpris, som gav oss över 20 miljoner kronor i rent överskott. Dessa 20 miljoner, som vi fick i överskott på rapsexporten, kunde sedan användas för att betala underskottet på smörexporten. Därmed har också rapsexporten fått sin betydelse i det ekonomiska sammanhanget, en betydelse vars värde man i det allmänna resonemanget inte bör underskatta.

Det är alldeles uppenbart, att en kalkyl sådan som denna kan göras till föremål för omdömen av de mest skilda slag. Man kan peka på fel i kalkylen på den eller den posten. Jag är övertygad om att man på rak arm skulle kunna plocka fram fel. Men när man skall bedöma kalkylen får man tänka på att de förhandlingar, som förts på grundval av kalkylens innehåll, lett till ett slutgiltigt resultat, som godtagits av jordbruksorganisationerna, jordbruksnämnden och regeringen, och då får man väl utgå ifrån att detta är det bästa, som över huvud kunnat uppnås.

Nu klandrade herr Svensson i Ljungskile jordbruksministern för att han hade sagt, att en del av folkpartiets press hade givit en del av partiets jordbruksrepresentanter en prickning och sagt, att de om möjligt skulle avveckla sin verksamhet här i riksdagen. Herr Svensson i Ljungskile framhöll såsom förmildrande omständighet att det inte rörde honom. Jag förstår att det inte rörde honom, därför att när det började bli kritik, passade han på att förvärva sig medarbetarskap i Expressen. Jag utgår ifrån att Expressen och Dagens Nyheter inte ämnar avveckla sina egna medarbetare.

När denna jordbruksfråga diskuteras i första kammaren i onsdags upp-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

trädde herr Svedberg från Västerboten. Han går på den poetiska linjen. I Expressen i går var intaget ett poem, som han använde. Om herr Waldemar Svensson svarar för den mera prosaiska delen och herr Svedberg för den mera poetiska avdelningen i Expressen, blir de båda herrarna ett värdefullt tillskott till Expressens medarbetarstab.

Med dessa allmänna synpunkter vill jag yrka bifall till utskottets förslag, då ju detta utgår från de ansvariga förhandlingsorganisationernas uppgörelse med jordbruksnämnden och regeringen, vilken uppgörelse är det enda som vi har att hålla oss till i en sådan debatt som den som förekommit i dag.

Herr **JOHNSSON** i Kastanjegården (kort genmäle): Herr talman! Jag vill på intet sätt försöka försvara Dagens Nyheter eller de stockholmsstidningar som nämnts här. Men jag skall be att få fråga herr Hansson i Skediga, som anmärkte på att tidningarna tagit upp jordbruksuppgörelsen: Är det inte någonting att vara tacksam för att vi här i landet har en opposition? Det förklarade man så många gånger under krigstiden. Vi har väl bara att bemöta kritiken i den mån vi anser den felaktig. Jag var synnerligen förvånad över herr Hanssons sätt att framställa denna sak.

Jag blev sedan lika förvånad över att han inte visste vem herr Waldemar Svensson i Ljungskile var. Han ifrågasatte om han var vaktmästare. Det är inget fel att vara vaktmästare heller men om han inte vet vem Waldemar Svensson är förstår jag herr Hansson i Skediga bättre när han resonerar om herr Svensson. Det finns kanske fler av herr Hanssons partikamrater, som delar hans uppfattning. Herr Svensson i Ljungskile är jordbrukare, det är det väsentliga i detta sammanhang. Det är väl ingen som kan påstå, att herr Svensson inte vet vad han talar om.

När sedan herr Vigelsbo resonerar om rapspatronerna och om hur man har kunnat sälja rapsolja för 20 miljoner, är det tydligt att han inte satt sig in i hur mycket rapsolja och raps man har exporterat under tidigare år och hur mycket vete man samtidigt har importerat. Dessa båda siffror har ju mycket nära samband med varandra. Om herr Vigelsbo tar del av dessa siffror, skall han finna att herr Svensson i Ljungskile hade rätt, när han tidigare hävdade att relationerna mellan dem inte är riktiga.

Vad sedan beträffar att vissa tidningar här i Stockholm vill ha bort vissa folkpartirepresentanter, vill jag säga till herr Vigelsbo, vilket han mycket väl vet, att det inte är tidningarna som väljer oss, utan att det är folket i de bygder, där vi hör hemma, som säger ifrån, om vi får komma tillbaka eller inte. För min del har jag ingenting annat att välja på än att om jag blir vald, kommer jag tillbaka och i annat fall stannar jag hemma och driver jordbruk. Det gör mig ingenting vilketdera det blir, båda uppgifterna är intressanta.

Herr **WIDEN** (kort genmäle): Herr talman! Herr Vigelsbo menade att jag konstaterat, att en viss del av den kritik som tidigare riktats mot uppgörelsen fått resultat, och det är riktigt. Men han drog därav slutsatsen att det nu inte finns något mera att kritisera, utan att vi nu skall vara belåtna med uppgörelsen. Men vi hade inte tidigare retroaktiva pristillägg på svin och sådana arealbidrag som nu föreslås. Är det då underligt om vi framför kritiska synpunkter på de nya företeelserna i jordbrukskalkylen.

Herr Vigelsbo talade om medarbetarna i Expressen. Han glömde då att nämna herr Rubbestad, som också medarbetat där.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Herr HÆGGBLOM (kort genmäle): Herr talman! Jag har hört sägas att herr Adolfsson påstår att jag i lantbruksförbundets styrelse intagit en annan ståndpunkt än här, därför att jag inte där reserverat mig mot subventioner. Jag var tyvärr inte närvarande vid det sammanträde, då denna sak avgjordes. Herr Adolfsson borde åtminstone innan han framkastade sina beskyllningar ha läst handlingarna så mycket, att han kunnat konstatera, att det i vår motion inte finns någonting annat än ett medgivande av att ett tvångsläge föreligger och att vi därför accepterat de subventioner som Kungl. Maj:t föreslagit. Sedan har vi yrkat på att en plan för framtiden skall göras upp. Kan herr Adolfsson förklara hur detta sistnämnda skulle kunna strida mot vad man i lantbruksförbundets styrelse accepterat? Den prisreglering, som behandlades i lantbruksförbundet, gällde detta år. Den omtalade planen gäller för framtiden.

Herr ADOLFSSON (kort genmäle): Herr talman! Vid det sammanträde med lantbruksförbundets styrelse på Rosenbad, där man skisserade upp uppgörelsen, var herr Hæggbloom närvarande. Han har heller inte — det erkänner han själv — avgivit någon reservation inom lantbruksförbundets styrelse.

Den reservation som han åberopar gäller en plan för avvecklingen av subventionssystemet. Denna plan blir beroende på vilka marknadsmässiga prisförhöjningar vi kan ta ut. I detta fall är nog mejeriernas riksförening och Sveriges slakteriförbund och jordbrukets föreningsrörelse över huvud taget kompetenta att bedöma när och hur denna avveckling skall äga rum.

Herr HÆGGBLOM (kort genmäle): Herr talman! Det sista bestrider jag självklart inte, men jag förstår bara

inte, hur man med utgångspunkt från detta sakläge, att organisationerna är sakkunniga i att avgöra när avvecklingsplanen kan genomföras, kan komma till att det råder någon motsättning mellan att jag i lantbruksförbundets styrelse inte opponerat mig mot den prisöverenskommelse, som jag tillstyrker i riksdagen, och att jag när det gäller framtiden har reserverat mig och vill ha en annan linje. Det kunde inte herr Adolfsson klara ut, utan han svängde litet fram och tillbaka.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag skall inte blanda mig i den sista diskussionen, men jag kan inte underlåta att göra den reflexionen, att herr Hæggbloom måste utveckla en viss virtuositet för att samtidigt framstå såsom en bestämd anhängare av Kungl. Maj:ts politik och som en bestämd opponent mot densamma.

Herr Vigelsbo säger att uppgörelsen redan är gjord, och han undrar varför vi då ens skall diskutera att ändra den. Ja, vi ser ju att Kungl. Maj:t kan ändra gjorda uppgörelser. Nu har det ju fastslagits här, något som jag tror alla är överens om, att jordbrukets förhandlare representerar jordbrukets organisationer. Men det får väl inte betyda att vi, när frågan kommer till riksdagen, skall tjänstgöra på samma sätt som en sådan gummistämpel, som man talade om på 1700-talet, och bara ha att godkänna uppgörelsen. Vi skall väl ha möjlighet att diskutera vilka modifieringar som kan befinnas motiverade under hänsynstagande till vad som har förekommit. Svenska riksdagen måste hålla på att det är dess rättighet och skyldighet att underkasta dessa överenskommelser en granskning här i kamrarna, likaväl som vi granska t. ex. uppgörelser som Kungl. Maj:t träffar med vissa industrigrenar om import- och exportfrågor.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Herr talman! Får jag innan jag kommer till mitt egentliga ärende i förbigående omnämna, att Kungl. Maj:t onekligen, såsom flera talare påpekat, har givit denna fråga en ganska egendomlig handläggning, som gör att riksdagen nu befinner sig i ett tvångsläge, vilket även jordbruksutskottets majoritet beklagar. Större delen av konsumtionsåret har nämligen gått till ända när frågan behandlas. Jordbruksministern antydde för en stund sedan som en liten ursäkt för subventionernas utformning, att man så att säga måste bli av med en viss summa pengar under detta år och att det inte alltid var så lätt att finna på hur man skulle dela ut dem. Han uttryckte sig inte i dessa ordalag, men jag tyckte man kunde läsa mellan raderna, att han menade detta.

Jordbruksutskottet säger på s. 15: »Såsom i propositionen anförts hade nämligen vid den tidpunkt, då överenskommelsen ingicks, en stor del av regleringsåret redan gått till ända, varför det framstod som enda möjlighet att utbetala pristillägg utöver de redan förut utgående.» Man talar på s. 19 om svartrosten och säger: »Det torde nämligen enligt utskottets uppfattning icke vara möjligt att på detta stadium i varje särskilt fall fastställa huruvida svartrostskadorna utgjort 30 procent av normalskörd.»

Jag tycker detta är en ganska hård indirekt kritik av Kungl. Maj:t. Hade regeringen handlat litet snabbare, hade det tydligen funnits ökade möjligheter att uppnå vad man nog på alla håll medger att det finns starka skäl för.

Det förhållandet att frågan kommer så sent inför riksdagen kan emellertid enligt min mening inte utgöra något skäl till att vi här skulle godkänna en så egendomlig åtgärd som de icke begränsade retroaktiva svinpremierna utgör. Man får inte heller förbise den omständigheten, att jordbruksnämnden

— som visserligen tidigare handlagt frågan men som i det avgörande skedet kopplades in på saken först på ett stadium, när statsrådet redan hade godkänt överenskommelsen, och som alltså blev i viss mån skjuten åt sidan — såvitt jag vet icke har godkänt denna anordning med obegränsade svinpremier. Och jag måste såsom icke jordbrukare — jag har, när jag talar i denna debatt, ständigt en känsla av hur djärvt det är att ha en åsikt i jordbruksfrågor då man icke själv är jordbrukare — fästa rätt stor vikt vid att jordbruksnämnden icke har godkänt anordningen. För att ingen skall tro att jag härmed velat på något sätt urskulda att en icke jordbrukare yttrar sig i jordbruksfrågor vill jag tillägga, att allt som rör jordbruksregleringen ju angår hela det svenska samhället och att därför varje ledamot av riksdagen enligt min mening har både rättighet och skyldighet att så gott han kan försöka sätta sig in i de problem som här möter.

När det gäller smör- och margarinpriserna har vi inom folkpartiet hävdad, att det är klokt att inte pressa upp dem för högt. Statsrådet Norup sade här för ett par timmar sedan, att enligt hans uppskattning låg smörkonsumtionen för närvarande vid ungefär 90 à 95 procent av fjolårets konsumtion — statsrådet stannade efter vad jag förstod vid dessa siffror efter att först ha nämnt siffrorna 95 och 103 procent. Kanske jag hörde fel, men jag uppfattade honom på det sättet. — Så mycket är klart, att det med hänsyn till befolkningens tillväxt föreligger en viss risk för att smörkonsumtionen per individ visar en något sjunkande tendens, men jag blev överraskad av att minskningen skulle vara så stor som jag fattade att statsrådet ville göra gällande. Själv skulle jag uppskatta den till 1 à 2 procent per individ, möjligen 3 à 4 procent.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Det är givetvis ett intresse för jordbruket att denna sjunkande tendens inte förstärkes, utan att tvärtom konsumtionen av smör här i landet blir så stor, att inte exporten behöver ökas med åtföljande ogynnsamma verkningar på exportpriserna. Jag tror inte att man skall bagatellisera denna sak. Om vi kan ordna det så, att smörkonsumtionen här i landet hålles uppe på en rimlig nivå — naturligtvis utan att vidtaga några tvångsåtgärder — kommer detta att ha en gynnsam verkan för det svenska jordbrukets inkomstutveckling både på kort och lång sikt, men alldeles särskilt det senare.

Den prissänkning med 15 öre, som regeringen nu genomfört beträffande smör och margarin, är naturligtvis välkommen, och den vittnar också om en viss förståelse för de synpunkter, som vi inom folkpartiet har framfört. Såvitt jag kan se, medför emellertid prishöjningen på mjöl inte bara att smörgåsen, såsom herr Waldemar Svensson sade, kommer att kosta lika mycket som förut, utan att den blir en smula dyrare. Eftersom den mängd matfett, som åtgår till annat än smörgåsar, väl är proportionsvis större än den mängd mjöl, som åtgår till andra ändamål än bröd, kan det inte ha skett någon prissänkning för smörgåsens del, utan snarare tvärtom.

Det verkade som om statsrådet räknade med att priset på smör och margarin skulle stiga igen mot årets slut. Jag måste säga att detta sätt att först höja priset med 30 öre för någon månad sedan och nu sänka det med 15 öre, för att sedan tydligen återigen höja det, har ett drag av hit och ditpolitik. Det skulle vara av intresse att få klarlagt även inför allmänheten vilka regeringens planer är på detta område — det blir ju ett av de få områden, där herr Hæggblom i så fall blir bönhörd i sin längtan efter så mycket framtidsplaner som möjligt.

Det är för övrigt i detta sammanhang av intresse att konstatera, att socialdemokratien på jordbrukets område inte tycks vara någon vän av i varje fall offentligt kända planer, detta inte heller sedan bondeförbundet kommit in i regeringen, medan högern tydligen fattat en livlig kärlek till i förväg offentliggjorda planer.

Jag vill ett ögonblick återgå till frågan om prishöjningen på mjöl. Om regeringens litet valhända försök — jag hänvisar till statsrådets förklaringar här i dag och i första kammaren i onsdags liksom till regeringspressens kommentarer — att skjuta över ansvaret för prisstegringarna på andra parter, d. v. s. kvarnarna, medan man själv tar äran för prissänkningarna, skulle vara allvarligt menat, måste jag säga att det är i sanning en märkvärdig jordbruksreglering vi har här i landet.

Vad beträffar inkomstfördelningen inom det svenska jordbruket mellan olika grupper av jordbrukare vill jag, efter att ha läst utskottets utlåtande, med stor tillfredsställelse konstatera, att det har runnit mycket vatten under broarna sedan i fjol. Det som i fjol sades vara otäcka försök att spela ut den ena jordbrukargruppen mot den andra har nu enligt jordbruksutskottets majoritet blivit icke blott legitima utan även väl motiverade krav på att få belyst hur jordbruksregleringen verkar för olika grupper av jordbrukare. Jag skall be att få läsa upp ett av de uttalanden som utskottet gör och som går i denna riktning — det finns flera sådana. På s. 15 säger utskottet: »Utskottet vill dock uttala som ett önskemål, att till kommande förslag om prissättningen på jordbrukets produkter fogas beräkningar, utvisande åtminstone den ungefärliga betydelsen för olika kategorier jordbrukare av föreslagna åtgärder.»

Detta är verkligen ett lika bestämt som glädjande uttalande. Man skulle

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

mot detsamma kunna anföra långa rader med citat av vad herr Hedlund och nog även herr Norup tidigare sagt, men jag skall inte göra detta. Jag nöjer mig med att säga, att det verkligen är ett stort framsteg att det nu erkännes som naturligt och nödvändigt att man, när man bedriver en aktiv jordbrukspolitik, också undersöker hur den verkar för olika grupper av jordbrukare och inte längre upprätthåller fiktionen av det svenska jordbruket som en enhet och framställer önskemålen att få veta, hur en viss åtgärd verkar t. ex. för det mindre jordbruket, såsom splittringsförsök och sådant.

Det står alltså tydligen numera utom diskussion, att man måste eftersträva en rättvis och rimlig fördelning mellan olika grupper av jordbrukare av den totala inkomst som tillföres jordbruket. Att hänsyn måste tagas till hur antalet arbetstimmar är fördelat på olika jordbruk är också alldeles klart. Och vad räntabilitetsförhållandena beträffar pågår det ju olika undersökningar. Jag hoppas att de beräkningar, som herr Ahlsten här omnämnt, skall komma att fullföljas, men tills vidare vill jag hänvisa till de räntabilitetskalkyler, som professor Nannesson och hans medhjälpare gjort upp. Dessa kalkyler visar ju en icke oväsentlig överräntabilitet för det större jordbruket och en betydande negativ räntabilitet för det mindre jordbruket. Jag vill inte överdriva den representativa karaktären hos materialet, men jag vill framhålla att materialet har bearbetats under några årtionden och väl måste tillerkännas åtminstone något vitsord. Materialet avser produktionsåret 1949/50 — statsrådet har kanske själv siffror för 1950/51 att anföra — och jag vill här bara nämna, att för storleksgrupperna V, VI och VII är räntabilitetssiffran respektive 7,2, 8,8 och 8,7 procent, medan grupperna I och II, mindre jordbruk under 10 hektar, visar

en negativ räntabilitetssiffra av 7 respektive 3 procent.

Det är av intresse att minnas dessa siffror, när man diskuterar frågan huruvida jordbrukspolitiken hittills i tillräcklig grad utformats under beaktande av inkomstfördelningsproblemet. Vi inom folkpartiet har hävdade att så icke har skett, och ingen kan bestrida att de räntabilitetssiffror, som jag här nämnt, styrker denna vår uppfattning. Men jag är naturligtvis den förste att erkänna, att jordbrukspolitiken måste utformas under hänsynstagande även till hur olika åtgärder och prissättningar inverkar på produktionsinriktningen och därigenom indirekt även på produktionens effektivitet. Det gäller här en avvägning som — det medger jag gärna — är mycket svår att göra.

När statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet var inne på rättvisefrågan, sade han på tal om svinpremierna — uttalandet har visst berörts i förbigående tidigare — att om man begränsar dessa premier till att gälla endast 20 svin och alltså ger en jordbrukare, som har producerat 200 svin, premier bara för $\frac{1}{10}$ av hans produktion, så skulle detta mera överensstämma med sådana rättvise- och rättsprinciper som tillämpas österut. Statsrådet menade förmodligen med andra ord att det hela skulle ha något snartycke av kommunistisk diktatur — statsrådet tänkte väl inte på Finland, där det ju sitter en agrar som statsminister?

Om man skulle begränsa svinpremierna till att gälla 20 grisar i stället för att låta dem utgå för alla, är det emellertid i princip en åtgärd av precis samma slag som producentbidraget på mjölk och leveranstillägget. Och dessa båda bidrag går ju statsrådet med på, medan han när det blir fråga om en kvantitativ begränsning av svinpremierna karakteriserar åtgärden som

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

stridande mot alla rättsprinciper. Slut-satsen av det uttalande, som statsrådet här gjort om svinpremierna, måste vara, att han egentligen skulle vilja avskaffa både producentbidraget på mjölk och leveranstillägget, ty det är väl en »orättvisa» att man inte ger alla jordbrukare betalning för all mjölk efter precis samma pris? Eller är det kanske något särskilt med grisarna som gör, att det hela då blir moraliskt känsligare än när det gäller mjölken? Jag vet inte av vilken anledning rättsprinciperna kommer mera i tillämpning beträffande grisarna än beträffande mjölken. Jag nämner sedan bara i förbigående, att jag tycker att utskottet, utan någon som helst motivering, skjutit åt sidan frågan varför inte de så kallade mul- och klövsjukegrisarna skulle medtagas när dessa premier beräknas.

Jag har inte tänkt att här ta upp någon diskussion rörande kalkylen och kritiken mot den — tiden är knapp och jag måste snart sluta. Jag vill bara konstatera, att jordbruksministern på ett egendomligt sätt efterlyste en protest från folkpartiets sida, eftersom kalkylen hade blivit föremål för häftig kritik i liberalt orienterad press. Det är en mycket egendomlig uppfattning. Vår ståndpunkt framgår av motioner, reservationer och yttranden här i riksdagen. Varje gång det i en liberalt orienterad tidning står någonting, som vi eventuellt inte gillar, tycker jordbruksministern och hans vänner att vi måste rusa fram och protestera; i annat fall har man rätt att säga, att folkpartiet har denna mening. Men, herr statsråd, vi hänvisar till våra ståndpunkter här i riksdagen. Antag att vi skulle använda samma egendomliga metod som herr statsrådet och andra använder! När Skånska Dagbladet lar avstånd från någon sida i regeringens politik — detta sker ibland — då skulle vi säga: Ja, statsrådet

Norup har inte protesterat, alltså är detta bondeförbundets ståndpunkt. Den svenska politiska debatten skulle i så fall mest bestå i att vi hoppade upp som gubben i lådan och protesterade varje gång en tidning säger någonting, som vi inte gillar. Skulle vi inte en gång för alla kunna klara upp denna sak, herr statsråd, åtminstone när det gäller jordbrukspolitiken? Vi skall bedöma varandras handlingar och kritisera dem med utgångspunkt från partiernas ställning i riksdagen! Jag hoppas, att även ordföranden i RLF har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål.

Får jag, herr statsråd, göra en fråga. Inom folkpartiet har vi inte kunnat ansluta oss till den uppfattningen, att man från producentbidraget skall undanta de mindre jordbruk, som fått nya ägare eller arrendatorer. Vi har inte kunnat acceptera, att man för den mjölmängden inte ens ger dem leveranstillägg, vilket eljest kanske skulle vara en medelväg. Nu har Dagens Nyheter och statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet funnit varandra i en gemensam kritik mot folkpartiet. Är det nu vi som skall protestera mot Dagens Nyheter för att undgå att bli betraktade som allierade med statsrådet, eller kan det anses vara överflödigt med protest i detta fall? Är det kanske statsrådet som skall protestera denna gång för att undgå misstanken, att Dagens Nyheter blivit regeringsorgan i jordbrukspolitiken? Ja, det ena som det andra, skyldigheten måste väl vara ömsesidig.

Beträffande kalkylmetoden ansluter jag mig till den tydligen bland partierna numera nästan enhälliga uppfattningen, att den bör omprövas och omprövas från lika radikala utgångspunkter som 1947 års jordbrukskommitté utgick ifrån.

Innan jag slutar måste jag, herr talman, säga några ord om herr Hægg-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

blom och den jordbrukspolitiska ståndpunkt, som han å högerpartiets vägnar företräder. Vi har många gånger fått höra, att det bör vara en plan för avveckling av subventionerna. När man nu begär en plan kan frågan resas, om det inte på något sätt går att konkretisera, hur pass fort ungefär man önskar få till stånd avvecklingen av subventionerna? Skall man sikta på 12 månader, 3 år eller kanske 10 år? Detta att bara upprepa, att vi skall ha en plan för en avveckling, det har, tycker jag, en bismak av att man å ena sidan vill vara kritisk mot den nuvarande politiken men å andra sidan inte vill ta ansvaret för någon som helst konkretisering av vari alternativet består. Vi inom folkpartiet har så gott vi kunnat försökt att konkretisera på flertalet av de punkter, där vi har en mot regeringen avvikande mening. Högerns metod är den rakt motsatta. Man godkänner, såvitt jag förstår, alltsammans som regeringen föreslagit, men sedan kommer man med ett allmänt tal, som skall ge intryck av att man företräder en helt avvikande hållning.

Sedan jag kom in i riksdagen har jag sällan sett ett tydligare exempel på ett försök att sitta på två stolar samtidigt. Även om herr Hægglom både är vig och har vissa andra förutsättningar för detta undrar jag, om det i längden kan vara tillrådligt.

Till frågan om hur högern tänker sig den framtida jordbrukspolitiken — om det nu blir något försök till konkretisering — kan jag också foga det önskemålet, att man skall ange hur man tänker sig att det mindre jordbrukets berättigade krav på hänsyn till det stora antal arbetstimmar som där presteras skall kunna tillgodoses. Hur skall detta krav kunna tillgodoses, när man avvecklat hela subventionspolitiken? Menar kanske herr Hægglom, att man i okänd takt och steg för steg skall av-

veckla både subventionerna och hela den politik till förmån för det mindre jordbruket, som vuxit fram under senare år?

Herr Hæggloms uttalande om att man skall ha fri prisbildning men gränsskydd för jordbruksprodukter måste väl innebära, att när priserna på världsmarknaden stiger över den svenska nivån, skall även våra produkter få stiga, medan gränsskyddet skall träda i tillämpning när världsmarknadspriset ligger under den svenska nivån. Detta hävdade herr Hægglom redan i fjol. Detta måste väl betyda, herr talman, att högern innevarande konsumtionsår velat ha ett vetepris på ungefär 65 kronor eller kanske 60 kronor. Herr Hægglom har i dag med beklagande konstaterat, att man inte följt högerns råd från i fjol. Om man gjort detta skulle vi haft ett vetepris på cirka 60 kronor i stället för 40 kronor och man hade haft ett mjölpris, som hade varit bra nära 50 procent högre än det pris vi nu har.

Vi i folkpartiet har sympatier för att man skall söka sig fram till ökad rörlighet inom jordbrukspolitiken. Vi har varit med om en del steg i den riktningen. Jag vill dock gärna säga ifrån, att den hægglomska typen av fri prisbildning är för haltande för att den skall kunna godkännas av oss. Att den fria prisbildningen för högerns del syftar till mycket högre konsumentpriser än som fastställts med den hittillsvarande jordbrukspolitiken, det står säkert klart för alla i denna kammare. Med ett vetepris på 60 kronor hade man eljest fått sänka andra priser så mycket, att man skulle ha kommit till orimliga prisrelationer. En sådan väsentlig nedpressning på andra punkter har väl dock inte varit avsikten med herr Hæggloms tal om gränsskydd. Nej, slutsatsen måste bli den av mig angivna.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Det framgår också med vilken konsekvens herr Hæggblooms tänkande utvecklats — den komplimangen vill jag ge honom. När han talar om smör- och margarinpriserna så uttryckte han den förhoppningen, att det till vintern skulle bli prishöjningar på dessa produkter. Han talade också i samma anda någonting om den »falska levnadsstandarden» som han ville avveckla.

Det förekommer någon gång, herr talman, att man här i kammaren jämför partiernas ansvariga ställningstagande i riksdagen med den ställning de intar utanför riksdagen. Jag brukar inte i någon större utsträckning ägna mig åt sådana jämförelser, som inte minst högern under den gångna vintern bedrivit med mycken energi. Får jag därför lov att påpeka en liten nog så intressant sak. Högern sprider för närvarande ett antal affischer runt omkring här i Stockholm, där det förekommer en hel del tidningsrubriker. »Ge högern en chans», det är huvudmottot, tror jag, på dessa affischer. Jag skall här läsa upp några citerade rubriker. »Fläsk, ost och bröd dyrare.» »130 miljoner i subventioner.» »Nytt underskott på 220 miljoner.» »Kött och fläsk stiger.» »Ny prisskräll i höst.» »250 miljoner skall täckas.» »Mjök, grädde och fläsk i höjden.» »Nya pristabellen varar blott fem månader.» »Mer ur fru Svenssons portmonnä i morgon.» »Norup godtar pristillägg åt alla fläskproducenter.» Så till sist: »Ge högern en chans!»

Jag frågar vilken chans det är, som läsarna av denna affisch skulle ge högern. Man glömmer att tillägga — vilket tydligen är underförstått — att »ni kan lita på att högern vill, att det skall tas ännu mera ur fru Svenssons portmonnä, till och med mera än Norup gjort, om högern får sin chans». Att affischen, om detta tillägg gjorts, skulle

ha stått i bättre överensstämmelse med herr Hæggblooms å högerns vägnar företrädda jordbrukspolitik, det kan väl ingen bestrida.

Jag brukar aldrig efterlikna vare sig herr Hjalmarson eller andra i att använda hårda ord, ty jag tror inte att det tjänar någonting till. Men jag skulle vilja hänvisa herr Hjalmarson att läsa i riksdagsprotokollet en del av de yttranden, som han tidigare under denna session och före jul fällt om folkpartiet, och göra det i sin kammare under en stilla begrundan, om inte dessa yttranden är mera tillämpliga på högern.

Nu vet jag, herr talman, att varje gång vi från folkpartiet för fram någon kritik mot högern framställs det i högerpressen som ett stort överfall, men när högern startar häftiga kampanjer mot folkpartiet och vi påtalar detta, kommer våra uttalanden inte in i högerpressen. Det skall till varje pris framställas så att högern aldrig går till anfall. Men när folkpartiet kritiserar är högern den förföljda oskulden. Det kommer vi nog att få uppleva även i morgon.

Jag tror man kan säga, att den affisch jag hänvisat till visar, om inte någonting annat, så dock att rollen som förföljd oskuld passar författarna till denna affisch mycket illa.

Jag skall sluta, herr talman, med några allmänna reflexioner kring jordbrukspolitiken och förutsättningarna för den trots alla meningsskiljaktigheter dock mycket stora enighet som har varit och som jag hoppas skall bestå om riktlinjerna för den svenska jordbrukspolitiken. En förutsättning för detta är för det första att det svenska jordbruket, kanske ännu mera under de sista två årtiondena än tidigare, har gjort en beundransvärd insats när det gäller att höja produktionen och rationalisera verksamheten för att kunna

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

effektivt tillhandahålla det svenska folkhushållet den överväldigande delen av nödvändiga livsmedel.

Det står för det andra klart, vare sig man tillskriver jordbrukets föreningsrörelse en litet större eller en litet mindre del av förtjänsten, att jordbrukarnas föreningsrörelse här har betytt oerhört mycket, något som jag ger herr Ahlsten alldeles rätt i. Det råder på vårt håll, såvitt jag vet, inte mer än en mening om den saken.

Sådant som världsläget har varit, är och sannolikt kommer att förbli är det för det tredje för alla folkgrupper här i landet av intresse att slå vakt kring en jordbrukspolitik, som tryggar den svenska livsmedelsförsörjningen genom att bereda den svenska jordbrukarbefolkningen en sådan levnadsstandard som 1947 års riksdagsbeslut förutsatte.

Vi menar emellertid i folkpartiet att om man gör en ändring i den av regeringen föreslagna politiken — jag medger att den är inte radikal, men den är heller inte oväsentlig — på så sätt att flertalet jordbrukare och framför allt de mindre jordbrukarna får något högre inkomster, så uppfyller man inte bara lika bra utan även något bättre det krav, som vi måste ställa på den svenska jordbrukspolitiken.

När därför herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet antyder att vår linje skulle innebära en nyorientering, är detta oriktigt. Herr statsrådet kan väl inte mena att talet om trygghet åt det svenska jordbruket skall i alldeles särskild grad gälla för det större jordbruket? Herr statsrådet kan inte bestrida att vår linje är mera fördelaktig för den majoritet av jordbrukare som har mindre jordbruk.

Det är alltså inte fråga om sådana där enkla omdömen om attityden till jordbruket i dess helhet, där vi dock i allt väsentligt är ense, utan det är fråga om det inte är berättigat att ge något större trygghet och större rättvisa åt

det flertal jordbrukare, som företräder det mindre jordbruket. Visst skall hela jordbruket ha den trygghet, som här många gånger har ställts i utsikt, mot sådana kriser som 1930-talets. Man behöver när det gäller trygghet mot sådana kriser inte indela jordbruket i olika typer. Men när det sedan gäller den närmare utformningen är det nödvändigt att göra en åtskillnad på olika grupper.

Jag vill för min del hävda att när det gäller t. ex. det stora jordbruket måste det inom ramen för denna allmänna trygghet mot kriser, som jag talade om, vara villigt att bära vissa risker på samma sätt som motsvarande företag i andra näringsgrenar. Man kan inte säga någonting om att den, som har en liten textilfabrik med fem eller tio arbetare, jämför sig med en stor jordbrukare som har lika många anställda, och säger att de skola väl å omse håll bära vissa risker. Det kan inte vara så att man vill förena jordbrukets berättigade krav på jämställdhet med andra grupper med ett krav på privilegium att icke behöva bära några risker alls.

Jag vill för min del välkomna fyraprocentsregelns återinförande, därför att den är förenad med vissa risker men samtidigt också ger vissa chanser åt jordbruket. Jag vill alltså framhålla att när man kommer till den av utskottet begärda redovisningen för åtgärdernas verkan på olika håll, bör därtill fogas en jämförelse mellan samhällets inställning till olika företagsformer inom olika näringsgrenar. Vi bör kunna säga, att det svenska samhället å ena sidan ger jordbruket som sådant den trygghet som jag talat om och å andra sidan behandlar företrädarna för skilda näringsgrenar efter i stort sett samma principer. Det är ofrånkomligt att det större jordbruket får vara berett att bära litet större risker än det hittills har gjort. Detta är möjligt inom ramen

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

för den allmänna politik, som jag har skisserat. Att detta förutsätter vissa differentierande åtgärder inom jordbrukspolitiken är uppenbart.

Herr talman! Den linje som vi i folkpartiet företräder tror vi inte bara medför en mera rättvis fördelning olika jordbrukargrupper emellan, utan vi tror också att den är mera ägnad att framkalla förståelse för jordbrukspolitiken hos stora grupper livsmedelskonsumenter, vilket ju är av intresse även för jordbrukarna. Låt oss inte glömma att konsumenternas godkännande av att politiken i stort sett är rimlig och rättvis är en värdefull tillgång, som vi haft under senare år och som vi bör försöka bevara. Men den bevarar vi inte genom åtgärder sådana som obegränsade, retroaktiva prispremier, som inte bara stora grupper bland livsmedelskonsumenterna utan även många producenter anser vara mycket egendomliga.

Vi menar alltså, herr talman — detta har jag velat slå fast — att den linje vi företräder är bättre och tryggare för flertalet svenska jordbrukare och på lång sikt väl förenlig med hela det svenska jordbrukets bästa. När vi intar den ställning vi gör, så är det därför att vi menar, att det svenska jordbrukets insatser har varit så betydelsefulla, att det förtjänar en sådan trygghet och att det överensstämmer med hela det svenska samhällets intresse.

Herr **TALMANNEN**: Vid talmanskonferensen var vi överens om att plena i kamrarna i dag skulle sluta kl. 5. Men det står klart för oss alla att det tar ytterligare tid om detta ärende skall avgöras i dag.

Jag vill nu fråga kammaren, om kammaren vill att vi skall fortsätta överläggningen till dess ärendet är slut, eller om vi skall sluta för i dag. Vill kammaren således fortsätta?

Herr talmannen gav propositioner dels på att det föredragna ärendet nu skulle slutbehandlas dels ock på att överläggningen nu skulle avbrytas; och beslöts i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Härefter anförde:

Herr **HÄGGBLOM** (kort genmäle): Herr talman! När herr professor Ohlin i början av sitt anförande talade om att han inte kände sig som sakkunnig i jordbruksfrågor, trodde jag att det var en sådan där liten blygsamhet, som man kan kosta på sig när man ändå vet vad man sedan skall tala om. Jag måste säga att när herr Ohlin mot slutet av sitt jordbrukspolitiska tal skildrade vad som låg bakom högerens motion om uppgörande av en plan för subventionernas avveckling, blottade han att det inte bara var ett tomt tal när han i början betecknade sig som osakkunnig. Så mycket virriga fantasier kring ett mycket enkelt och lättfattligt problem hade jag faktiskt inte väntat mig att få höra. Detta intryck förstärktes dessutom genom att professor Ohlin än resonerade om proposition 176, som vi diskuterar i dag, och än talade om producentbidraget, som behandlas i en annan proposition, där professor Ohlins parti har en annan motion.

Ur detta virrvarr är det inte lätt att finna någon annan linje än att professor Ohlin ville, att vi skulle lämna ett konkretiserat förslag till subventionernas avveckling. Det hade han aldrig sett att vi gjort. I fjol konkretiserade vi förslaget på så sätt att vi yrkade att subventionerna skulle minskas genom en friare prisbildning, som kunde anpassa sig till världsmarknadsnivån. Vi talade om att det vi syftade till var en möjlighet att justera spannmålspriserna hösten 1952. Vi har i vår motion i år redovisat, att om detta hade skett efter den linje som man nu nödgats acceptera på regeringshåll, hade vi inte

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

behövt tillgripa detta retroaktiva veterarealbidrag, utan vi kunde ha sparat 40 miljoner kronor.

Vi har vidare talat om att vi hade kunnat möjliggöra ett högre fläskpris förra året, och i så fall hade detta retroaktiva prisbidrag inte behövt komma till. Samtidigt hade det varit möjligt att begränsa förlusterna på Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet. Vi har på det sättet konkretiserat så långt, att det förslag som vi i fjol framställde skulle ha kunnat minska subventionerna med 150 miljoner kronor.

Där har vi alltså både detaljerna och summan. Men vi har inte kunnat få folkpartiet med, inte bondeförbundet och inte heller socialdemokraterna, när vi kommit med ett direkt framlagt förslag. Därför har vi gått på den linjen att vi har begärt en plan. Skall det vara så förfärligt svårt att tänka sig att få en sådan plan uppgjord? När vi begär det, är det i full överensstämmelse — det skulle jag vilja säga till herr Adolfsson som kom in på den punkten — med det uttalande, som RLF och Lantbruksförbundets gemensamma förbundsstämma gjorde i fjol och som gick ut på att man önskade få en plan för att friställa jordbruket från de statliga prisregleringarna.

Det kan inte finnas någon skillnad mellan vad dessa jordbruksorganisationer önskar och vad jag här har kunnat föra fram i kammaren.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! Herr Ohlin ironiserade över högerpartiets önskan om i förväg uppgjorda planer i jordbrukspolitiken. Herr Ohlins yttrande kan endast hänföra sig till subventionsfrågan. Det är riktigt att vi där har begärt en planerad avveckling av subventionerna. Varför? Jo, bl. a. för att parterna på arbets-

marknaden i god tid före löneförhandlingarna kring årsskiftet skall veta vad de har att rätta sig efter. Jag tror att detta är ett tungt vägande skäl. Vi vill, herr Ohlin, icke ha en upprepning av den improviserade subventionsavveckling, som ägde rum i slutet av 1950 och i början av 1951, med allt vad detta förde med sig av irritation och desorientering för avtalsförhandlingarna på arbetsmarknaden.

Herr Ohlins krav att ett oppositionsparti skall kunna i förväg precisera, från vilka data de olika subventionerna lämpligen skall kunna borttagas, är orimligt. Det kan endast de göra som har en samlad överblick över läget på marknaden ur både producent- och konsumentsynpunkt.

Herr talman! Herr Ohlin var irriterad över en del uttalanden, som speciellt undertecknad har fällt om folkpartiets politik i konjunkturskattefrågan. Ja, herr Ohlin, de uttalandena får kanske delvis ses mot bakgrunden av en del inte alltid så älskvärda omdömen, som fällt från folkpartihåll om högerpartiets inställning.

Jag skulle vilja sluta med, herr talman, att travestera ett uttryck, som Magnusson i Tumhult en gång fällde här i kammaren. Jag skulle vilja säga till min ärade vän herr Ohlin: Om man från folkpartihåll slutar upp med att misstänkliggöra högerpartiet, så skall vi sluta upp med att tala om sanningen om folkpartiet.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Det visar sig i alla fall att diskussionen här medför att man får fram en hel del fakta. Vad högern ville var bl. a. att man skulle haft mindre subventioner i vår, d. v. s. man skulle haft högre livsmedelspriser i vår. Jag skall inte diskutera detta. Uppenbarligen avvecklar man inte subventionerna utan att höja priserna, såvitt inte herr

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Hjalmarson menar att jordbrukarna skulle haft en motsvarande lägre inkomst.

Det är intressant att jämföra denna ståndpunkt med den högeraffisch, som jag nyss talade om och som avser att ge intryck av att, om man gäve högern en chans, skulle det bli lägre livsmedelspriser. Men subventionernas avveckling måste i första hand leda till högre priser! Vare sig man gillar den ena eller andra politiken, får man väl träffa sitt val.

Vårken herr Hæggbloom eller herr Hjalmarson kunde i minsta mån antyda, med vilken hastighet — ett år, tre år eller fem år — som man ville avveckla subventionerna. Det kan bara de överblicka som känner till förhållandena, heter det. Är det ändå inte, herr Hjalmarson, att gå litet väl långt att frita sitt parti från att i minsta mån konkretisera, när herr Hæggbloom samtidigt gör gällande, att i fjol var högern så förfärligt konkret, och exemplifierar detta? Men när det gäller framtiden — som vi i dag ha att ta ställning till — får vi icke någon konkretisering beträffande avvecklingen av subventionerna.

Magnussons i Tumhult kvicka och mycket använda uttryck skall jag inte kommentera på annat sätt än att jag konstaterar, att herr Hjalmarson finner, att när man läser upp högerns egna affischer så är det att misstänkliggöra högern.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! För att intet missförstånd i onödan skall kvarstå vill jag bara fästa herr Ohlins uppmärksamhet på att jag inte har diskuterat frågan om subventionerna för det gångna året utan endast talat om den nödvändiga planeringen för avveckling av de fortsatta subventionerna i så god tid, att parterna på arbetsmarknaden före löneförhandlingarna kring instundande

årsskifte vet vad de har att rätta sig efter.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Det är ju synd att herr Hjalmarson tydligen inte lyssnar på vad hans partivän herr Hæggbloom säger. Herr Hæggbloom har både tidigare och i sin replik klargjort att vad man från högern ville var att man skulle haft mindre subventioner och högre priser i vår.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP: Herr talman! Herr Ohlin efterlyste en hel del ting som han ville ha svar på.

När det gäller den första saken, att riksdagen är i ett tvångsläge, torde vi alla vara överens härom. Men det är inte regeringens fel. På grund av att man först måste kunna överblicka skörderesultatet kunde jordbruksnämnden inte förrän på ett sent stadium gå i författning om att utarbeta det nya förslaget för innevarande period. Dessutom måste vi avvakta den tidpunkt, när man var överens om lantarbetarlönerna.

Man har i såväl jordbruksnämnden som inom jordbruksdepartementets kansli arbetat så mycket som det stått i mänsklig förmåga. Det har också tagit tid innan frågan behandlats i utskottet. Det har följaktligen inte gått att få saken klar tidigare. Vi är nog överens om att de svårigheter som förevarit icke gått att ändra.

Sedan säger herr Ohlin, att här har man bara en viss summa pengar som man skall fördela. Ja, man har en viss summa pengar. Det är den summa som jordbrukskalkylen utvisar eller som man därutöver varit överens om och som man sedan vid förhandlingar mellan jordbruksnämnden och regeringen har fixerat. Det var en bestämd summa, och den skulle fördelas. Fördelningsproblem är alltid svåra. Det är det märkliga att om andra partier är in-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

tresserade av att skapa den summa, som jordbruket behöver, märker man aldrig folkpartiet i sällskapet, men så snart som den summan skall fördelas, då är alltid folkpartiet först på skansen. Då har man intresse men inte tidigare. Och sedan talar man om att man vill slå vakt om de små jordbrukarnas intressen! Jag skulle tro att det är en viss tvetydighet i uppträdandet, som jag nog tycker kräver mera förklaring än vad herr Ohlin har givit i denna fråga.

Så talar herr Ohlin om vetebidraget och menar att om denna fråga bara hade handlagts snabbare i regeringen, skulle den kunnat se ut på ett helt annat sätt. Även om herr Ohlin inte är jordbrukare, bör han veta, att vi måste först ha klarhet i hur mycket skador som kommit på vetet och hur mycket som var leveransgillt när det kom in, innan detta kunde tas upp vid jordbruksnämndens förhandlingar. Jag kan inte se att regeringen har försummat att göra något för att man skulle få klarhet om veteskörden och de bidrag som skulle kunna ges där.

Man har nu kommit till detta resultat. Man har varit överens om det i jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation, och jag skulle tro att dessa inte är alldeles främmande för jordbrukets och veteodlingens synpunkter. Man har kommit till det resultatet att man inte kunde gå någon annan väg än den som nu är föreslagen.

Resonemanget, som förs från folkpartihåll, att man ett halvår efteråt skulle konstatera, hur många jordbrukare som fått 30 procents minskning av veteskörden, är som jag sagt tidigare verklighetsfrämmande.

Herr Ohlin var också inne på svinbidraget och försökte mana fram den där händelsen då jag möjligen gick förbi jordbruksnämnden. Nu var det så att även svinbidraget var behandlat

i jordbruksnämnden. Men jordbruksnämnden ansåg för sin del att detta bidrag inte skulle utgå retroaktivt från den 1 september, som folkpartiet, underhandlarna och även regeringen varit ense om, utan nämnden ville att det endast skulle utgå från den 1 januari. Men jag har inte hört talas om att det i jordbruksnämnden rådde delade meningar om att det skulle tillfalla alla svinproducenter. I det fallet var det kanske en upplysning som professorn behövde.

Jag sade i mitt anförande, att det inte fanns möjlighet att få bidrag, som gav vad man beräknat att avsätta till animalieproduktionen, genom att höja svinbidraget med högre belopp än 30 kronor från 1 januari. Om vi hade satt 40, 50 eller 60 kronor, hade det nämligen varit väldigt besvärligt när det skulle avvecklas. Jag har sagt att det skulle avvecklas under hösten, och då har man framhållit att dessa subventioner är av den storleksordning att de avsevärt inverkar på prisbildningen.

När det gäller konsumtionen av smör sade jag inte mellan 90 och 95 procent utan mellan 95 och 100 procent. Nu sade herr Ohlin att han trodde att det var ännu mindre nedgång. Det är glädjande att herr Ohlin tror det. Det är ganska förvånansvärt. Jag trodde att folkpartipressen hade större inflytande på handlandet och opinionsbildningen bland folk. Det har ju klankats på detta smörpris ända sedan höjningen skedde. Det är glädjande att det inte haft så stort inflytande på befolkningen som man från detta håll påstått.

Men när det gäller jordbruket har ju aldrig folkpartiet och dess press med varandra att göra. Då är det alltid skilda saker. Men en och annan gång har det förekommit samarbete. Jag skulle tro att det kommer att bli ett sådant före den 17 september i år.

Vad angår matfettet var herr Ohlin intresserad av den höjning av brödpri-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

set och den sänkning av matfettets pris som ägt rum och undrade hur länge detta skulle vara. Jag har redan berättat att, sedan det blev känt för kvarnarna att priset på spannmål skulle stiga den 1 september, hade de börjat köpa upp spannmål och mala mjöl och lägga det i lager för att därigenom ta hem prisstegringen. Denna skulle uppgå till 15 miljoner kronor. Jag skulle tro att det är en åtgärd som i varje fall de flesta medborgare i detta land godkänner, nämligen att regeringen inskred så att dessa pengar inte hamnade i några styckens fickor.

Det är ganska märkligt att herr Ohlin inte är lika kritiskt inställd mot kvarnarna som mot de stora svinproducenterna. De tjänar mera än vad svinproducenterna gör.

Följaktligen har man här gått in för att höja brödsädspriset, vilket man tidigare tänkt göra den 1 september i år. Men för att motverka att kvarnarna skulle få tillgodogöra sig denna höjning gör man det redan nu. För att inte konsumenterna skall förlora på denna affär, sänker man priset på smör och margarin, så att konsumenterna får dessa pengar tillbaka. Om en smörgås blir billigast med det nuvarande systemet eller med det nya vågar jag inte uttala mig om. Den kalkylen får herr Ohlin och Waldemar Svensson klara upp. Jag skulle tro att det går någorlunda jämnt ut.

När dessa 15 miljoner är förbrukade, är det inte tänkt annat än att då skall den åtgärd, som annars skolat träda i i kraft den 1 september, träda i kraft någon gång i slutet på året. När det blir vet jag inte. Men det är angeläget att framhålla att detta är gjort för att få en utjämning mellan det höjda brödsädspriset och de sänkta matfettets priserna.

Jag vet inte vem det var som sade, att det varar väl till valet. Det har inte med valet att göra.

Så sade herr Ohlin, att om vi gick den vägen med matfettet, att vi sänkte det en gång och höjde det en annan gång, bleve det en »hit och dit-politik». Det är inte vår mening. Vi tackar för inbjudan. Det skulle vara att träda direkt in i folkpartiet. Men jag skulle tro att intet av regeringspartierna har anledning ett emottaga detta erbjudande. Vi försöker följa en linje, som vi vågar tala om innan vi sätter i gång, och det har vi gjort.

Vidare säger herr Ohlin, att det skulle vara ett sätt att övervältra bördan på andra och att regeringen själv skulle ha äran. Jag kan inte se att det är något övervältrande. Det är ett försök att åstadkomma en sak som jag för min del tycker är ganska praktisk. Den är kanske inte lika lärd som den skulle vara, men annars är den i varje fall praktisk. När man kommer in på en del andra ting såsom frågan om arbetstimmarnas antal i förhållande till jordbrukens storlek, är det nog rätt, att det mindre jordbruket har betydligt mycket mer antal arbetstimmar per hektar. Men herr Ohlin m. fl. glömmer bort att om man har rationaliserat bort en del manuell arbetskraft i det större jordbruket, är den ersatt av en ganska stor investering i maskiner, och det kanske kostar en del det också. Jag är med på att vi skall försöka åstadkomma en så rättvis fördelning som möjligt. I det sammanhanget vill jag säga, att utom det att det större jordbruket har investerat en del i maskiner, har det större jordbruket också numera överflyttat en hel del arbeten på andra än dem som finnas på de egna gårdarna, på maskinstationer, bilstationer o. d. Det gör en del kostnader, som hittills ej tillräckligt beaktats i kalkylen, men man håller nu på att försöka få det inräknat.

Beträffande fördelningsproblemet vill jag säga, att det är väldigt besvärligt. I fråga om mjölkproduktionen, som

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

är så betydelsfull för dessa många småbrukare, har vi ett bidrag på upp till 20 öre per kg. Tänk om det kunde finnas någon möjlighet att åstadkomma pengar åt småbruket på annat sätt än via mjölken! Nu har man försökt i år att öka bidraget till fläskproduktionen. Jag beklagar att mindre brukare i hela vårt land inte går in för denna produktion, för vilken varken klimatiska förhållanden eller storleken på hemmanen lägger hinder i vägen. Men det är väl inte regeringens fel att så inte är fallet för närvarande. Det är väl vederbörande jordbrukare själva, som får göra en sådan omläggning.

Sedan var det en hel del frågor av kanske mindre viktig art. Jag antecknade en del, men jag anser, att jag med det sagda har besvarat de flesta av de av herr Ohlin framställda frågorna.

Det är klart att de flesta väl glädja sig åt om man inom jordbruket kan skapa trygghet, som jag tillät mig säga i mitt första anförande och som också herr Ohlin har påpekat här. Herr Ohlin säger att det inte får vara trygghet bara för det stora jordbruket. Nej, det är lika angeläget att det också är till finnandes när det gäller det lilla.

Nu har man emellertid sagt, att folkpartiet inte vill vara med om en begränsning när det gäller producentbidraget till jordbruk under 10 hektar som byter ägare. Nej, det är kanske flera än herr Ohlin som har att invända mot det, men det var en sak, som man var överens om, då 1947 års riktlinjer drogs upp. Då förutsatte man, att man skulle företa en rationalisering vid jordbruket, varvid man räknade med att man skulle ge det rationella jordbruket en viss ställning. Jag har för min del den meningen, att om man kan komplettera ofullständiga jordbruk på något annat sätt än genom att slå ihop dem, t. ex. genom att i stället komplettera dem med skog, skulle det

vara till gagn för hela vårt samhälle.

Flykten från landsbygden är av den storleksordningen, att det kan inträffa, att vi för sent upptäcker, att det kan bli en skada för nationen, som vi inte kan klara. Jag är övertygad om att vi är av samma åsikt härvidlag. Nog är det bra med opposition, och nog bör oppositionen finnas till. Men jag tycker, att även oppositionen skulle kunna vara med om att diskutera fram ett program som skulle vara inte ensidigt utan allsidigt. Jag är öppen för diskussion om en allsidig lösning. Emellertid har jag i det förslag, jag här lagt fram, bakom mig jordbrukets organisationer, dess ekonomiska föreningsrörelse och dess fackliga föreningsrörelse. Jag medger att Småbrukarförbundet, som har mellan 4 000 och 5 000 medlemmar, inte har varit representat, men de representerade förbunden har mellan 300 000 och 400 000 medlemmar, och det kanske ändå betyder något i debatten. Vi kanske också får försöka ta hänsyn till dessa som varit så många.

Herr JANSSON i Aspeboda. Herr talmän! Jag har med intresse lyssnat på den långa debatten. Därvid har åtskilliga detaljer blivit berörda, och det har även sagts så mycket om frågan i dess helhet, att det kanske inte finns mycket att tillägga. Jag vill dock påtala en sak som varit uppenbar ända sedan jordbruksuppgörelsen blivit bekant under vårvintern, nämligen det sätt, varpå man har sökt att ge konsumenterna upplysning om vad denna jordbruksuppgörelse skulle innebära. Därvid har ett parti, nämligen folkpartiet, på ett alldeles särskilt sätt utmärkt sig. Stödd av en tidningspress, som omfattar ungefär hälften av den svenska tidningspressen, har man sökt att mellan konsumenter och producenter av livsmedel så en missnöjets sådd, som inte bårdar gott, en sådd som jag

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

vågar påstå gör att herr Hjalmarson troligen får vänta mycket länge, innan han får se, att subventionerna kan avskaffas.

I valrörelsen 1950 talade man om huru samhället hade påverkats av liberal-kapitalismen under detta århundrades första halvsekel, alltså under tiden från 1900—1950. Man sade att utvecklingen gått i den riktningen att människorna fått det allt bättre. Som bevis för detta nämnde man, att om man tar en industriarbetares genomsnittliga lön, hade man nått fram till att kunna köpa ett kilogram smör för arbetsförtjänsten under en tid av 2 timmar och 14 minuter. Jag har sökt med ljus och lykta i folkpartitidningar men inte funnit någon antydning därom. Enligt det offentliga siffermaterial, som ju föreligger från Europakommissionen, har reallönen förbättrats så, att man nu kan köpa ett kilo smör för 7 å 8 minuters kortare arbetstid. Jag vill sålunda påstå att smöret är billigare med det pris det nu har mot tidigare.

Det har inte sagts här i dag och man har inom folkpartiet inte velat säga något om detta i sina föredrag ute i bygderna. Efter det herr Ohlin hållit ett föredrag i Härnösand kunde man läsa i en folkpartitidning en tvåspaltare med rubriken: »Skall konsumenterna betala storjordbrukarnas övervinster?» Den tidningen går in i 20 000 å 25 000 hem och läses av alla dessa husmödrar. Vilken psykos skapar man inte genom att skriva så? Jag tror inte att folkpartiet har tänkt på vådan av att skapa en sådan psykos mellan konsumenter och producenter som här skett. Lyckas herr Ohlin på detta sätt ordna det så, att vi får allt mindre och mindre avsättning för denna vara, smör, så kommer det i sin tur att betydligt, att vi kanske får se till, om vi över huvud taget vill ha en mjölkproduktion i gång, att smöret, som redan nu subventioneras, måste subventione-

ras i ännu större utsträckning än nu är fallet. Vi borde kanske i stället för att åstadkomma splittring mellan människorna hjälpas åt att få dem att förstå vad saken innebär och försöka att i stället för att skapa missnöje och splittring åstadkomma ett samförstånd. Kunde vi göra det, tror jag, att det skulle kunna finnas hopp för herr Hjalmarson att få bort subventionerna. Men så länge herr Hjalmarson och herr Ohlin är på så vitt skilda linjer, tror jag inte vi får se den dag, då herr Hjalmarson får sin önskan uppfylld.

Redan 1932 skrev en person, som återopats här i dag, nämligen professor Nannesson, att även om jordbrukarna lyckades organisera sig hundra procentigt skulle de inte kunna bestämra priset på mjölken. Han förklarade detta med att vi har dels en politisk gräns, dels den ekonomiska gräns, vartill konsumtionen kan sträcka sig. Nu har sedan 1932 läget blivit, att smöret blivit billigare, om man räknar efter arbetstiden, än det varit någonsin tidigare, men ändå skall det skapas fram ett sådant missnöje. Om det sker med hänsyn till att det skall bli ett nytt val efter sommaren, eller om det ligger andra beräkningar bakom, är obegripligt för oss. Men jag beklagar att det skall gå till på det sättet.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag skall begagna tillfället att göra några kommentarer till vad som förekommit här i debatten.

Herr Vigelsbo nämnde att vi har tjänat 20 miljoner kronor på export av oljevättrö och olja. Därav drar han den slutsatsen, som många andra gjort, att det måste vara en väldigt god affär, när man odlar oljevaxter så att man lyckas åstadkomma denna export. Herr Vigelsbos siffra är för övrigt för låg. Ifall det som står i propositionen är riktigt, beräknar man att på 1951 års

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

skörd tjäna 25 eller 27 miljoner kronor. Men detta tjänar man genom att man tidigare satt för högt pris på oljeväxter i förhållande till brödsäden. Man har alltså fått en relativt alldeles för stor oljeväxtareal och en alldeles för liten areal brödsäd. Man måste sammanställa de fyra faktorerna: oljeväxtarealen, brödsädsarealen, oljeexporten och spannmålsimporten. Man måste betrakta allt detta i sitt ekonomiska sammanhang, och herr Vigelsbo råkade verkligen tala om ekonomiskt sammanhang, vilket ju var glädjande. Slutresultatet under det sista året är att exporten av oljeväxtfrön och olja varit 25 å 27 miljoner kronor, medan förlusten på importen av brödsäd gått till 68,5 miljoner kronor.

Är det egentligen någon som vill stå upp och påstå, att denna affär, tagen i sitt ekonomiska sammanhang, vittnar om något förutseende? Jag tror inte det finns anledning att göra något sådant påstående. När man så fått ned spannmålsarealen, så att den var farligt liten, slår man över och höjer brödsädspriserna. Man kan därigenom mycket väl komma in i en rakt motsatt situation. Här förs alltså en jordbrukspolitik med mycket häftiga reaktioner och kastningar. Detta visar, såvitt jag kan förstå, inte något större mått av förutseende.

Herr jordbruksministern talade om jordbruksnämnden och erkände, att den icke till alla delar har godkänt den nuvarande uppgörelsen. Det är också betecknande, att jordbruksnämndens skrivelse, som inforrats i efterhand, icke finns in extenso citerad i propositionen, vilket den annars alltid brukar göra. Den ingress i jordbruksnämndens skrivelse, som har en ganska skarp udd mot jordbruksdepartementet, finns inte med. Man kan förstå, att det inte var så trevligt att ha den med, men jag tror nog att det vore bra att följa den praxis som vi haft i många år.

Sedan säger jordbruksministern att de andra partierna — högern, bondeförbundet och socialdemokraterna — är intresserade av att få bruttosumman till jordbruket så hög som möjligt, men att folkpartiet bara är intresserat av fördelningen. Men, herr jordbruksminister, vi har ju praktiskt taget hela tiden accepterat den bruttosumma som förhandlarna kommit till, sedan man, med det bräckliga material man haft, har räknat ut vad som är jordbrukets rätt.

Under senare år är det bara vid ett tillfälle som regeringen inte i huvudsak accepterat detta. Det var, om jag minns rätt, år 1949. Då motionerade högern, folkpartiet och bondeförbundet tillsammans för att få den totalsumma som alla oppositionspartier ansåg vara riktig, och denna totalsumma kompromissade sedan förhandlingsdelegerade bort, jag förmodar med herr Norup i spetsen. Det kan man ju inte skylla folkpartiet för. Det är väl för mycket begärt, att folkpartiet, sedan en förhandlingsdelegation i huvudsak har fått vad den själv anser vara jordbrukets rätt, skulle komma och begära mera. Skulle det vara någon tvetydighet i att man inte gör det, står vi i precis samma läge som bondeförbundet, som inte heller begär mer. Men det är å andra sidan alldeles riktigt, att vi är intresserade av fördelningen. Det finns nämligen två stora fördelningsproblem i detta sammanhang. Det är dels fördelningen mellan konsumenter och producenter, och där har vi ju accepterat vad de andra partierna, bondeförbundet inräknat, accepterat, dels — och det är lika viktigt — fördelningen mellan producenterna inbördes. Det är inte vi som är enögda, tycker jag, ty vi accepterar rättvisesynpunkten när det gäller avvägningen mellan konsumenter och producenter, så långt det nu är möjligt med det bräckliga material vi har. Men därjäm-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

te vill vi ha en ungefär motsvarande behandling när det gäller fördelningen mellan producenterna inbördes. Jag tycker att detta är en hållning som passar mycket bra för ett liberalt folkparti. Om den inte passar bondeförbundet, så beklagar jag det.

Nu nämnde statsrådet i sitt första anförande — jag gjorde några anteckningar som jag inte tog upp i min replik — att man måste ha en sådan prissättning att folk stannar kvar i jordbruket. Ja, det tror jag också. Vi accepterar den synpunkten inom praktiskt rimliga gränser. Men samtidigt slåss bondeförbundet för att behålla ett prissättningsinstrument, som är direkt ägnat att plocka bort folk från jordbruket. Detta blir nämligen följderna av den sammankoppling av producentbidraget och bidragen för rationaliseringen, som bondeförbundet tillsammans med högern och socialdemokraterna försvarar. Nu säger jordbruksministern, att detta ingick i 1947 års beslut. Det är sant, men mot detta beslut reserverade sig folkpartiet. Det är alltså högern, bondeförbundet och socialdemokraterna som står bakom detta beslut. Vi trodde inte år 1947 att det var riktigt, och vi har genom vad som senare hänt blivit styrkta i vår uppfattning, att det var ett misstag att koppla samman producentbidraget med bidragen för den yttre rationaliseringen. Beträffande den yttre rationaliseringen finns möjligheten att vägra lån och bidrag, där finns förköpsrätten, när det gäller icke släktingar, och där finns det hårda ekonomiska gallringstryck som över huvud taget verkar vid de mycket ojämnt lönsamma småbruken.

Vi tror, att folkvandringen kommer att bli stor nog utan detta påtryckningsmedel. Det är skillnaden mellan bondeförbundets och folkpartiets politik: bondeförbundet tror inte att folkvandringen blir stor nog utan detta prispolitiska påtryckningsmedel; vi tror

att folkvandringen blir tillräckligt stor utan detta påtryckningsmedel. Skulle det gälla en prissättning som gör att folk stannar kvar i jordbruket, tycker jag att vår hållning har ett klart försteg framför bondeförbundets.

Som herr Ohlin nämnde, gör sig samma sak gällande i denna proposition rörande de femöringar, som bondeförbundet och de andra två partierna icke vill ge till dem som förlorat producentbidraget. En jordbrukare, som levererar 6 000 kg mjölk och som köpt sin gård efter 1948, skulle få dessa femöringar endast för 2 000 kg. Detta är någonting så opsykologiskt, någonting så direkt ägnat att jaga unga människor bort från landsbygden, att vi för vår del icke vill vara med om det.

Jag vill sedan uppehålla mig vid frågan om fördelningen av de pengar som skall utgå under regleringsåret, varom det diskuterats så mycket i dag. Om man bortser från utredningar och alla teoretiska resonemang och begagnar sina kontakter med det svenska jordbruket och går från gård till gård inom stora områden av detta land, skall man finna att vederbörande inte får denna timlönehöjning av 50 öre, som uppgörelsen skall ge dem. De får mindre. Men pengarna betalas ut. Här utbetalas en sammanlagd summa, som motsvarar 50 öre för all den arbetskraft som är bokförd i jordbrukskalkylen. Men den arbetskraft som skall ha höjningen får den inte. Jag har levat tillräckligt länge i småbrukarbygder, har umgåtts tillräckligt med landsbygdens småfolk och rest tillräckligt i detta land för att veta att det finns tiotusentals, ja, hundratusentals småbrukare som icke får dessa 50 öre i timmen, som denna uppgörelse i princip skulle ge dem. Men det som inte de får, får någon annan. Vad inte minusvarianten får, får plusvarianten. Jag skulle då vilja ställa frågan: Är det någon som tror att ett system som verkar på det

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

sättet — jag kräver inte millimeterrättvisa för att använda ett älsklingsuttryck vare sig det gäller valreformer eller jordbrukspolitik, men man kan, som det sades i första kammaren, begära kilometerrättvisa — kan medverka till att hålla folk kvar på landsbygden? Jag tror det inte. Jag tror att en större och mera målmedveten ansträngning att skapa bättre rättvisa i detta fall hade mera varit ägnad att hålla folk kvar på landsbygden och mera motsvarat sociala och mänskliga hänsyn.

När det gäller vetearealbidragen, säger jordbruksministern, att han och hans meningsfränder och den sakkunskap han bygger på inte är helt främmande för jordbrukarnas och veteodlarnas synpunkter. Det tror jag säkert. Sammankopplingen av jordbrukarnas och veteodlarnas synpunkter är tydligen i hög grad levande, och dessa har blivit mycket väl tillgodosedda. Låt mig göra en reflexion. Jag har förut nämnt att man höjt vetepriset på två år med 23 öre. Det gör för en svensk normal-skörd på 2 500 kg 575 kronor i inkomstökning per hektar. En skörd på 4 000 kg, vilket inte är någonting särskilt ovanligt på de goda jordarna, ger 920 kronor i inkomstökning.

Jag tror inte att jordbruksministern skulle vilja stå upp och göra gällande, att man använder mer än 100 manstimmar på ett hektar vete. Det är tämligen högt räknat, och det ligger över det genomsnitt som anges i ekonomiska handböcker. Men 100 manstimmar gör, med den lönehöjning på 75 öre i timmen man haft under de två senaste åren, knappt 100 kronor, medan vi har en höjning av priset på mellan 575 och 920 kronor. Om man räknar med att det går åt ett hektar för att odla fodret till en ko och om man även i detta fall räknar med en genomsnittssiffra, nämligen 3 000 kg mjölk, vilket är i överkant, så gör 5 öre per liter mjölk 150 kronor. Veteodlaren får alltså mel-

lan 575 och 920 kronor per hektar, mjölkproducenten får cirka 150 kronor. Vi har i båda fallen räknat med ett genomsnitt. Skillnaden är bara den, att mjölkproducenten får lägga ned tre à fyra gånger så många timmar på foderodlingen och kons skötsel som veteodlaren får anslå för sitt arbete.

Nu skall jag gärna erkänna — jag har gjort det i andra sammanhang — att man inte får pressa ett sådant här resonemang alltför hårt. Jordbruket är i viss mån en helhet. Den ena produkten måste bära den andra, och det finns gemensamma produktionskostnader. Jag vill alltså inte pressa resonemanget, men utan att på något sätt göra det måste jag slå fast, att detta höga spannmålspris medverkar till att förrycka normala inkomstrelationer inom det svenska jordbruket.

I fråga om höjningen av mjölpriset och sänkningen av smör- och margarinpriset, säger jordbruksministern, att detta var nödvändigt med hänsyn till att inte kvarnarna skulle tjäna så mycket pengar. Han kommer naturligtvis med den lilla trevliga antydning, att folkpartiets intresse i huvudsak gällde de större kvarnarna. Herr Norup försummar ju inte gärna något tillfälle att säga sådana här saker — inte ens i riksdagen. Hur det då skall komma att bli på bondeförbundets sommarfester är lätt att tänka sig! Men nu är det så, herr Norup, att precis motsvarande operation som man gör nu beträffande ändringen av spannmålspriset i förhållande till kvarnarna, har man gjort många gånger förut. I överenskommenheten finns också en kvoteringsbestämelse som hindrar kvarnarna att mala mer än 15 procent mera än 1950 års förmalning. Det finns ett långt bemötande från kvarnhåll, som jag inte skall uppehålla mig vid och som jag inte heller i denna polemik skall fästa något större avseende vid. Jag lägger mig inte så mycket i den här saken. Jag konsta-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

terar bara, att vi ju i fjol höjde priset på spannmål med 10 öre, när vi hade en historia motsvarande den vi nu har. Men då blev det inte någon återbäring till konsumenterna.

Nu är det naturligtvis bra, att man sig omvänder och bättrar. Det är intet fel med det. Men man behöver ju inte framställa de nu vidtagna åtgärderna som något absolut nödvändigt, något som man varit tvungen att göra. Det var något, som man kom underfund med att man just nu borde göra. Hade man inte gjort det, kunde man handlat på annat sätt. Det har man gjort förut.

Så några ord om det större jordbrukets kostnader vid sidan om den slutna driften för maskinparken o. s. v. Om man tar hänsyn till den nya arbetskraftsberäkningen — som inte bara gäller de större utan även de mindre jordbrukarna, vilka ju är mera hänvisade till att låna maskiner än de större jordbrukarna — så tycker jag, herr jordbruksminister, att man inte skall överanstränga sig, när man utvecklar storjordbrukets svårigheter och bedrövelser. Vid samtal med folk ute i bygderna får man inte något intryck av att dessa svårigheter är så stora. Man skrattar t. o. m. ibland åt herr Norups jordbrukspolitik — även bland dem som är mest gynnade av densamma — och det undrar jag inte på.

Nu sade emellertid jordbruksministern häromdagen i första kammaren något, som jag ber att få tacka för. Herr Norup anförde nämligen, sedan han framhållit att man i jordbruksuppställningen försökt att bättre tillgodose det mindre jordbruket och den animala produktionen: »Ännu har dock småbruket en hel del att fordra.»

Vi är alltså överens om att det mindre jordbruket ännu har en del att fordra. Men varför kan man då inte bevilja de fem örena retroaktivt då de hade mer att fordra? Och varför plocka bort 100 kronor av producentbidraget i det nya

förslaget, då de hade mer att fordra? Säg det, den som kan! Det står ju dock i regeringsförklaringen så vackert, att man skall undersöka möjligheten av en differentiering av mjölkpristillägget till förmån för det mindre jordbruket, och såväl socialdemokraternas som bondeförbundarnas press levde ju i den politiska debatten i höstas högt på denna mening i regeringsförklaringen. Hur mycket mening det är i densamma, är det ännu för tidigt att definitivt fastställa, men redan av det som vi hittills sett kan man säga, att det borde ha varit mera innehåll i den än vad som hittills kommit till synes.

Sedan vill jag säga några ord om jordbrukskalkylen i anledning av jordbruksministerns första anförande. Jordbruksministern anförde där, att man handskats litet vårdslöst med siffrorna i jordbrukskalkylen och att kritiken hade skjutit över målet, vilket enligt herr Norups mening var illa gjort. I den mån så skett, är det naturligtvis illa. Men bondeförbundets ledare höll någon gång i februari månad ett föredrag, i vilket han framhöll, att en allsidig och saklig debatt om jordbrukspolitiken olika grupper emellan säkerligen skulle vara mycket tacknämlig, och han menade att en förvrängning av fakta och syften inte borde få förekomma. Sedan sade herr Hedlund: »I jordbruket satts som bekant inemot 25 procent av landets hela arbetskraft, varav en tredjedel utgörs av anställda och två tredjedelar av jordbrukare och deras familjemedlemmar. För 1951 torde arbetsinkomsterna i vårt land ha varit något över 20 miljarder. Av denna summa har ca 2 miljarder tillförts dem som arbetar i jordbruket — d. v. s. för 25 procent av arbetet i landet har endast 10 procent av den totala arbetsinkomsten utgått.»

Här är det alltså bondeförbundets ledare, som uttalar sig om jordbrukskal-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

kylen och jordbrukspolitiken. Här skulle ju sanningen finnas sju gånger renad, tycker man. Men om det är sant att jordbrukarna 1951 fick bara tio procent av inkomsten i landet för 25 procent av arbetet, så skulle rättvisan krävt att man höjt inkomsten inte med 500 miljoner kronor, som herr Norup gjort, utan med 3 000 miljoner kronor. Jordbruksministern är 2 500 miljoner kronor efter herr Hedlund i sina krav. Här måste väl finnas ett fel någonstans, och jag tror att det ligger hos herr Hedlund. Det är nämligen inte så, att jordbrukarna svarar för 25 procent av landets arbete, inte i lantushållningen. I dessa 25 procent är också skogen, fisket, trädgårdsarbetet och mycket diversearbete, som jordbruksbefolkningen gör, inräknade. Skogsägareföreningens ordförande lyckades alltså glömma bort skogen, när han skulle upplysa svenska folket om hur det rätteligen bör se på detta problem!

Om det alltså har förekommit överdrifter i liberal press — och det är ju tänkbart — så må jag säga att någon överdrift av denna storleksordning har jag knappast sett i något annat sammanhang än i herr Hedlunds föredrag.

Efter dessa små vänskapliga och stillsamma erinringar till bondeförbundet skall jag, innan jag slutar, säga några ord till socialdemokraterna. När vi behandlade denna fråga i jordbruksutskottet, fick vi ett tämligen bestämt intryck av att det finns en del socialdemokrater som inte alls är nöjda med jordbruksuppbyggnaden. Det sades ganska klart ifrån, att man var kritiskt inställd, och man behöver bara läsa LO:s huvudorgan och Afton-Tidningen eller en del andra tidningar för att konstatera, att man inte är hundra procentigt nöjd med den jordbrukspolitik, som regeringen för närvarande för.

Nu skall man naturligtvis inte dra fram siffror och proportioner, som ligger långt tillbaka i tiden. Det vore

inte riktigt. Däremot kan man kanske anföra citat och peka på själva den hållning, som ligger bakom det citerade. Jag skall därför återge ett par uttalanden av statsrådet Sköld, från den tiden då han stod i oppositionsställning till jordbrukspolitiken. Han sade då: »Den av de borgerliga partierna bedrivna spannmålspolitiken lämnar inte hjälp åt jordbrukarna på så sätt att jordbrukarna hjälpas efter behov. Den leder ej heller till att hjälpen lämnas av dem, som besitta den bästa bärkraften. Den är i stället ett utslag av de besittande klassernas önskan att gynna sig själva på de sämst ställdas bekostnad. En sådan politik kan inte stödjas av socialdemokraterna.»

Nej, en sådan politik kan tydligen inte stödjas av socialdemokraterna i oppositionsställning, men den stöds fullt ut av socialdemokraterna i regeringsställning!

Beträffande margarinet sade statsrådet Sköld följande: »Den borgerliga margarinpolitiken är ett attentat mot de fattiga folkklassernas försörjning med matfett, och till de fattigare folkklasserna kunna också räknas många mindre jordbrukare.»

För att sedan ta ett nytt citat — de andra var ju inte nya — skall jag läsa upp vad som härom dagen stod att läsa i Skånska Socialdemokraten. Jag citerar: »Det är ostridigt att storjordbrukarna skär guld med täljknivar medan småbrukarna alltjämt har det strävsamt med att få debet och kredit att gå ihop.»

Jag vill inte ställa mig bakom ordvalet, men jag tror att det ligger ganska mycken sanning i det som Skånska Socialdemokraten här skrivit. Jag vill också säga att jag beklagar att en del socialdemokrater av politiska skäl här nödgas stödja en politik, som de innerst inne egentligen ogillar.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

Herr VIGELSBO (kort genmäle): Herr talman! Först skall jag be att få tacka herr Svensson i Ljungskile för det medgivande han gjorde i början av sitt anförande, när han sade att det åtminstone fanns ett visst sammanhang i mitt ekonomiska resonemang. Jag tackar för det. Det är emellertid en sak, som jag inte begriper sammanhanget i. Jag sade att det hade uppstått ett överskott på något över 20 miljoner kronor av rapsexporten härifrån, och att detta väjde ungefär jämnt med de kostnader vi hade haft i samband med vår smörexport. Jag kan då inte förstå herr Waldemar Svenssons påstående, att man inte får göra jämförelser mellan smöret och rapsexporten. I stället skall man göra jämförelser mellan rapsexport och importen av brödspannmål, för att få fram, som han säger, en utgiftspost, som det inte finns något vederlag för. Jag förstår att det är det som är avsikten. Jag nämnde, som sagt, något över 20 miljoner kronor, men herr Svensson i Ljungskile påstod att det var 27 miljoner. Vi har haft utgifter i samband med smörexporten till ungefär motsvarande belopp, så de tar ut varandra.

Det har här talats om, främst av herr Ohlin, hur högern hade slagit upp sina åsikter på affischer. Jag har roat mig med att klippa ur en del tidningsartiklar som stått i folkpartipressen. Det gäller iakttagelser som är gjorda norr om Dalälven, varför det följaktligen inte är några rapspatroner som haft inkomsterna i fråga. Här står det att småbönderna och jordbrukarna norr om Dalälven måste köpa nylonnattlinnen åt sina fruar i år för att de skulle få möjlighet att förbruka de stora inkomster de hade.

Dagen efter stod det i en annan av folkpartiets tidningar, att skogsarbetarna tjänade 4 000 kronor i veckan — det står så här! — och för att kunna förbruka den inkomsten måste man köpa resegrammofoner att ha med sig i skogen. Detta kan vem som helst få läsa,

det står i Aftonbladet. Jag menar att när man kan få läsa sådana saker, då torde högern och folkpartiet kunna dra krok om vem som är värst.

Vi som nu är ansvariga för jordbrukspolitikerna har träffat en överenskommelse, och den skall vi hålla. Vi blandar oss inte i frågan, vem som har levererat de värsta glosorna, högern eller folkpartiet, utan vi kommer att strikt hålla oss till den uppgörelse som träffats.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Jag kan inte underlåta att i denna debatts kanske sista minut göra den reflexionen, att det är i denna debatt ett faktum att det väsentliga spelat mycket liten roll, nämligen höjningen av lantarbetarnas löner. Man har försökt att genom uppgörelsen få täckning för denna förhöjning.

Herr Svensson i Ljungskile nämnde, att jordbruksnämndens skrivelse inte var redovisad och att nämnden inte tillstyrkt denna uppgörelse. Det var väl ändå så, att det i slutskedet av dessa förhandlingar var en tämligen bra korrespondens mellan förhandlarna för jordbruket och förhandlarna för lantarbetarnas löner. Det gällde ju att få en så pass stor ökning av lantarbetarnas löner att man skulle kunna påstå, att de hade fått åtminstone någon väsentlig del av den allmänna löneförskjutningen uppåt. Det gällde alltså att få täckning för denna höjning av lantarbetarlöner. Jag tror att man mycket väl kan göra det påståendet, att jordbruksministern var den förmedlande länken mellan dessa poler, och jag tror också man kan säga, att han skött den saken på ett alldeles utmärkt sätt.

Det har uppgivits att en hel del jordbrukare nu skulle få för mycket betalt för de s. k. retroaktiva grisarna, men man glömmar då helt och hållet att beslutet i den riktningen tillkom därför att

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

man skulle få täckning just för lantarbetarnas höjda löner. Det är mycket möjligt att man, om det hade funnits mera tid för dessa förhandlingar, skulle ha kunnat åstadkomma ett system, som varit avvägt på ett annat sätt och som kunnat verka mera jämnt. Trots att man använt så hårda ord i detta sammanhang, särskilt från folkpartihåll, tror jag att man ändå måste erkänna — det har t. o. m. herr Svensson i Ljungskile gjort — att denna gång har det för de mindre jordbrukarna blivit en bättre uppgörelse än tidigare.

Folkpartiet vill, har det sagts — särskilt herr Ohlin har tryckt på detta — skapa ett mera rättvist system. Ja, vem vill inte det? Jag tror nog att det oavsett vilket förslag som lagts fram här, alldeles säkert hade måst läggas fram ett ändringsförslag från folkpartiets sida. När vi hade ärendet till behandling i jordbruksutskottet och försökte kompromissa så gott vi kunde, meddelade herr Svensson i Ljungskile redan på förhand, att fastän han var med på omjusteringen i jordbruksutskottet så måste det ändå komma en reservation. Jag frågar mig: Vad skall detta tjäna till när man på förhand har bestämt att, oavsett till vilket resultat man kommer, det ändå skall göras ett förslag till ändring?

Herr Svensson i Ljungskile har här kritiserat det förhållandet att det nu blir för mycket raps och för litet brödsäd. Om jag inte minns fel deltog herr Svensson i 1942 års jordbruksutredning, som kom fram till det bestämda resultatet, att man borde försöka lägga om produktionen, i anpassning till världsmarknaden. Jag erinrar mig inte om herr Svensson i Ljungskile var reservant i denna del.

Även producentbidraget har spelat en roll i denna debatt. Jag tycker det är onödigt att nu dra upp en diskussion rörande omläggning av producentbidraget, som vi skall behandla om en vec-

ka. Herr Svensson i Ljungskile undrade varför regeringen, när den lade fram det senaste förslaget om ändring av producentbidraget, behövde plocka bort några hundra kronor från det mindre jordbruket. Spörsmålet har varit föremål för en utredning, och i denna har också herr Svensson haft plats. Om jag inte missminner mig var utredningen enig på denna punkt.

Vidare invänder man att denna reglering bör verka mer rättvis och mer gynna det mindre jordbruket. Den utredning som är genomförd visar ändå — även om man kanske kan säga att den är preliminär — att denna jordbruksuppgörelse tillför det mindre jordbruket 448 kronor per hektar i gruppen under 20 hektar, och 336 kronor i gruppen över 20 hektar. Detta visar väl ändå att man har försökt tillgodose det mindre jordbruket.

Jag tillåter mig också fråga: Vilken uppfattning skall företräda folkpartiet här? Är det herrar Ohlin och Svensson i Ljungskile eller är det herr Ahlsten som skall representera partiet? Att herr Ahlsten hade en annan uppfattning än de två andra folkpartisterna torde väl kunna bero på att han grundligt har fått gå igenom dessa problem under sitt deltagande i förhandlingsdelegationen, och det bör väl ändå säga något. Kanske är det t. o. m. tänkbart att herr Svensson i Ljungskile, om han haft tillfälle delta där, också fått revidera sin uppfattning.

Till sist vill jag bara beröra en fråga som är ställd av herr Ohlin, om Dagens Nyheter nu är bondeförbundets tidningsorgan. Såvitt jag har möjlighet att bedöma någonting i politiskt hänseende, så är Dagens Nyheter den tidning som alltid varit emot bondeförbundet, och vi har ingen möjlighet att tänka oss att denna tidning vill bondeförbundet något gott. Att denna tidning skulle företräda bondeförbundet är därför otänkbart. Det är snarare så, att Dagens Ny-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

heter i det stora hela är en tämligen god exponent för folkpartiet.

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Jag är ledsen att jag måste ta kammarens tid i anspråk en minut i en struntfråga, men så småningom har man ju fått en viss erfarenhet av hur även struntfrågor kan utnyttjas i den politiska agitationen, och det är därför jag vågar göra det. Jag hade själv inte sett den affisch som herr Ohlin talade om i debatten. Jag har sett den först nu. Det är en lokal affisch som är uppsatt på några platser här i Stockholm. Den avser att i första hand belysa den allmänna inflationsutvecklingen.

De tidningsrubriker, som herr Ohlin talade om, hänför sig ingalunda enbart till jordbrukspriserna. Där återges rubriker beträffande höjningen av bilskatten, höjningen av telefontaxan, höjningen av järnvägstaxorna, höjningen av det allmänna levnadskostnadsindex, de höjda nominallönernas inverkan på byggnadskostnaderna, utvecklingen på aktiemarknaden, konsekvenserna av det försämrade utbytet av utrikeshandeln med hänsyn till massaprisernas utveckling, utvecklingen av ränteläget, den statliga priskontrollnämndens ställningstagande till textilpriserna, o. s. v. Vidare förekommer där ett par citat som avser att åskådliggöra oron inom vissa delar av arbetsmarknaden och slutligen några citat från ett par kommunistiska tidningar, som belyser deras osvenska beteende.

Jag undrar, herr Ohlin, om det inte skulle vara fördelaktigt om herr Ohlin i fortsättningen följde de råd som han gav oss andra att endast kritisera oss för vad som säges här i riksdagen. Om man åberopar material utifrån bör det i varje fall refereras på ett någorlunda objektivt sätt.

Jag vill, herr talman, sluta med att framhålla följande. Det är inte jordbru-

karnas fel att penningvärdet har försämrats, och det är inte heller jordbrukarnas skuld att priserna måste höjas. Det är främst en konsekvens av inflationen. Jordbrukarna kan göra anspråk på samma rättvisa behandling som andra samhällsgrupper. När det gäller frågan om regeringens ansvar för inflationen och frågan om de effektivaste medlen att bekämpa inflationen har vi olika meningar, men härför skall inte det svenska jordbruket lida. Jag är för min del glad över herr Norups utsträckta hand till samarbete och samförstånd i jordbruksfrågorna, och med den allmänna inställning som vi har till dessa torde det utan vidare följa, att vi för vår del inte kommer att avvisa den utsträckta handen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Får jag bara för herr Vigelsbo, som väl är den ende i kammaren som inte fattar distinktionen mellan tidningskåserier och ett politiskt ställningstagande från ett parti, påpeka detta, att om det i en tidning, som kan kallas liberal, förekommer ett eller annat uttalande av en kåsör eller annan skribent, så kan detta stå i den mest bestämda motsättning till folkpartiets ståndpunkt i fråga om t. ex. jordbrukspolitik. Man får då utgå från folkpartiets officiella ståndpunkt.

Det är visserligen förfärligt synd om herr Vigelsbo, som skulle ha kunnat fara ut och tala om sina nylonnattlinnen hela valkampanjen men, som jag förmodar, inte kan göra det nu, när jag har upplyst även honom om det som hela kammaren förstår, att när man skall kritisera partierna, så får man lov att göra det för de ställningstaganden de gör här i riksdagen eller som de ger uttryck åt officiellt på annat sätt.

Jag är säker på att om vi hade haft herr Hedlund här, som för inte så

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

länge sedan försökte avsäga sig ansvaret för en direkt intervju med honom, som hade stått i bondeförbundspressen, så skulle han ha sagt: Ja, när jag kan försöka att komma ifrån ett intervjuuttalande som stått i bondeförbundspressen, då måste jag säga att herr Vigelsbos uttalande om vad en kåsör eller någon annan skrivit om nylonnattlinnen, det är knappast något bidrag till den jordbrukspolitiska diskussionen eller belysning av folkpartiets ställning. — Detta betyder inte att jag på något sätt missunnar de mindre jordbrukarna eller vilka det var att köpa nylonnattlinnen till sina fruor. Men det betyder att jag menar att herr Vigelsbo får intressera sig för detta ämne i andra sammanhang.

Herr Pettersson i Dahl frågade nyss vem det var som företrädde folkpartiet, och på den frågan har vi svarat många gånger. Det framgår av voteringssiffrorna. Jag vet vad det beror på att vid fjolårets votering, där en del ledamöter av bondeförbundet röstade på annat sätt än majoriteten, herr Pettersson i Dahl inte stod upp och frågade vem det var som företrädde bondeförbundet. Alla förstår varför han vänder kikaren så som han gör.

Jag konstaterar, herr talman, utan att ta upp någon närmare debatt, att vi inte fick något besked från högern om hur den tänker sig att de mindre jordbruken skall kunna tillgodoses i framtiden.

Vidare påpekar jag likaså i förbigående att herr Hæggloms hårda ord om hur virrig jag hade varit motive-rades med en hänvisning till att nu diskuterar vi inte producentbidragen, de kommer först i nästa proposition. Låt mig svara att för det första får man väl, när det gäller jordbruksministrernas rättviseresonemang, jämföra en föreslagen åtgärd med den politik som är i kraft det år, vars jordbrukspolitik vi diskuterar, och för det andra talade

herr Hægglom en massa om vad han tyckte borde ha gjorts i fjol. Men jag skulle inte få lov att tala om producentbidraget, som också bestämdes i fjol!

Jag är ledsen att jag får ta tillbaka det jag sade om klarheten i herr Hæggloms framställning. Hans egna adjektiv passar tydligen bättre på honom själv.

Herr Hjalmarson har nu försökt att komma undan ansvaret för den affisch som varit uppe i debatten genom att säga, att det är en *lokal* affisch. Jag tar det ad notam. Det ligger ju däri en något urskuldande attityd ehuru affischen är utgiven av en högerorganisation.

Herr Hjalmarson sade också, att herr Ohlin skall kritisera oss för vår ståndpunkt i olika frågor i riksdagen och inte för partiets trycksaker. Herr Hjalmarson har för inte länge sedan underhållit kammaren med utgångspunkt inte från *texten* i en av folkpartiets trycksaker utan från en *teckning* i en sådan trycksak, som han tyckte var intressant. Det får alltså herr Hjalmarson kritisera oss för, men vi skall inte vara så ovänliga att vi talar om *texten* i de trycksaker, som högerns organisationer ger ut! Ja, reflexionerna gör sig själva.

Herr Hjalmarson sade till sist, att det här var en affisch mot inflationen i största allmänhet och mot en del andra saker, bl. a. spionfaran. Får jag påpeka, att affischen allra mest sysslar med prisfrågor — det andra spelar en mindre roll. Vad prisfrågorna beträffar *dominerar* affischen av hänvisningar till jordbrukspolitiken och de stigande livsmedelspriserna. Jag tror inte att herr Hjalmarson kan bestrida att det är detta som dominerar. Prisstegringarna i övrigt är berörda endast i förbigående och på ett föga framträdande sätt, medan bilden — ta fram affischen, så får herr Hjalmarson se — *dominerar* av en hänvisning till jordbrukspriserna. Eftersom vi diskuterar just jordbruks-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

politiken i dag, har jag läst upp de rubrikerna.

Herr Hæggbloom har nu redogjort för att om högern hade fått sin vilja fram så sent som i höstas, hade det då blivit högre livsmedelspriser, ty världsmarknadspriserna har ju varit sådana. Det följer av herr Hæggblooms politik även indirekt. — När det gäller framtiden talar man nu om att så småningom avveckla subventionerna helt och hållet, och det måste ju också betyda högre priser när man ser framåt. Jag är alldeles övertygad om — och ingen som ser denna affisch kan komma till någon annan slutsats — att när högern säger »ge oss en chans» och hänvisar till livsmedelspriserna, så avser författaren till affischen att ge det intrycket, att om högern hade fått sin chans skulle det inte ha blivit så höga livsmedelspriser, och om högern får den blir det inte heller sådana.

I själva verket är det ju så, att om man gör en »Vad är det?» till denna affisch, så kan man vara litet tveksam, ty det finns två tolkningsmöjligheter. Den ena är: Ge oss en chans att höja priserna ytterligare på livsmedel! Men den andra tolkningsmöjligheten, som dock är mindre sannolik, är att man menar: Ge högern en chans att i riksdagen under maj 1952 rösta för regeringens jordbrukspolitik! Detta har högern tydligt för avsikt att göra i dag.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Jag vill till herr Ohlin bara säga, att i frågan, om han och herr Svensson i Ljungskile, eller herr Ahlsten företräder folkpartiet, har vi väl våra egna meningar. Jag tror nog att det är herr Ohlin och herr Svensson i Ljungskile som företräder folkpartiets stora majoritet, men det finns också en liten förständig minoritet inom folkpartiet, och det är den som herr Ahlsten företräder.

När det sedan gällde producentbidra-

get sade jag, att det är tämligen onödigt att diskutera den saken nu, ty det får vi ju tillfälle till i nästa vecka. Jag sade det därför att herr Svensson i Ljungskile hade ett långt resonemang om producentbidraget och menade, att folkpartiets förslag invercade så, att det kunde få folk att stanna i jordbruket. Han undrade, varför inte bondeförbundet vill medverka till det. Jag tycker knappast att man behöver svara på den frågan, ty jag tror att vi har många bevis på att vi här försökt med många olika åtgärder, som skulle medverka till att så blev fallet. Jag sade till herr Svensson i Ljungskile, när vi behandlade denna fråga i jordbruksutskottet, att om producentbidraget enligt herr Svensson i Ljungskile kunde vända strömmen tillbaka, så skulle jag gå med på det. Men jag tror att det skall många andra saker till innan detta kommer att ske.

Jag vidhåller, herr talman, att diskussionen om producentbidraget passar bra nästa vecka i samband med den proposition, som vi då skall behandla.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A., nämligen på 1:o) bifall till utskottets nämnda hemställan; 2:o) bifall till motsvarande punkt i den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. avgivna, med 2) betecknade reservationen; 3:o) bifall till den av herrar Svedberg och Jacobson i Vilhelmina avgivna, med 3) betecknade reservationen; 4:o) bifall till motsvarande punkt i den av herr Näslund m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen; 5:o) bifall till utskottets hemställan i punkten med den ändring beträffande motiveringen, som under överläggningen yrkats av herr Lundberg; samt 6:o) bifall till motionerna I: 501 och II: 631; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Johnsson i Kastanjegården begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de fem återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna vara med övervägande ja besvarad. Jämväl beträffande kontrapropositionen äskade likväl herr Johnsson i Kastanjegården votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen antagits den under 4:o) angivna propositionen, efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten A. i jordbruksutskottets utlåtande nr 39 antager bifall till motsvarande punkt i reservation 2), av herr Hjalmar Nilsson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit punkten A. i reservation 5) av herr Näslund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 59 nej, varjämte 26 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. avgivna, med 2) betecknade reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter given

varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten A. i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motsvarande punkt i den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten A.

Beträffande punkten B. gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. avgivna, med 2) betecknade reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hægglom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten B. i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 17 nej, varjämte 46 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande punkten C., nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till punkterna C. och D. i den av herr Näslund m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Johnsson i Kastanjegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten C. i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkterna C. och D. i den av herr Näslund m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Johnsson i Kastanjegården begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 131 ja och 53 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten C.

Beträffande motiveringen gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring, som föreslagits i den av herrar Björnberg och Hæggbloom avgivna, med 4) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren godkänner jordbruksutskottets motivering i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets berörda motivering med den ändring, som föreslagits i den av herrar Björnberg och Hæggbloom avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befannns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering.

§ 13.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att å morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden skulle uppföras i följande ordning, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 153, 138—143, 146—152, 154—170 och 172—188, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 3, jordbruksutskottets utlåtanden nr 38 och 40, bevillningsutskottets betänkanden nr 52, 54 och 55, bankoutskottets utlåtanden nr 26 och 28—33, första lagutskottets utlåtanden och memorial

nr 25, 28 och 29, andra lagutskottets utlåtande nr 44, tredje lagutskottets utlåtanden nr 25—27, utrikesutskottets utlåtande nr 10, konstitutionsutskottets utlåtanden, memorial och betänkande nr 25—29, sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtande nr 145, bankoutskottets utlåtande nr 25, bevillningsutskottets betänkande nr 49 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 37.

§ 14.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Japan m. m.; och

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ratifikation av konsularkonventionen mellan Sverige och Storbritannien.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 268, angående val av fullmäktige i riksbanken med suppleanter; och

nr 273, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret med suppleanter; *dels ock* till riksdagens förordnanden:

nr 269, för herr Axel Ludvig Rubbestad att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 270, för herr Gustaf Filip Natan Kristensson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 271, för herr Gustaf Sanfrid Elofsson att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 272, för herr Gustaf Napoleon Kollberg att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 274, för herr Erik Herman Kling att vara ordförande i riksgäldskontoret;

nr 275, för herr Bernhard Näsgård att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 276, för herr Erik Rudolf Hagberg att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 277, för herr Anders Sven Hed-

qvist att vara suppleant för ordföranden i riksgäldskontoret;

nr 278, för herr Anders Petter Pettersson att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret; och

nr 279, för herr Gustaf Emanuel Birke att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret.

§ 15.

Till bordläggning anmälades:

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om extra tillägg för år 1952 å folkpensioner m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 41, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket;

nr 42, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

nr 43, med anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstuderande; och

nr 45, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för avlöningar vid statens skogsskolor m. m. samt till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för provi-

sorisk skogsskolekurs jämte i ämnet väckt motion.

Intygas Stockholm den 23 maj 1952.

Gustav Nylin
professor, överläkare.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Adolv Olsson i Gävle lider av coronartrombos och är på grund av denna sjukdom förhindrad att fullgöra sitt riksdagsmannaskap t. o. m. den 30 juni 1952.

Kammaren, som vid sammanträdet den 3 innevarande maj beviljat herr Olsson i Gävle ledighet från riksdagsgöromålen till och med den 25 maj, beviljade herr Olsson förlängd ledighet under återstående del av innevarande vårsession.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 7.12 em.

In fidem
Gunnar Britth.